

T.C.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı

Toplumsal Cinsiyetin Yeniden İnşasında Eğitimin Rolü

Esra OKUMUŞ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Prof. Dr. Kezban ÇELİK

Samsun, 2018

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin Yeterlilik çalışmasının bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

06.07.2018

Esra OKUMUŞ

KABUL VE ONAY

Esra OKUMUŞ tarafından hazırlanan ‘‘Toplumsal Cinsiyetin Yeniden İnşasında Eğitim Rolü’’ başlıklı bu çalışma, 06.07.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Şirin DİLLİ

Üye: Prof. Dr. Kezban ÇELİK

Üye: Doç. Dr. Yasemin YÜCE TAR

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

//

Prof. Dr. Bozkurt KOÇ

ÖZET

TOPLUMSAL CİNSİYETİN YENİDEN İNŞASINDA EĞİTİMİN ROLÜ

Esra OKUMUŞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz/2018

Danışman: Prof. Dr. Kezban ÇELİK

Bu çalışmanın amacı, toplumsal cinsiyet ideolojinin, cinsiyete ilişkin normların ve rollerin yeniden üretiminde etkili olan unsurları anlamaktır. Bu amaç doğrultusunda üniversite son sınıf öğrencisi genç kadınlar ile çalışılarak uzun eğitim görmüş olmanın etkileri araştırılmıştır. Türkiye toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en yüksek olduğu ülkelerden birisidir ve genel olarak bu eşitsizliğin kapatılabilmesi için eğitimin önemli bir araç olduğu vurgulanmaktadır. Bu noktadan hareketle, bu tez, eğitimin toplumsal cinsiyet ideoloji, norm ve rollere ilişkin beklentiler üzerindeki olası etkilerini anlamak ve hangi konularda farklılık yarattığı, hangi konularda ise mevcut örüntüleri korumaya yönelik olduğunu tartışmaktadır. Bu amaçla niteliksel araştırma yöntemi ve bu yöntemde yaygın olarak kullanılan kartopu örneklem tekniği birlikte kullanılarak, Ondokuz Mayıs Üniversitesi mühendislik ve eğitim fakültelerinin seçilen bazı bölümlerinin son sınıflarında eğitim gören, yaşları 20-25 yaş aralığında değişen 20 genç kadına ulaşılmıştır.

Tezin sonunda iki önemli bulguya ulaşılmıştır. İlk bulgu, üniversiteli genç kadınların, aldıkları uzun eğitimin sonucunda geleneksel cinsiyet rolleri ve beklentilerine karşı gelmek, değiştirmek, dönüştürmek yerine bazı modern değerleri ekleyerek fakat gelenekseli muhafaza ederek kendilerini annelerinden ayırtırmaya çalışmakta olduklarıdır. İkinci temel bulgu ise, genç kadınların, eğitilmiş-çalışan kadınlar olmak istedikleri, toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadele ederek kaybetme riskini almak yerine “süper kadın” olmaya aday ve istekli olduklarına ilişkindir.

Anahtar kelimeler: Ataerkillik, eğitim, feminizm, iktidar, kadınlık, erkeklik, toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet ayrımı

ABSTRACT

THE ROLE OF EDUCATION IN THE RE-CONSTRUCTION OF GENDER

Esra OKUMUŞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Institute Of Social Sciences

Department of Sociology, M.A., July/2018

Advisor: Prof. Kezban ÇELİK

The purpose of this study is to understand the factors that is effective in reproduction of norms and roles related to gender. To reach this purpose, the study was conducted with young women who get long education and the effects of this education was investigated. Turkey is one of the countries that has gender inequality and generally it is emphasized that education is an important tool to decrease this inequality. Therefore, the aim of this thesis is to understand the potential effects of education on expectations related to social, gender ideologies, norms and roles and discuss in wich subjects it creates difference and in which subjects it protects existing patterns. To reach this aim, in the study the qualitative research method and snowball sampling technique were used and 20 young women between the ages of 20 and 25 studing in On Dokuz Mayıs University at engeneering and education faculties.

At the end of the thesis, there are two important findings. First finding is that the young women who study in university as a result of long education try to dissociate themselves from their mothers with preserving traditions besides adding new modern values rather than opposing changing or transforming the social gender roles and expectations. The second importand finding is that these young women want to be educated working women and they are willing and candidate to be a “super women”rather than taken risk of losing by struggling for social gender equality.

Key Words: Education, femininity, feminism, gender, gender discrimination, masculinity, patriarchy, power

TEŞEKKÜRLER

Çalışmanın hayata geçmesinde ve tüm aşamalarında beni yalnız bırakmayan, her konuda ve her durumda sabırla ve dikkatle dinleyerek bana yön gösteren sevgili danışman hocam Prof. Dr. Kezban ÇELİK'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Özellikle tez sunumu öncesi tüm meşakkatli süreçleri benimle paylaşmaktan çekinmeyen ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Yasemin YÜCE TAR'a teşekkürü bir borç bilmekteyim. Çalışmanın başından beri maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem Fatma OKUMUŞ, babam Yalçın OKUMUŞ ve ablam Kübra OKUMUŞ DEMİRCAN'a göstermiş oldukları sabır ve emeklerinden ötürü teşekkür ederim. Zorlandığım zaman beni dinleyen, bilgilerini benden esirgemeyen, ihtiyaç duyduğum her konuda bana yardımcı olan sevgili arkadaşlarım Çile AYDAŞ, Gözde ARSLAN, Hatice KESİMALİOĞLU ve Zeynep KAYA'ya teşekkür ederim. Müdürüm Mengü GÜNENÇ'e, çalışmam için ihtiyacım olan izni verdiği, her zaman anlayışlı davrandığı ve çalışmamın teknik kısımlarını düzenlerken bana yol gösterdiği için teşekkürü borç bilirim. Hayatımın her safhasında yanımda olarak, desteklerini esirgemeyen fakat şu an hayatta olmayan çocukluk arkadaşım Tuğba İNGENÇ'e, adını sayamadığım fakat beni tez süresince desteklemiş olan bütün arkadaşlarıma, ailemin diğer üyelerine ve çalışmada eserlerinden faydalandığım akademisyenlere teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	i
KABUL VE ONAY	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜRLER	v
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ARKA PLAN

1.1. Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi	4
1.1.1. Toplumsal Cinsiyetin Tanımı ve Oluşumu.....	4
1.1.2. Kavramsal Olarak Ataerkillik.....	6
1.1.3. Tarihsel Olarak Ataerkillik.....	7
1.1.4. Ataerkillik ve Yeniden Üretim	7
1.2. Toplumsal Cinsiyet Düzeni.....	11
1.2.1. Aile	11
1.2.1.1. Ev-İçi/Kamusal Alan ve Kadınlığın İnşası	12
1.2.2. Okul	14
1.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Eşitsizlikler.....	15
1.3.1. Çalışma Hayatı ve Eşitsizlikler	16
1.3.2. Siyaset ve Eşitsizlikler.....	20
1.3.3. Eğitimde Eşitsizlikler	22
1.4. Kadın-Erkek Eşitliğini Sağlamak.....	23
1.4.1. Feminizm	23
1.4.1.1. Liberal Feminizm.....	24
1.4.1.2. Devlet Feminizmi.....	25
1.5. Türkiye’de Yapılmış Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları	27
1.6. Araştırmanın Konusu	34
1.7. Araştırmanın Amacı	34
1.8. Araştırmanın Önemi.....	34
1.9. Araştırmanın Sayıtları ve Soru Cümleleri	35
1.10. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılığı	36
1.11. Tanımlar	36

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Modeli	38
2.2. Araştırmanın Sahası ve Grubu	39
2.3. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği ve Aracı	39
2.4. Verilerin Toplanması	40
2.5. Verilerin Çözümlemesi ve İşlenmesi	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Sosyo-Demografik Bulgular	42
3.1.1. Görüşülenlerin Bölüm ve Yaş Dağılımı	42
3.2. Köken Aile Yapısı.....	44
3.3. Aile İlişkileri	47
3.3.1. Anne-Genç Kadın İlişkisi	47
3.3.1.1. Becerikli ve Sabırlı Anneler.....	47
3.3.2. Baba-Genç Kadın İlişkileri.....	49
3.3.2.1. Duygusal Babalar.....	49
3.3.2.2. Duygusal-fedakâr anneleri ve akıllı babaları olan genç kadınlar.....	51
3.3.3. Anne-Baba İlişkileri	51
3.3.4. Kardeş İlişkileri	52
3.5. İş Bölümü	53
3.6. Eğitim Algısı	55
3.7. Kadınlık Hakları.....	58
3.7.1. Haklar	58
3.7.2. Eğitim Hakkı	60
3.7.3. Miras Hakkı	61
3.7.4. Boşanma Hakkı	61
3.7.5. Çalışma Hakkı ve İş Yaşamı	62
3.7.6. Kürtaj Hakkı	64
3.7.7. Siyasi Haklar	65
3.8. Karar Mekanizmalarına Katılma.....	67
3.9. İdeal Kadınlık Algısı	69
3.10. Evlilik ve Aile Kurumuna Bakış Açısı.....	71
3.10.1. Romantik İlişkiye Dayalı Evlilik Talebi.....	72
3.10.2. “İdeal Yaş” Kadın İçin Geçerlidir	73
3.11. Anne Olmak Şart Değil.....	75
3.12. Boşanma Dolayımı İle Değişen Aile Yapısı	75
3.13. Orta Sınıf Aile Olma İsteği	76
3.14. İdeal Erkeklik Algısı	77
3.14.1. İmkânsız İsteme.....	77
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA	85
EK: GÖRÜŞME FORMU.....	94
ÖZ GEÇMİŞ.....	98

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal olarak oluşturulmuş kadın-erkek rollerine ve davranışlarına işaret etmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumsallaşma sürecinde öğrenilmekte; aile, okul, çalışma hayatı ve medya gibi kanallarla gündelik hayatın içerisinde yeniden üretilmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasında eşitsizlik yaratan bir olgudur.

Toplumda var olan cinsiyet eşitsizliğini gidermeyi talep eden bir proje olarak değerlendirilebilen feminizm 18. yüzyıla dayanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde bir çok yaklaşım gelişmiştir. İlk feminist yaklaşımlardan biri olan liberal feminizm, temel olarak kadın ve erkeğin eşit siyasal ve ekonomik haklara sahip olması gerektiğini savunmaktadır. Liberal feminizmin talep ettiği haklar, çalışma yaşamında eşitlik, aile yaşamında eşitlik ve sosyal hayatta eşitliktir. Kadının özgürleşmesini sağlayan en önemli etken ise kamusal alanda çalışmasıdır. Kadının çalışma yaşamına katılması onun kendi geleceği hakkında söz sahibi olmasını sağlayacak ve onu erkeğe bağımlı olmaktan kurtaracaktır. Böylelikle kadın kendi hayatını belirleme noktasında güç elde etmiş olacaktır. Bu sebeple toplumda var olan cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi için kadınlara eğitim, iş ve siyasal katılım hakkı talep etmektedir. Liberal feminizm, felsefesinin temeline eğitimi oturtmaktadır. Kadının toplumdaki konumunun erkeklerle eşitlenmesi için önce eğitim alması ve var olan konumunu sorgulaması gerekmektedir (Altınbaş, 2006).

Türkiye'de ise kadın hareketleri Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ortaya çıkmış, dernekler kurulmuş, yayın organlarında artış görülmüştür. Birinci dünya savaşı ile birlikte kadınların tüm yaşamı değişikliğe uğramış, Cumhuriyetin ilk yıllarında tek parti rejiminin hâkim olduğu yıllarda yasal kadın devrimi yapılmıştır. 1920-1935 yılları arasında "devlet feminizmi" ile aile, kılık-kıyafet, eğitim ve siyasi hakları konusunda büyük reformlar yapılmış ve bu reformlar kadınları önemli ölçüde etkilemiştir (Tekeli; 1985; 62-36). 1934 yılında Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Aynı zamanda kadınlar kamusal hayata kendi cinsiyetleri için uygun görülen hemşirelik ve öğretmenlik meslekleri ile başlamışlardır. Yurttaşlık, çalışma ve eğitim hakkı konusunda erkeklerle eşit haklara sahip oldukları düşünüldüğü için o dönemde kadın hareketi ile Cumhuriyet arasında köprü konumunda bulunan Türk Kadınlar Birliği kapatılmıştır. Bu dönemde kadınlar

kendilerini feminizmden çok Kemalizmle özdeşleştirmiş ve bu sebeple feminizmin varlığı gerekli görülmediği için ihtiyaç duyulmamıştır (Tekeli, 1990;29).

Tez çalışmasının konusu; toplumsal cinsiyet algısını değiştirmede uzun eğitimin yerini anlayabilmektir. İş hayatına katılma potansiyeline sahip, üniversite son sınıf öğrencisi kadınlar ile derinlemesine (in-depth interview) görüşmeler yapılmıştır. Mezun olduktan sonra, piyasada erkek mesleği olarak görülen mühendislik ve kadın mesleği olarak görülen öğretmenlik mesleklerinde çalışacak olan genç kadınlarla görüşülerek toplumsal cinsiyete ilişkin görüşleri, beklentileri ve düşünme biçimlerine kaynaklık eden unsurlar anlaşılmak istenmiştir. Kadın ve erkek mesleklerine talip olan kadınların kendi aralarında farklılık olup olmadığı da anlaşılmak istenmiştir.

Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde toplumsal cinsiyet ve ataerkillik olgusuna dair teorik arka plan sunulmaktadır. Teorik arka plan iki kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışı, biyolojik ve toplumsal cinsiyet ayrımının ne zaman yapıldığı, ataerkil ideolojinin tanımı, ataerkil ideolojinin tarihsel süreçteki gelişimi, toplumsal cinsiyet rejimi ve düzeninin nasıl ve hangi yollarla sağlandığı tartışılmaktadır. Teorik arka planın ikinci kısmında eğitim, siyaset ve iş yaşamındaki eşitsizlikler, liberal feminizm ve devlet feminizmi, cinsiyet ve erkeklikle ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalara ve araştırmada sıklıkla kullanılan kavramların tanımları sunularak yer verilmektedir.

Teorik arka planın ardından toplumsal cinsiyet algısında eğitimin önemini merkeze alan araştırmanın konusu, amacı, önemi, soruları, kapsamı ve araştırmada sıklıkla kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmektedir.

Yöntem konusuna ayrılmış olan ikinci bölümde araştırma modeli, araştırma sahası ve grubun özellikleri, araştırmanın veri toplama tekniği ve aracı, saha araştırmasının nasıl yürütüldüğü ve verilerin çözümlenmesi ve işlenmesi ile ilgili bilgiler sunulmaktadır. Araştırma kapsamında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Mühendislik ve Eğitim Fakültesi'nde son sınıf öğrencisi olan 20 genç kadınla görüşme yapılmıştır. Mühendislik fakültesinden Elektrik-Elektronik Mühendisliği, İnşaat Mühendisliği, Makine Mühendisliği bölümlerinden 10 genç kadın ile eğitim fakültesinden İngilizce Öğretmenliği, Okul Öncesi Öğretmenliği, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümlerinden 10 üniversiteli genç kadın ile

görüŖülmüŖtür. GörüŖmeler 2016 yılı Mart ayında yapılmıŖtır. Genç kadınların sözlü izinleri alınarak yapılan görüŖmeler, genç kadınların belirledikleri (fakülte/bölüm kafeteryası, yurt odası, kafe) mekânlarda gerçekleştirilmiŖtir.

AraŖtırma bulgularının sunulduğu son bölümde ise üniversiteli genç kadınların, aile durumları, eğitim beklentileri, ideal kadınlık-erkeklik algıları, cinsiyet rollerine dair algıları ve beklentiler, kadın haklarına dair görüşleri, evlilik ve aile yaşamına dair beklentileri görüşmeden elde edilen zengin veriler ışında değerlendirilmiŖtir. Değerlendirme yapılırken mümkün olduğuunca genç kadınların ifadelerine yer verilerek belirli temalar etrafında tartıŖılmıŖtır.

Tez çalışmasının sonunda uzun eğitimin genç kadınların aile, kadın, erkek, çalışma hayatı, ev içi alanda rol paylaşımı ve eşitlikçi ilişki taleplerinin olup olmadığı ve tüm bu düşünme biçimleri ve beklentilerin şekillenmesinde ne/nelerin kaynak olduğu anlaşılmaya çalışılmıŖtır. Çalışmanın sonunda genç kadınların toplumsal cinsiyet norm ve rollerine ilişkin bakış açılarında ailenin en önemli kaynaklardan birisi olduğu, temel olarak da kendi ailelerinin referans alınmakta olduğu görülmüŖtür. Eğitimin çalışma isteği yarattığı ve bu isteğe bağlı olarak da çalışma hayatına ilişkin eşitlik taleplerinde etkisinin olduğunu söylemek mümkün olmuŖtur.

Tezin sonunda iki önemli bulguya ulaşılmıŖtır. İlk bulgu, üniversiteli genç kadınların, aldıkları uzun eğitimin sonucunda geleneksel cinsiyet rolleri ve beklentilerine karşı gelmek, deđiŖtirmek, dönüŖtürmek yerine bazı modern değerleri ekleyerek fakat gelenekseli muhafaza ederek kendilerini annelerinden ayırıtırmaya çalışmakta olduklarıdır. İkinci temel bulgu ise, genç kadınların, eğitilmiş-çalışan kadınlar olmak istedikleri, toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadele ederek kaybetme riskini almak yerine “süper kadın” olmaya aday ve istekli olduklarına ilişkindir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ARKA PLAN

Çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinin sunulduğu bu bölümde ilk olarak toplumsal cinsiyet kavramı ele alınmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramının ortaya çıkışı, biyolojik ve toplumsal cinsiyet ayrımının ne zaman yapıldığı ardından ataerkil ideolojinin tanımı, ataerkil ideolojinin tarihsel süreçteki gelişimi, toplumsal cinsiyet rejimi ve düzeninin nasıl ve hangi yollarla sağlandığı gibi konulara ve alt başlıklarına yer verilmektedir.

İkinci olarak toplumsal cinsiyet ve erkeklikle ilgili Türkiye'de yapılan çalışmalara yer verilmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik literatürüne dayanarak, araştırmanın konusunun belirlenmesi, hangi amaca dayanarak yapıldığı, akademik ve toplumsal anlamda önemi ve yapacağı katkıları, sayıtları ve sorularının belirlenmesi, kapsam ve sınırlılıkları ve son olarak da araştırmada sıklıkla kullanılan kavramların tanımları sunularak bölüm sonlandırılmaktadır.

1.1. Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi

1.1.1. Toplumsal Cinsiyetin Tanımı ve Oluşumu

Biyolojik ve toplumsal cinsiyet kavramları birbirinden farklı iki kavramdır. Biyolojik cinsiyet (sex); kadın ve erkek arasındaki biyolojik olarak sahip olunan genetik farklılıkları ifade ederken, toplumsal cinsiyet (gender) cinsiyetler arasındaki rol farklılıklarını açıklamaktadır. Toplumsal cinsiyet; biyolojik cinsiyetle açıklanamayan, ataerkillik, sosyal sınıf ve siyaset gibi toplumsal dinamiklerle bağlantılı olan bir kavramdır (Acker, 1992: 565; Savcı, 1990: 130; Bilton vd.,1987: 148; Barusch, 2002: 231; Aktaran; Demirbilek, 2007)

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, kadın ve erkekler için toplumsal olarak oluşturulan, öğrenilmiş davranış beklentilerini ve rolleri açıklamak ve anlamak için kullanılan bir kavramdır (Ecevit, 2003: 83). Bora'ya (2005) göre toplumsal cinsiyet; toplumsal bir "inşa" dır. Buna göre toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik özelliklerden çok, toplumsal bir kurgu olarak değerlendirilir. Toplumsal ilişkiler çerçevesinde kurulan cinsiyet düşüncesi, dikkatimizi bireylerden ilişki ağlarına

yönlendirmektedir (Bora, 2002: 22-41). Connell'e (1998) göre toplumsallaşma sürecinde öğrenilen cinsiyet rolleri kapsamında, anne yuvanın bakımı ile ilgilenirken, baba eve ekmek getirmektedir. Cinsiyet ve evlilik statüsü ile ailenin reisi koca kabul edildiğinden dolayı, kadın tüm yönlerden eşinin denetimi altına girmiş olur. Bu açıdan bakıldığında toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasında "eşitsizlik" yaratan bir olgudur. (Connell, 1998: 28-33).

Toplumsal cinsiyet kavramını ilk olarak 1970'lerin başlarında sosyolojiye kazandıran Ann Oakley'e göre, "cinsiyet" biyolojik kadın-erkek ayrımını anlatırken "toplumsal cinsiyet" erkeklik ile kadınlık arasında var olan toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır (Marshall, 2014: 98). Toplumsal cinsiyet kavramının 1970'lerde kullanıldığı bilinmesine rağmen 1949 yılında Simon de Beauvoir "kadın doğulmaz, kadın olunur" diyerek, kavramın gelişmesine önemli katkılar sunmuş ve cinsiyete ilişkin sayısız soruyu da içeren geniş bir tartışma alanı yaratmıştır. Beauvoir'nın kadın olmayı sorunsallaştıran tahlili insan bedeni ile toplumsal yorumun birbirinden ayrı iki farklı şey olarak algılanmasını da beraberinde getirmiştir. Kadınlık ve erkekliğin biyolojik bir temeli olduğu ancak cinsiyetin bu temelden ibaret olmadığı, cinsiyet üzerine kurulan, biyolojik gerçeklik dışında ve toplumsal bağlama göre değişen bir olgu olduğu bu dönemde tartışmalara dâhil olmuştur (Bora, 2011: 77).

Giddens (2000) toplumsal cinsiyet yapılanmasının çok güçlü olduğunu ve bu yapıya karşı gelmenin huzursuzluğa sebep olabileceğini öne sürmektedir. Toplumun bireylere toplumsal cinsiyet özellikleri "yüklediğini" ve onlardan bu özelliklere uygun davranmalarını beklediğini ifade etmiştir. Bu beklentilerin yerine getirildiği ve yeniden üretildiği yerin, gündelik yaşamın ta kendisi olduğunu da belirtmektedir (Giddens, 2000: 102).

Toplumsal cinsiyet, toplumsallaşma süreci içinde bireylere aktarılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin hayata geçirilmesi; rolün öğrenilmesi, toplumsallaşma ve içselleştirme mekanizmalarının sıra ile gerçekleşmesine bağlıdır. Bu mekanizmanın devamlılığını ve yeniden üretilmesini sağlayan da anne, baba, aile, öğretmenler, arkadaş grupları ve medya olmaktadır (Connell, 1998: 79). Toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rollerden doğan eşitsizliğin kaynağını anlayabilmek için de ataerkillik ve ataerkilliğin tarihsel kökenine bakmamız gerekmektedir.

1.1.2. Kavramsal Olarak Ataerkillik

En genel tanımıyla feminist literatürde ataerkillik; erkek iktidarı anlamına gelmektedir. Gordon Marshall'ın 'Sosyoloji Sözlüğü' isimli kitabında patriyarka: "Babanın hâkimiyeti" olarak tanımlanmıştır. Ataerkillik (patriarchy) terimi, ilk önce erkek aile reislerinin otoritesi üzerine kurulmuş olan toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılsa da günümüzde genel itibarıyla erkek tahakkümünü yansıtan daha genel bir anlamla yüklüdür (Marshall, 2014: 47).

Ataerkilliği, maddi temelli olan, erkekler arası karşılıklı dayanışma ve bağımlılık kuran toplumsal ilişkiler dizisi ve erkeklerin kadınlar üzerinde tahakküm kurmalarını sağlayan bir sistem olarak tanımlamak mümkündür (Connell, 1998: 12). Bu kavram, erkeklerin ve onların denetimi altında bulunan toplumsal ve siyasal kurumların uygulamaları sonucunda meydana gelen kadın ve erkeklerin uğradıkları dışlanma ve ayrımcılıkları anlamada yardımcı olmaktadır. Diğer yandan, bu kavram erkeklerin bu iktidarı nasıl kurduğunu, nasıl sürdürdüklerini ve kendi aralarında var olan çatışma ve paylaşım sorunlarıyla nasıl mücadele ettiklerini sorgulama ve yanıtlarını tartışma konusunda çok olanaklı olmadığı söylenebilmektedir. Ataerki kavramı, eril iktidarı tamamıyla, çelişkisiz ve birleşik bir bütün olarak ele aldığından dolayı kadınların yaşadıkları ayrımcılık ve baskıyı fark etmelerine ve daha kolay baş etme yöntemleri geliştirebilmelerine imkân sağlamaktadır (Sancar, 2011: 23-24).

Ataerki toplumlarda toplumsal cinsiyetin, bireyin erkek olarak tanımlanması ve bunun iktidarda yansımalarına ilişkin, eğitim, siyaset, kurumsal işleyişler, aile yaşamı, sosyal yaşam ve benzeri birçok alanda, cinsiyet eşitsizliğinden "ataerki şiddete" varan bir etkiye sebep olduğu görülmektedir (Mora, 2005: 3).

Ataerki ideolojisi kadına "namus ve utanma" gibi kavramları yükleyerek, kadınları erkeksi kültürlerin bir alt unsuru haline getirmiştir. Bu ideoloji, erkekleri toplumsallaşma sürecinde rasyonalite, güç, üstünlük, hareketlilik, üretim gibi aktif niteliklerle donatırken kadınlara da çocuk doğumu ve bakımı, ev işleri ile erkeğin cinsel objesi olmasını yüklemiştir (Çaha, 1996). Erkekler kadınlar üzerindeki denetimlerini, çocuk yetiştirmek veya ev işi yapmak zorunda olmayarak, kadınlardan kişisel hizmet görerek, cinsellik için kadınların vücutlarını kullanarak, kendilerini güçlü hissetmektedirler (Hartman, 2006: 39). Günümüzde ataerki ideolojinin yasadığımız biçimiyle en önemli unsurları; geleneksel/heteroseksüel evlilik biçimi, ev işleri ve çocuk bakımının kadın işi olması, kamusal alanın

erkeklerle, ev içi alanın kadına ait olması, erkekler arasındaki toplumsal ilişkilere dayanan pek çok kurum ve kulüpler, iş gücü piyasasındaki düzenlemelerle birlikte kadınların erkeklerle ekonomik olarak bağımlı olması, devlet, sendikalar, spor tesisleri, meslekler, şirketler, üniversiteler, dini kurumlar ve ordulardır (Connell, 1998: 12; Kandiyoti, 1997; 50-60).

1.1.3. Tarihsel Olarak Ataerkillik

Ataerkillik; sosyal, kültürel, kurumsal ve diğer alanlarda “öteki” olarak tasvir edilen her türlü şeyin belirli ilkeleri sürdürmesi, boyun eğmesi sonucunu doğuran ideolojik bir yapılanmadır. Ataerkil ideolojinin köklerinin oluşumu, mülkiyet kavramının ilkçağlarda ortaya çıkışı ile eş zamanlıdır. Öncelikle, ataerkil ideoloji aile, akrabalık ve mülkiyet paylaşımı/aktarımı üzerinden kurularak somutlaşmaya başlamıştır. Bunu takip eden süreçte her türlü sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yapılanmaların ataerkil ideoloji ekseninde şekillendiğinin ifade edilmesi doğru olacaktır. Ataerkil ideoloji karmaşık hiyerarşiler bütününden oluştuğundan dolayı; ataerkilliği tek bir zamanın ideolojisi kabul etmek mümkün değildir. (Connell, 1998: 79).

Ataerkil ideolojinin doğuşu kent devletlerinin doğuşu ve devletlerin gelişmesi sonucu olmuştur. İlk kentsel topluluklar, İ.Ö. 3500-3000 yılları arasında Mezopotamya'da ortaya çıkmıştır. Kent devletlerinin gelişmesi, askeri rekabetin ve dolayısıyla egemenlik mücadelelerinin önem kazanmasına neden olmuştur. Bu nedenle erkek egemenliği güçlenmiş ve mülk sahibi sınıfların oluşturduğu bir sınıflı toplumun doğmasını neden olmuştur. Miras yoluyla mülkiyetin babadan oğula geçmesini sağlayan ve dolayısıyla kadınların cinselliğinin denetimini erkeklerle veren ataerkil aile kurumlaşmıştır. Kadınların cinselliği, önce babanın, sonra da kocanın malı olarak belirlenmiş, kadının cinsel "saflığı" (özellikle bekaret) üzerinde pazarlık yapılabilen ekonomik bir değere dönüşmüştür. Aynı zamanda erkek egemenliği güçlendikçe ataerkil aileyle ilişkili yasalar giderek kadınlar açısından daha sınırlayıcı ve baskıcı bir nitelik kazanmıştır. Böylelikle ataerkil aileyi yöneten reisin gücünü ve kadınların güçsüzlüğünü, aynı zamanda aile reisinin kadınlar üzerindeki gücünü görmekteyiz. (Berktaş 2012: 81-83).

1.1.4. Ataerkillik ve Yeniden Üretim

Toplumsal cinsiyet, kapitalist sistemin işleyişi için “doğal” ve “doğuştan” kavramlarına işaret ederek, bireylere cinsiyete dayalı bir işbölümü dayatmakta ve

bunu biyolojik temellere dayanarak yapmaktadır. Bu kavram birçok alanda cinsiyet temelli sömürüye dayalı toplumsal eşitsizlikleri açıklamak amacıyla, toplumsal değişimin kapsamına girmektedir. Toplumsal olarak inşa süreçleri ve yeniden üretime olan katkıları, biyolojik yapılarının parçası olarak görülmektedir (Dedeoğlu, 2000: 142). Bu nedenle kadınlar; ekonomik sistemin ihtiyaç duyduğu hazır yemek, temiz kıyafet, sistemin devamı için çocukların doğrulması ve bakımının sağlanması gibi hizmetleri üstlenmiş olmaktadırlar. Bunun yanı sıra sermaye açısından herhangi bir maliyet harcanmadan işçilerin her gün ihtiyaç duyduğu birtakım hizmetler, kadınlar tarafından ücretsiz olarak sağlanmış olur olur (Acar-Savran, 2013).

Ataerkilliğin dayandığı maddi temel, erkeklerin, kadınlara ait olan emek güçlerini denetim altına almış olmalarıdır. Erkekler bu denetimi, kadınların sosyal ve ekonomik kaynaklara ulaşmalarını önleyerek ve aynı zamanda kadınların cinselliğini kısıtlayarak sağlamaktadırlar. Bu sebeple erkeklerin bu her iki alanı denetlemelerine olanak sağlayan olgu esasında tek eşli heteroseksüel evliliklerdir. Kadınların birçok kişisel ve cinsel yönden erkeklere hizmet vermesi, aynı zamanda çocukları yetiştirmeleri, erkeklerin kadınları denetlemelerini sağlar. Kadınlar tarafından verilen hizmetler, erkekler için yapılması pek hoş olmayan işlerdir. Aynı zamanda bu işlerin kadınlar tarafından yapılması, erkekleri yapılması gereken pek çok görevi yapma zorunluluğundan kurtarmaktadır. Bu hizmetler hem aile ortamının içinde hem de dışında yer almaktadır. Çocuklar, genel olarak evde anneleri tarafından yetiştirilmekte ve babalarından aşağı konumda yer almaktadır. Çocukların emek gücü, babalar için ivedi bir biçimde yarar sağlamasa da çocuk yetiştirmek ataerkilliği bir sistem olarak sürekliliğini sağlama açısından çok önemli bir görevdir. Erkekler ise ev içi alan ve çocuk bakımı dışında kalmakta, çok nadir olarak çocuk yetiştirme görevine dâhil olmaktadır. Bu şekilde büyütülen çocuklar çoğunlukla toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşiyi ve bu hiyerarşide yer aldıkları konumu iyi öğrenmektedirler. Bu öğrenme sürecinin merkezi alanları; ataerkil davranışların öğretildiği, kadınların ikincil konuma yerleştirildiği ve aynı zamanda bu konumlarının pekiştirildiği ev dışı alanlardır: Okullar, spor kulüpleri, bürolar, fabrikalar, sağlık merkezleri, sendikalar, ordular, medya, vb. (Hartmann, 2006: 29-33).

Ataerkil ideoloji eril kuvvetin kadın emeğini denetlemesine olanak sağlayan bütün toplumsal yapılara dayanmaktadır. Toplumsal yapıların ataerkiyi sürekli kılan

yönleri teorik olarak tanımlanabilir ve bu sayede toplumsal yapıların başka yönlerinden ayırt edilmesine olanak sağlar (Rubin, 1975: 159, Aktaran; Acar-Savran, 2013: 234).

Connell (1998), üretim ilişkilerinin bir parçası olarak, kapitalizmle ataerkilliğin ilişkisine dikkat çekmektedir. Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sınıf ilişkileriyle karşılıklı etki içinde ve birbirine paralel olduğunu, bu ilişkinin toplumsal cinsiyet temelinde kurulduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda kapitalizmle ataerkilliğin bağlantısının belirsiz olduğunu ve ataerkilliği hangi unsurların sistematik hale getirdiğinin araştırılması gerektiğini belirtmektedir (Connell, 1998: 75-76). Bu sebeple cinsiyet rollerinin öğrenilmesi sürecinin nasıl işlediği araştırıldığında, bu sürecin toplumsal konum, konuma özgü eylemler, rol beklentileri ve normlar, yaptırımlar vb. olarak çeşitli aşamalardan oluştuğu görülmektedir. Bu aşamalar sayesinde erkek ve kadın olma anlamının gündelik yaşama aktarılmasıyla cinsiyet rollerinin öğrenildiği görülmektedir. Cinsiyet rolleri; rollerin öğrenilmesi, kadınların erkeklere tabi kılınması, ikincil konuma yerleştirilmeleri, içselleştirme ve toplumsallaşma süreci ile sistemli hale getirilmiş olur (Connell, 1998: 77-79). Buradan hareketle cinsiyete dayalı rollerin, kadınlık ve erkekliğin kurulumunun içselleştirilmesi, ataerki ve yeniden üretimle doğrudan ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Ataerkillik yalnızca kadın emeğini değil, kadının bedenini, cinselliğini ve doğurganlığını da denetim altında tutan bir toplumsal sisteme işaret etmektedir. Erkek çıkarlarının muhafaza edilmesi bu sistemin temelini oluşturmaktadır (Eşbah, 2006: 24, Aktaran; Dikmen & Maden, 2012). Bu nedenle ataerki ideoloji, sosyalleşme sürecinde kadın ve erkeğe farklı roller yüklemektedir. Kamusal alan erkeklere, ev içi alan da kadınlara özgü olarak tanımlanmıştır. Erkeklere özgü olarak tanımlanan eril özellikler; bağımsız, duygusal olmayan ve duygularını daima gizleyen, ağlamayan, küçük bir kriz durumunda kolayca heyecanlanmayan, nesnel davranabilen rasyonel, matematiği seven, olaylardan kolayca etkilenmeyen, aktif, çalışma hayatında yetenekli, rekabetçi, maceracı, kararlarını kolayca verebilen, bir lider gibi davranabilen ve kendine güvenen olarak tanımlanabilirken dişil özellikler ise eril özelliklerin zıt formu olarak belirtilmektedir (Girginer, 1994: 17). Kadınsı özelliklerin neler olduğu net olmayıp, duruma göre değişmekle beraber, genel olarak bağımlılık, pasiflik ve zayıflığın kadınlara özgü özellikler olduğu düşünülmektedir. Bu özelliklere ilave olarak dile atfedilen özellikler de vardır. Bu özelliklere göre

kadın çok konuşur, yumuşak bir dil kullanır, oldukça nazik ve anlayışlıdır, sanat ve edebiyattan hoşlanır, dinine bağlı, güvenlik ihtiyacı çok güçlüdür (Girginer, 1994: 18; Marshall, 2014: 374).

Ataerkillikte, sosyo-kültürel yapının kurulumunda, erkeklik biçimleri ve algılayışları etkili rol oynamaktadır. Toplumsal söylemler sayesinde, erkeğe ait ve doğuştan geldiği varsayılan kültürel bir “üstünlük” algısı oluşturmaktadır. Oluşturulan bu algı, erkeğe kadından çok daha üstün olma hakkını vermektedir ve erkeklere "üstünlüklerini" topluma karşı sürekli olarak ispat etme zorunluluğu yüklemektedir. Toplumda erkeklerin yaşamsal ve biyolojik özelliklerine aşırı derecede önem atfedilmektedir. Bu nedenle genel olarak erkeklikler, kadının bekâretinin bozulması, sert söylemler, küfür, kavgaya yatkınlık, savaş ve militarizm ve bunlar gibi pek çok anlık ve şiddetli olgularla kanıtlanmakta ve pekiştirilmektedir. Eril zihniyet yapısının egemen olma düşüncesinin bir parçası olarak kadınlık “aşağı ve öteki” olarak kurgulanmaktadır. Kadından da erkeğin bu egemen olma durumunu kabullenmesi, bu durum karşısında uyumlu davranması beklenmektedir (Lupton, 2002: 49).

Toplumsal cinsiyet örüntülerine bakıldığı zaman kadınlığın toplumda, erkeklikten daha farklı şekillerde kurgulandığı görülmektedir. Bora' ya göre (2011); kadınlık kimliği, sosyalleşme sürecinin sonucunda tamamlanmış olarak edinilmemektedir. Kadınlık; kadınların çevreleriyle, birbirleriyle, erkeklerle ilişkileri içinde, sürekli deneyimlenerek, yeniden kurulmaktadır. Bu nedenle kadınlık kimliğinin oluşumu, bir "durum" değil, daha çok bir "süreç" olarak ele alınmalıdır. Oluşma süreci, iktidar ilişkilerinden bağımsız değildir, kadınların her biri de güçlenme/iktidar yöntemleri kullanarak kendi kimliğinin kurulumunda aktif olarak rol oynamaktadır (Bora, 2011: 22). İktidar ilişkileri çok katı, çok dirençli olmasına rağmen kendi içinde esneklikleri de mevcuttur. Kandiyoti (1988), ataerkil ideolojinin katı kurallarla işliyormuş gibi gözükmesine rağmen, geleneksel ataerkil toplumlarda yaşayan kadınların kendilerine özgü mücadele yöntemleri ve davranışlar geliştirdiklerini dile getirmiştir. Bu yöntemler, bir tür “pazarlık” gibi düşünülebilmektedir. Bu pazarlık yaşamın içinde yer alan sosyal birimin en küçük imkânlarına da bulaşmaktadır. Bu nedenle geleneksel toplumdaki yaşam ilişkiler daha detaylı incelendiğinde, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerine yönelik davranış ve tutumlar sergilemedikleri anlaşılabacaktır (Kandiyoti, 1988).

Ataerkil değerlerin baskın olduğu toplumsal cinsiyet ideolojisinin kadını ‘ikincil’ konumunu sürekli hale getirmek istemesi ve kadınların da bunu bir ahlaki ödev olarak kabul edip içselleştirmesiyle somutlaşan bu sistemin değişmeden devam etmesi olanaklı değildir. Dolayısıyla kadınların geleneksel yapıyı hangi durumlarda dönüşüme zorladıklarını anlamayabilmek için, kadınların bu tür konularda nasıl düşündüğünü bilmek gerekmektedir (Delaney, 2001, Tillion, 2006, Aktaran; Gültekin, 2012: 40).

1.2. Toplumsal Cinsiyet Düzeni

1.2.1. Aile

“Aile” ve “cinsiyet rolü” nün bir bütün olarak düşünülmesi sebebi ile birlikte sürdürülen çalışmaların çoğunun temel odağını hem anne hem eş olarak kadınlar oluşturmaktadır (Connell, 1998: 58). Aile, toplumsallaşma sürecinin ilk olarak ortaya çıktığı, neslin devamını sağlayan, üyeleri içerisinde ilişkilerin belirli kurallara dayandığı, toplumda meydana gelmiş maddi ve manevi unsurları yeni nesillere aktaran toplumsal bir birimdir. Aile çok yönlü bir olgudur ve psikolojik, biyolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal ve bunun gibi toplumda pek çok işlevi bulunmaktadır (Aydın, 2000: 35)

Aile, sosyal yapının temel unsurlarından birisi olup, toplumun temel taşıdır. Ailenin, toplumun temel unsuru olmasının yanı sıra, bireyin kişiliği ve kimliğinin inşasındaki rolünü oluşturma işlevine sahiptir. Bireyin sosyal çevresiyle tanışması doğum ile katılmış olduğu ailede başlamaktadır. Çocuk ile ailesi arasında başlayan ilişki ve etkileşim çocuğun sosyalleşmesine yani o topluma uygun bir üye oluşuna imkân sağlamaktadır. Bu aynı zamanda yeni üyelerini eğitip öğretmek toplumun sürekliliğine ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeni nesillere aktarımına da katkıda bulunmaktadır. (Vatandaş, 2008: 18). Aile, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini ilk öğrendikleri yer olması sebebi ile toplumsal roller birey tarafından aile içinde içselleştirilmektedir (Kalan, 2010: 77).

Risman (1998), ailelerin "toplumsal cinsiyet fabrikaları" olduğunu söylemektedir. Tolan'a (1991) göre de aile, bir yandan türün devamını sağlarken, diğer yandan topluma ait değerleri ve geleneksel cinsiyet rollerini yeniden inşa etmektedir. Özellikle kız çocukları hem doğup büyüdükleri hem de evlendiklerinde kuracakları ailede ataerkil yapının devamlılığını sağlamak üzere yetiştirilmektedirler. Kız çocuğu, küçük yaşlardan itibaren ev işlerine yardım ederek

ve evdeki kadınların yaptıklarını taklit etmeye teşvik edilerek yeniden üretime dâhil olmaktadır. Kız çocuklarının, oyun ve oyuncaklar yoluyla toplumsallaşması sağlanmaktadır. Kız çocukları çok küçük yaşlardan itibaren minyatür mutfak eşyaları, bebek gibi oyuncaklarla ev içi rollere alıştırılmaktadır. Erkek çocuklar ise silah, uçak, araba gibi saldırganlık simgelerini içeren oyuncaklara yönlendirilmektedir. Buna göre kız çocukları, giderek genç kız ve kadın olduklarında, yeniden üretim çerçevesinde ev içi işlerden sorumlu bireyler haline getirilmektedir (Tolan, 1991: 209; Aktaran; Vatandaş, 2007: 39). Bandura'nın da (1977) Sosyo-Bilişsel Kuramı'nda sözünü ettiği gibi çocuklar hemcinslerinin davranışlarına daha çok dikkat etmekte ve onları gözlemleyerek taklit etmektedir (Bandura 1977, Aktaran; Cüceloğlu, 2006: 426). Bu sayede çocuklar toplumsal cinsiyet rollerini ilk olarak ailede öğrenmiş olurlar.

1.2.1.1. Ev-İçi/Kamusal Alan ve Kadınlığın İnşası

Ataerkil ideolojide kamusal alan erkeklerle, ev içi alan da kadınla özdeşleştirilmiştir. Bu nedenle kadınlık kimliği de genel olarak kendisiyle özdeşleştirilen "ev içi alan" da kurgulanmaktadır. Cinsiyetçi iş bölümüne göre ailenin reisi kabul edilen erkek çalışmakta, ailenin ihtiyacı olan parayı kazanmakta, kadın ise ev işleriyle uğraşmaktadır. Üstelik ev işlerine harcanan emeğin parasal olarak karşılığı bulunmamaktadır. Kadınların, ev işlerinin karşılığı olmayan bir emek harcama biçimi olduğunu kabullenip, bunu politik bir sorun olarak görmemelerinin sebeplerden biri, yapılan bu işlerin bir "sevgi ilişkisi" olarak görülmesidir. Kadınlar bu işleri en yakın oldukları ve en sevdikleri kişiler için yaptıklarından dolayı bu işlerin büyük bir bölümü aşkın/sevginin dışı vurulması olarak görülmektedir. Kadınların parasal karşılığı bulunmayan emeği, soyut biçimiyle "sevgi karşılığı çalışma"dır. Ev işleri günlük yaşamın parçası olmuş bir emek sürecini kapsamaktadır. Bu işlerin mesai saatleri yoktur, ev kadınlarının yaptıkları işler günlük yaşamın tamamını kapsamaktadır ve bu sebeple kadınların günlük yaşamlarında, çalışmalarını ve boş zamanlarını, birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Bu nedenle yapılan işler, bir bütün olarak çalışma zamanı ile çalışma-dışı zaman olarak birbirinden ayrılamamaktadır (Tura, 1998a, Aktaran; Acar-Savran, 2013: 19).

Farklı ev işleri, günlük yaşamdaki işler ve yaşamın diğer işleri gibi birbirinden rahatlıkla ayrılmamaktadır. Bu işlerin önem sırasını, ev kadınının kendi seçimiyle

değil, genellikle evin diğer üyelerine göre belirlenmektedir. Erkeğin ve çocukların evde oldukları süre içinde genellikle ev işleri yapılmamaktadır. Ev işleri genellikle, ev kadınının evde yalnız olduğu zamanlarda yapılmaktadır. Kadınların sevgi ilişkisi içinde üretmiş olduğu karşılıksız emek, eş ve çocukların evde bulunduğu zaman diliminde ev kadınının evde bulunmasını zorunlu kılmaktadır (Tura, 1998a, Aktaran; Acar-Savran, 2013: 19-20).

Kamusal alan ve ev içi alan ayrılığı ve bu alanların cinsiyetlere göre ayrışmasının nedeni; evin, masum, temiz, dünyanın pisliklerinden uzak bir yer olarak tasarlanmasıdır. Ailenin ve evin kutsallaştırılması, aile içinde yaşananları tamamen görünmez kılınmasına sebep olmaktadır. Böylece, aile içinde yaşanan eşitsizlikler, baskı ve istismar, şiddet ve tahakküm "özel" alanın sorunları sayılmakta ve görmezden gelinmektedir. Böylelikle "dış" dünyadaki ilişkilerle evdeki iktidar ilişkilerinin sürekliliği engellenmektedir (Bora, 2011: 59-60).

On dokuzuncu yüzyıl, kadınların namusuna çok büyük bir önem atfedildiği ve ahlaki olaylarda kadınlara ve erkeklere farklı muamele yapıldığı, çifte standartlı düşüncelerin uygulandığı bir dönem olma özelliği taşımaktadır. Bu düşüncelerin kökleri çok eski dönemlere dayanmaktadır ve değişimi yavaş bir süreç izlemiştir. Ahlaki düşünülerin gelişmelerinin en açık biçimde orta sınıfta yaşanmasından dolayı toplumun ahlaki değerlerini orta sınıf kadınlar muhafaza etmiştir. Bu nedenle, kadınlar erkeklerden daha namuslu ve ahlaklı görülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla, kadınların ataerkil otoriteyi idame ettirebilmek açısından piyasa güçlerinden ve dış dünyadan uzakta tutulmaları gerekmektedir. Zamanla, kadınların namusunu ve ataerkil otoriteyi zayıflatan bir etken olarak piyasa faaliyetine korku duyulmakta ve bu korku ev işlerinde bile beden gücü gerektiren her türlü işi kapsar hale gelmiştir (Davidoff, 2002:145 Aktaran; Bora, 2011: 60).

Bu durum Türk toplumu için de geçerlidir. Saraçgil'e göre (2000); Türk toplumuna yabancı değerlere karşı muhafaza etme anlamı yüklenmiş olduğundan dolayı Türk toplumunda geleneksel toplumsal cinsiyet ilişkileri korunmuştur. Bu nedenle yalnızca kadınlar ve erkekler arasındaki uyuşmayan farklılıklardan çok iki cins için de 'iç' ve 'dış' alan ayrımı ve cinsel kimliklerin toplumsal olarak meydana gelmesinde gözlemlenen geleneksel değerler varlıklarını sürdürmüştür (Saraçgil, 2000: 410-411).

1.2.2. Okul

Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ailede başlamaktadır. Bu rollerinin öğrenilmesindeki başlıca etkenlerden biri de okul ve ders kitaplarıdır. (Çelik, 2008: 42). Yürürlükteki ders kitaplarına bakıldığında kadının kamusal alandaki konumunun ataerkil ideoloji çerçevesinde belirlenmiş olduğu, kadının özel alanla, erkeğin ise kamusal alanla özdeşleştiği görülmektedir (Sayılan, 2012). Ders kitapları, cinsiyetçi kalıp yargıları temelinde kadın ve erkeği ayrıştırarak, öğrencilere ataerkil ideolojiyi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini aktarmaya yöneliktir (Sayılan, 2012; 96-97). Aynı zamanda toplumsal cinsiyetin stratejik bir biçimde, okulda denetimin sağlanması ve kriz yönetiminde kullanıldığı görülmektedir. Okul yönetimi için cinsiyetçi yaklaşım ve tutumlar okuldaki öğrenci cinselliğini ve şiddeti denetleyebilmek açısından büyük bir öneme sahiptir (Sayılan, 2012; Özkazanç, 2012: 135).

Eğitim sistemi, hem okulun sunduğu kültürel iklim içinde hem de okulda sunulan bilgi süreçleri ile cinsiyetçi kalıp yargılarını ve parçası olduğu toplumsal yapıya hâkim olan toplumsal cinsiyet ideolojisinin yeniden üretiminde etkili bir rol oynamaktadır. Bu nedenle eğitimde mevcut olan cinsiyet eşitliği sorunu, kız öğrencilerin daha başarılı olduğuna veya okula gitme oranlarındaki artışa bakılarak açıklanamamaktadır. Ayrıca yapılan araştırmaların sonuçları, okulların bariz bir biçimde toplumsal cinsiyet eşitliği politikasını esas alsalar bile, geleneksel-ataerkil değerler sistemini güçlendirmekten kaçınmadıklarını göstermektedir (Sayılan, 2012: 14).

Okulda kız öğrenciler için ev kadınlığı ve annelik hala esas kariyer alanları olarak sunulmaya devam etmektedir. Bu sebepten dolayı kız öğrenciler eğitimi geleceklerinin “kurtuluşu” için güçlü bir araç olarak görmektedir. Fakat eğitimin çeşitli aşamalarında oluşan toplumsal cinsiyet kimlikleri sebebiyle, karar alıcı ve yönetici konumlarda yer almaktan kaçınabilmekte, çalışma hayatında geri planda kalmayı sürdürmekte, ev kadını olmayı kolaylıkla seçmektedirler (Sayılan, 2012: 51-52).

Bir diplomaya sahip olmak, kadınlara iş ve ekonomik bağımsızlık olanağı sunmaktadır. Fakat buna rağmen kadınların ücretli bir işte çalışmaları, aile içindeki erkek egemenliğini tehdit edebilecek düzeyde olmamaktadır. Tüm bunlara bakılarak

okul sisteminin geleneksel ataerkil ilişki ağlarının yeniden üretimini sürdürdüğü söylenebilmektedir (Sayılan, 2012: 68).

1.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Eşitsizlikler

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı; kadın ve erkeğin, toplumsal kurumlar içinde bulunan, aile, sağlık, eğitim, hukuk, çalışma, siyaset, din, vb gibi mevcut kaynakları, gücü ve fırsatları kullanımlarında eşitliği ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ise; kadınlar ve erkekler arasında toplumsal fırsatlardan (ücretli çalışma, eğitim ve siyasal katılma vb.) eşit olarak faydalanamamayı ifade etmektedir (Ecevit, 2003). Sancar'ın (2000) da vurguladığı gibi, 'İnsanlar doğuştan eşittir' düşüncesinde 'insan' kelimesiyle yakın zamana kadar kastedilenin 'erkek, mülk sahibi ve beyaz' insanlar olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, dünyanın bütün bölgelerinde sosyal, ekonomik, yasal ve siyasal haklar açısından toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri mevcuttur. (Sancar, 2000: 199-200).

'Eşitlik' kavramı öncelikle 'yasa' yani 'otorite'nin karşısında bütün insanların dil, din, ırk, cinsiyet gözetmeksizin aynı haklara sahip olması ilkesini ifade eden bir tanım olarak sunulmuştur. Eşitlik anlayışının iki düzeyi bulunmaktadır. Birinci düzey, eşitliğin negatif tanımıdır ve bu tanıma göre, eşitlik anlayışı herkesin 'eşit muamele görme' ve bireyler arasında 'fırsat eşitliği sağlama ve ayırım yapmama' gereğini belirtmektedir. Eşitlik anlayışının ikinci düzeyi ise, toplumsal olarak eşit olmayan koşullarda yaşayan insanların 'eşitlenmesi' problemine dikkat çekmektedir. Bireylerin toplumsal katılım olanakları ve fırsatlardan yararlanarak 'eşit yaşam olanaklarına ulaşması' gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu eşitlik anlayışının 'pozitif' tanımıdır. Bu tanıma göre toplumsal fırsatlardan faydalanma konusunda farklı bireylere farklı olanaklar sunulurken eşitlik sağlanmalıdır. Yani, bireyler arasındaki eşitsizliği gidermek amacıyla 'ayırım yapma' düşüncesini sunmaktadır. Bu iki farklı eşitlik anlayışı birbirini reddetmediği gibi birlikte uygulandığı zaman anlamlı hale gelebilmektedir. Ancak; kadınlar ve erkeklerin farklı koşullarda yaşadıkları ve bu nedenle toplumsal olanaklardan eşit bir biçimde faydalanamadıkları gerçeği düşünüldüğünde, kadınlar ve erkeklerin yalnızca eşit haklara sahip olmaları yeterli olmamaktadır. Toplumsal olarak kadınlar ve erkeklerin eşit saygınlık, güç görünürlük ve kendi yaşamı hakkında verilen kararlara katılım haklarını kullanabilmeleri için farklılaştırılmış haklar ve olanaklardan ve faydalanmaları gerektiği gerçeği de ortaya çıkmaktadır (Sancar, 2000: 199-200).

1.3.1. Çalışma Hayatı ve Eşitsizlikler

Blumberg'e göre (1991), cinsiyetler arası eşitlik ilişkilerini belirleyen sebepler ekonomik kaynakların denetiminde görünür hale gelmektedir. Blumberg, kadının sahip olduğu ekonomik güç ile evlilik, cinsellik, boşanma, ev içi otorite ve evle ilgili çeşitli kararlar üzerindeki denetim mekanizmasının doğrudan ilişki içinde olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle bir insanın ekonomik güç olması için, ekonomik kaynakların kontrolünü elde etmiş olması gerekmektedir. Ekonomik kazanç sağlayacak işlerde çalışmak ya da ekonomik kaynaklara sahip olmak, ekonomik güç olmak anlamına gelmemektedir (Wallace ve Wolf, 2005: 170).

Pek çok toplumda olduğu gibi Türkiye'de de kadınlar erkeklerden daha az oranda iş gücüne katılmaktadır (Özbay, 1980: 117). İş gücü piyasasındaki ataerkil ilişkiler, kadının kadınların ev içi alanda ücretsiz olarak emek kullanmaları ve yeniden üretim sürecine dahil olmaları için gereklidir. Kadınların ücretli işlere katılımında ev içi ataerkil örüntüler, iş yerindeki ataerkil ilişkiler ve devlet belirleyicidir. Bu kontrolün biçimi ve boyutu zaman içerisinde değişmektedir. Kadının formel eğitim düzeyinin düşük tutulması ve kadınlar için beceri içeren işlere hazırlayıcı beceri ve çıraklık kursları açılması, silahlı kuvvetler ve polis teşkilatı gibi kuruluşlara kadın kotası konulması işe alıfta ve iş yerinde bekar kadınların evli kadınlara göre daha çok tercih edilmesi, erkek elemanlara vasıflı, kadın elemanlara vasıfsız işçi muamelesi yapılması, iş tanımları değiştirilerek ücretlerde cinsiyet ayrımcılığı yapılması gibi mekanizmalarla kadın marjinalliği yaratılmaktadır (Ecevit, 1980: 112).

Türkiye gibi üçüncü dünya ülkelerinde pek çok kadının uğraşısı ev-içi, ev-dışı olarak kesin bir biçimde ayıramamaktadır. Bir yandan hala tarımsal faaliyetlerle uğraşan pek çok kadın vardır ve bu uğraşılar ev ve ev dışı diye tam olarak ayırmamaktadır. Diğer yandan kentlerde üretime evlerinden çalışarak dahil olan kadınlar da mevcuttur (Özbay, 1980: 132).

Özbay (1980), eğitilmiş kadınların iş gücü piyasasına dahil olabilmek ve prestiji yüksek mesleklere sahip olabilmek için çok emek harcadıklarını söylemektedir. Ancak, ücretli emeğin değerinin çok düşürülmesi durumunda eğitilmiş erkeklerin daha önce zorlukla elde ettikleri konumlarını eğitilmiş kadınlara bıraktıklarını söylemektedir. Böylelikle, kadınlar prestiji azalan yüksek konumlara daha yaygın bir biçimde erişmeye başlamışlardır. Bunun en büyük örneği üniversitelerdeki erkek

akademisyen sayılarının düşmesi ve kadın akademisyen sayısının artışına bakarak görebilmekteyiz (Özbay,1980: 132). Aynı zamanda, Türkiye’de üst düzey yöneticilik gibi pozisyonlarda kadınların oldukça az sayıda yer aldığını söylemek gerekmektedir. Tam tersi olarak, kadınların uzmanlık gerektiren mesleklerde oldukça yüksek düzeyde yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda, üniversitelerde kadın profesör oranı %31,6, kadın doçent oranı %38,18, kadın yardımcı doçentler oranı %42,35, kadın öğretim görevlisi arasında oranı %44,11, kadın araştırma görevlisi oranı %50,29’dur (YÖK, Ocak 2018). Rektörler içinde ise kadın rektör oranı %8,62’dir. YÖK Ocak 2018 verilerine göre bankacıların %51’i (Türkiye Bankalar Birliği, Eylül 2016), 79 baro başkanının 6’sı yani %7,5’i, barolara kayıtlı olan avukatların %43,32’si (Türkiye Barolar Birliği, Ocak 2018), mimarların % 44’ü (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği, Ocak 2018) kadındır. Emniyet Genel Müdürlüğü 2018 yılı verilerine göre, kadın emniyet müdürlerinin oranı %4,5, kadın emniyet amirlerinin oranı %7,4, kadın baş komiserlerin oranı %8,6, kadın polislerin oranı %6,3’dür (Emniyet Genel Müdürlüğü, Ocak 2018), Jandarmaların içinde ise kadınların oranı %2,74’dür (Jandarma Genel Komutanlığı, Ocak 2018).

Devlet Personel Başkanlığı’nın 2018 Ocak verilerine göre kamu personelinin %37,80’i kadındır. Bürokrasi içinde yer alan kadın sayısına bakıldığında üst düzey karar verici konumlarda bulunan kadın oranının da oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bürokraside yer alan üst düzey yöneticilerin yalnızca %11,81’i kadındır. Bürokrasinin önemli alanlarından olan diplomatik görevlerde Türk Dışişlerinde görevli olan 249 Büyükelçinin 51’i, 75 Başkonsolosun sadece 11’i kadındır. Bu verilere bakılarak dünya genelinde diplomatik görevlerde erkek egemenliğinden söz edilebilmektedir (DİB, 2018). İçişleri Bakanlığı, Ocak 2018 yılı verilerine göre (İçişleri Bakanlığı, Ocak 2018) 1464 mülki idare amiri arasında sadece 2 kadın vali, 12 kadın vali yardımcısı ve 14 kadın kaymakam bulunmaktadır (KSGM, 2018).

Kadınların profesyonel meslek gruplarında da erkeklere göre çok daha az yer aldığı görülmektedir. Neredeyse yaşamın bütün alanlarında, kadınların güç, statü, servet, bağımsızlık ve diğer kıymetli kaynaklara ulaşma konusunda, erkeklerden büyük bir farkla geri kalmış oldukları görülmektedir (Wallace ve Wolf, 2005: 167).

Türkiye geneline bakıldığında, 2017 yılı TÜİK hane halkı iş gücü verilerine göre, 2017 yılı kadın istihdam oranının %33,2, kadın işsizlik oranının ise %24,5

olduğu görülmektedir (TÜİK, 2017) Avrupa Birliği üye ülkelerinin istihdam oranı incelendiğinde; 2017 yılında kadın istihdam oranının en yüksek olduğu ülke %75,2 ile İsviçre iken en düşük olduğu ülke %44,4 ile Yunanistan olmuştur. Avrupa Birliği üye ülkelerinin (28 ülke) kadın istihdam oranı ortalaması ise %62,4'dür (EUROSTAT 2017). Türkiye'de 2016 yılı istatistik verilerine göre, kadınların %55,4 oranı ile en fazla hizmet sektöründe istihdam edilmiş olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kadınların %15,9 ile sanayi ve %28,7 ile tarım sektöründe yer aldığı görülmektedir. Kadınların işteki konumuna göre istihdam oranları incelendiğinde, kadınların en fazla %63,5 oranı ile yevmiyeli veya ücretli olarak çalıştığı görülmektedir. Ayrıca kadınların %1,3'ü işveren konumunda çalışmakta, %8,8'i kendi hesabına, %26,4'ü ücretsiz aile işçisi olarak çalışma hayatında konumlanmaktadır. İşgücünde yer almayan kadınların %57,6'sı işgücüne katılmama nedeni olarak "ev işleriyle meşgul" olmalarını belirtmektedir. Gelir azlığı sebebiyle çalışmak zorunda olan kadınlar ise, sosyal güvencesi olmayan, düşük statülü ve düşük gelirli işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Hizmetler sektöründe yer alan iş alanlarından bazıları, kadın işgücünün en çok istihdam edildiği sektör olmasından dolayı toplumda "kadınlar için uygun alanlar" olarak görülmektedir.

Sanayi sektörü ise, diğer sektörlerle kıyaslandığında, özellikle de imalat sanayi kolunda mevcut durumda hala kadın işgücünün oldukça sınırlı istihdam edildiği bir sektör olma özelliğini korumaktadır. Hem sanayi, hem hizmetler sektöründe, özellikle de kayıt dışı işyerlerinde çoğunlukla kadın ve çocuk işgücü çalıştırılmakta, kadın ve çocuk işçiler her türlü sosyal hak ve güvenceden yoksun tutulmaktadır (KSGM 2018). Sosyal güvenlik kuruluşlarından herhangi birinde kayıtlı olmaksızın çalışan kadın işçi oranının 2016 yılı sonunda %44,3 olduğu görülmüştür. 2017 yılında yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye'de çalışan kadınlardan, tarım sektöründe çalışanlarda kayıtsız çalışma oranı %94,3 iken, tarım dışı sektörlerde çalışanlarda %24,2'dir. TÜİK 2017 verilerine göre, daha çok tarım sektöründe ve özellikle de ücretsiz aile işçisi konumunda çalışanlarda kayıtsız çalışmanın çok daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. 2016 yılında kayıtsız olarak tarım sektöründe çalışanların % 78'ini kadınlar, %22'sini erkekler oluşturmaktadır (TÜİK, 2017). Kadınlar geleneksel roller tarafından kendilerine atfedilen anne, ev hanımı, eş ve çalışan kimlikleri ile çalışma yaşamına katılmaktadırlar. Kadınlar çalışma yaşamlarında taşıdıkları bu kimlikler ile farklı problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Kadınların işgücüne katılımı ile birlikte cinsiyet ayrımcılığının yarattığı

sorunlar “alışan kadın“ problemi olarak ortaya çıkmıştır. Kadınlar toplumda, anne ve eş olarak algılandığından dolayı iş hayatında dayalı mesleki ayrımcılığına maruz kalmaktadır. Kadınların hangi mesleklerde çalışabilecekleri, hangi mesleğı tercih edecekleri konusu toplumun geleneksel değerleri ve bu değerlerin biimlendirdiğı toplumsal cinsiyet temeline dayalı işbölümünün belirleyici rol oynadığı görölmektedir. Yüksek eğitime sahip çalışan kadınların terfi edememe, karar mekanizmalarında yer alamama nedeni olarak kadının biyolojik özelliklerinin öne çıkması vurgulanmaktadır. Anne olmak kadının kariyerini olumsuz etkilemekte, iş hayatında istediğı ve hak ettiğı pozisyona gelememesine neden olmaktadır. Yapılan araştırmaların çoğu kadınların en fazla orta düzey yönetime gelebildiklerini ve daha sonra ilerlemelerinin durduklarını göstermiştir. Kadınların üst düzey yönetici pozisyonlarına gelememelerinin önünde cinsiyet temelli engellerin olduğu vurgulanmaktadır. Bu engellerden bazıları kadınlara dair toplumsal ön yargılardır. Bu ön yargılar kadınların verilen üst düzey işleri yapamayacağına, rasyonel davranmayacağına dair görüşleri içerir ve kadınları kişilik, kararlılık ve azim açısından yetersiz olarak değerlendirir. Kırılması oldukça zor olan bu cam tavanı, çok az kadın çok etin bir mücadele sonucu aşarak tepe yönetime ulaşabilmektedir (Parlaktuna, 2010).

Yapılan araştırma sonuçlarına ve kadın istihdamı ile ilgili istatistik verilerine göre kadının çalışmaması veya kadının çalışma yaşamı dışında tutulmasının nedeni olarak, onun asli işinin annelik ve ev işleri olduğu kanısının etkili olması sonucu görölmektedir. Ayrıca bu durum kadının aile içinde yer alan diğer üyelere bu kültürel sermayeyi aktarması ya da bu durumu değiştirmek için yeterli çaba göstermemesi anlamına da gelmektedir. Bu yargılardan yola çıkılarak kadının ücretli bir işte çalışsa bile, onun asıl sorumluluğunun ailesine karşı olduğu düşünölmekte, bu sebeple kadın, anneliğin veya aile sorumluluklarının bir uzantısı gibi sayılan mesleklere yönelebilmektedirler. Janet Saltzman Chafetz’e (1990) göre toplumlar genel olarak çocuğu doğuran kişinin ona bakmasını uygun görmektedir. Hiçbir toplumda kadın kamu sektörü rollerinde ve kamu sektörünün herhangi bir kolunda uzmanlaşmış değildir. Bu durumun nedeni araştırıldığında ise kadınların hayatı boyunca ocuk doğurmaya ayrılan zamanın oranı, ev ve iş yeri arasındaki mesafe, cinsiyet temelli eşişsizliğinin dinsel ve ideolojik tehdidin düzeyi görölmektedir (Wallace ve Wolf, 2005: 168). Yaşamın her alanında gelir dağılımı farklılıklarından

en fazla etkilenen grup, kadınlar ve kız çocuklarıdır. Düşen gelir kadınları marjinal işlerde çalışmaya yöneltip kadınların gelirlerini artırmaya zorlarken, bir yandan kadınların ev içi üretime ayırdıkları süreyi de artırmakta ve dolayısıyla yaşam kalitesinin düşmesine sebep olmaktadır (KSGM, 2018).

1.3.2. Siyaset ve Eşitsizlikler

Siyasal katılım türlerini bireysel ve toplumsal siyasi katılım olarak ikiye ayırabiliriz. Siyasete bireysel katılım genellikle vatandaşlık görevi sayılan oy verme davranışıdır. Toplumsal siyasi katılım ise bir siyasi partiye üye olmak, siyasi bir pozisyona üye olmak gibi grup davranışı ve sosyal faaliyet gerektirir yapılmaktadır. 1934 yılında kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildiğinden beri, kadınlar bireysel siyasi katılım olan oy verme hakkını kullanma konusunda teşvik görmekte, toplumsal siyasi katılım konusunda ise kendilerine destek bulamamaktadırlar (Güneş-Ayata, 1993: 261-262). Tekeli (1989), kadınların politikada yer almamalarının sebebi olarak, kadınların toplumdaki ataerkil değerler tarafından politikaya "bulaşmasını" istememeleri ve kadınların politikaya katılma konusunda isteksiz ya da çekingen olmalarını göstermektedir (Tekeli, 1989;22).

Kadınların aktif olarak siyasete girmelerine engel olan şartlar, kadının diğer kamusal alandaki faaliyetlere katılması ve orada yükselmesine engel olan şartlarla aynıdır. Kurumlaşmış siyasette kadının katılımını zorlaştıran, büyük çaplı rekabet, zaman esnekliğinin zayıf olması, uzun ve sürekli çalışma gibi sebepler vardır (Güneş-Ayata, 1993: 265). Toplumda ataerkil aile yapısı içinde ailedeki rolü için yetiştirilen, evin ücretsiz işçisi olarak çalıştırılan kadının toplumdaki öteki alanlarda kendini konumlandırmasına gerek duyulmamıştır (Dahrelup, 1988: 49, Koray, 1991: 81). Siyaset erkek işi ve erkek alanı olarak algılanmaktadır ve kadının bu alandan uzak durması, oy verme ile yetinmesi istenmektedir (Koray,1991;82).

Kadınlar ve erkekler arasındaki siyasi katılım verilerinin oranlarına bakıldığında toplumsal cinsiyet temelli eşitsiz dağılımın yeniden karşımıza çıkmakta olduğu görülmektedir. Toplumsal olanakların, toplumun farklı kesimleri arasında nasıl dağılacığı, politika saptayan kamu kurulları hükümet, parlamento gibi siyasal karar organları tarafından belirlenmektedir. Var olan bu süreçlerde kadınların temsiline eksik kalması, sorunların çözümsüz kalmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda devam eden eşitsizlikler de kadınların eksik temsiline devamlılığına neden olmaktadır. Bu nedenle kadın-erkek eşitliğini sağlamak, siyasal süreçlere katılımı

cinsiyetler arası eşitliği sağlamaktan geçmektedir. Siyasal karar süreçlerine katılamayan kadınlar, siyasal ve toplumsal araçlara ulaşamamakta ve kendi sorunlarına çözüm bulamamaktadır. Bu nedenle cinsiyet eşitsizliğinin çözümü için siyasal alanın tekrar düzenlenmesini gerektirmektedir (Sancar, 2000: 199).

Kadının yer almadığı siyasal karar mekanizmalarında çoğu zaman kadın sorunlarına duyarlılık yeterince oluşmamakta, kadınların siyasal karar mekanizmalarında yetersiz temsili, demokrasi kavramının anlamına ters düşmektedir. Bu nedenle bu problemlerin yeterli düzeyde bilincine varılamamakta; dolayısıyla kadının içinde bulunduğu konumu yükseltecek çözümlere ulaşamamaktadır. Bu durum, “yönetime katılma” konusunda, kadın-erkek arası eşitsizlik sorununu gündeme taşımaktadır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde, son 20 yıldır, kadınların siyasal hayatta yeterince temsil edilmelerini sağlayacak politikalar oluşturulmaktadır. Bu doğrultuda uluslararası sözleşmelerle “pozitif ayrımcılık”, “cinsler arası eşitlik”, ve “özel önlemler” kavramları ulusal hukuk düzenlerine konulmaya çalışılmaktadır. Dünyadaki birçok ülkeden önce, Türkiye Cumhuriyeti’nde, 1930 yılında yapılmış olan yerel seçimlerde ve 1934 yılında yapılmış olan milletvekili seçimlerinde kadınların, erkeklerle eşit biçimde seçme ve seçilme hakkını elde etmelerine rağmen, günümüzde kadınların siyasal katılımının yüksek düzeyde olduğu söylenememektedir. 2007 genel seçimlerinde Parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 50, kadın temsil oranı 9,1 oranında iken, 2011 genel seçimlerinde parlamentodaki kadın milletvekili sayısı 79’a ve temsil oranı ise %14,4’e yükselmiştir (KSGM 2018). 2015 yılında yapılan genel seçimlerde kadın milletvekili sayısı 81 ve kadınların parlamentodaki temsil oranı ise %14,73’dür. Bakanlar Kurulunda ise sadece iki kadın bakan bulunmaktadır. Yerel yönetimlerde de kadınların siyasal temsilinin sınırlı olduğu görülmektedir. 2014 yılında yapılan yerel seçim sonuçlarına göre 1.381 belediye başkanının yalnızca 40 tanesi, 30 büyük şehir belediye başkanının 3 tanesi kadındır. (KSGM 2018).

Yapılan seçimlerin sonuçlarına bakıldığında, yıllar içerisinde yerel yönetimlerde kadın temsili artış göstermesine rağmen hala kadınların temsil düzeyinin kısıtlı olduğu görülmektedir.

1.3.3. Eğitimde Eşitsizlikler

Türkiye'de yapılan kadın çalışmaları, ancak yüksek eğitim gören kadınların prestijli ve doyumu yüksek işlerde çalıştığını bize göstermiştir (Öncü, 1979). Kadınların eğitim düzeninin her aşamasında azınlıkta olduğu, kadın-erkek eşitsizliğinin eğitim alanında da yaşandığı bilinmektedir. Eğitim, bizlere toplumsal konumların sadece bireylerin yetenek ve kişiliğine göre belirlendiği görüşünü yerleştirir. Kadınların kurtuluşu olarak görülen eğitimde nicelik ve nitelik yönünden Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri gözlemlenen gelişmeler kadınların toplumsal konumlarını ciddi bir şekilde değiştirmekten uzaktır. Bu alanda yapılan çalışmaların sonuçlarına göre erkekler hala karar mekanizması konumuna hâkim olmaktadır. Yine yükseköğretimde yer alan kadın sayısına bakıldığında erkeklere oranla çok az sayıda kadının yükseköğretime devam ettiği görülmektedir. Fakat eğitim kurumları incelendiğinde, hem öğretmen hem öğrenciler arasında kadın-erkek eşitsizliğinin toplumun diğer kurumlarına göre nispeten daha az olduğu görülmektedir. Bu bağlamda her ne kadar kurumları erkek egemen ideolojinin kurumları olsa da eğitim kurumlarının bu yapıyı dönüştürücü potansiyele sahip oluşu görülmektedir (Gök, 1980: 161-168).

Kadınların eğitime ilişkin beklentileri erkeklerden farklılık göstermektedir. Kadınlar için eğitim çok daha belirgin biçimde bir toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında anlam kazanmaktadır. Eğitim, gelecekte evlilik içinde kocaya bağlı bir hayat sürme tehlikesine karşı en önemli güçlenme aracı olarak görünmektedir. Bu nedenle kadınların genel olarak eğitimden beklentisi erkeklerden yüksektir (Sayılan&Özkazanç, 2009).

Eğitim, kadının işgücü piyasasındaki sorunlarının çözüm noktasını oluşturmaktadır. Kadınların eğitim tercihleri, toplumun geleneksel cinsiyetçi önyargı ve değerleri tarafından olumsuz yönde etkilenmektedir (Parlaktuna, 2010). Kadın ve erkek eğitim verilerine bakıldığında, 2016 yılında Türkiye'de, 25 yaş ve üstü okuma yazma bilmeyen toplam nüfus oranı %5,1'dir. Bu oran kadınlarda %8,5 iken erkeklerde %1,6'dır (TÜİK, 2017). Lise ve dengi okullardan mezunu olan 25 yaş ve üstü bireylerin toplam nüfus içindeki oranı %19,5 'dur ve bu oran kadınlarda %15,6, erkeklerde %23,5,'dir. Yüksekokul veya fakülte mezunu olan bireylerin toplam nüfus oranı %15,5 iken erkeklerde bu oran %17,9, kadınlarda ise %13,1'dir (TÜİK, 2017) .

TÜİK hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2016 yılında, Türkiye’de 15 yaş ve üstü nüfus içerisinde işgücüne katılma oranı %46,3’dür. Erkek iş gücüne katılma oranı %65,1, kadınlarda iş gücüne katılma oranı ise %28’dir. 2016 yılında kadınların işgücüne katılımı eğitim durumlarına göre incelendiğinde mesleki veya teknik lise düzeyindeki kadınların iş gücüne katılma oranı %41,4 ve lise düzeyindeki kadınların iş gücüne katılma oranı %33,6’dır. Yükseköğretim düzeyindeki kadınlar da ise %71,3 iş gücüne katılma oranı ile en fazla ön plana çıkmaktadır. Yükseköğretim mezunu olan kadınların işgücüne katılımının çok daha yüksek olduğu görülmektedir (TÜİK, 2017).

Yapılan çalışmalar ve istatistik verileri incelendiğinde, kadınların genellikle yarı zamanlı işlerde çalıştıkları, aynı zamanda toplumdaki cinsiyet rolleri çerçevesinde çocuk bakımına ve aileyle ilgili işlere daha uygun olan öğretmenlik gibi mesleklere daha çok yönelmiş oldukları görülmektedir. 2016-2017 öğretim yılı MEB verilerine göre; ortaöğretim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin %49,1’i, ortaokulda görev yapan öğretmenlerin %56,5’i, ilkokulda görev yapan öğretmenlerin %61,1’i, okulöncesi eğitim düzeyinde görev yapan öğretmenlerin %94,2’sini kadınlar oluşturmaktadır (MEB, 2017).

Türkiye’de kadınların eğitim hayatı süresince yaşadıkları cinsiyet ayrımcılığı, alınan eğitimin her düzeyinde farklı şekillerde ortaya çıkmakla birlikte eğitim sistemi, cinsiyet eşitsizliği temelinde bu değerlerin yeniden üretimini sağlamaktadır. Erkek öğrenciler direkt olarak üretime yönelik mesleklere yönlendirilirken, kız öğrencilerin entelektüel gelişimine olanak tanımayan, itibarı düşük, düşük ücretli, ahlalılık, annelik ve ev kadınlığı gibi rollerin devamı niteliğinde olan toplumsal rollere yönlendirildikleri ve kadınlara bu rollerin kendilerine uygun olduğunun öğütlediği görülmektedir. Dolayısıyla kadınlar, toplumun kendileri için uygun gördüğü öğretmenlik, sekreterlik, çocuk bakıcılığı, bıçkı-dikiş-nakış, hemşirelik gibi meslekleri daha fazla tercih etmektedirler (Gök, 2005: 186-188).

1.4.Kadın-Erkek Eşitliğini Sağlamak

1.4.1.Feminizm

Feminizm, genel olarak kadınların hak ve özgürlük mücadelesi olarak tanımlanmaktadır. Feminizmi, toplumda var olan cinsiyet eşitsizliğini gidermeyi talep eden bir proje olarak tanımlayabiliriz. Bu kavramın ortaya çıkışı 18. yüzyıla dayanmaktadır. Feminizm hareketi tarihsel süreç içerisinde değişmiş ve farklı

yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Çalışmamızın önemi açısından bu bölümde liberal feminizm anlatılacaktır. Daha sonra ise Türkiye'de hala günümüzde etkileri devam etmekte olan devlet feminizmi konusu işlenecektir.

1.4.1.1. Liberal Feminizm

Liberal feminizm tarihsel olarak diğer feminist yaklaşımlarından önce ortaya çıkmıştır. Liberal Feminizm, liberalizmin temel ilkelerinden yola çıkarak, insana cinsiyet temelinde yaklaşmayıp, kadının ve erkeğin "insan" olmasını temel almaktadır. Buna anlayışa göre; insana verilen değer arttıkça ve bireysel haklar geliştikçe kadının içinde yer aldığı koşullar da değişecektir (Altınbaş, 2006: 24). Bu bağlamda liberal feminizm temel olarak kadın ve erkeğin eşit siyasal ve ekonomik haklara sahip olması gerektiğini savunmaktadır (Dikici, 2016: 24, Özsöz, 2008). Aynı zamanda kadınların ayrımcı uygulamalar nedeniyle sürekli engellendiğini, kadınların da erkeklere ait görünen bağımsızlık, evrensellik gibi değerlere sahip olması gerektiğini belirtmektedir (Ortiz, 1994: 523-531, Aktaran; Altınbaş, 2006:39). Liberal feminizmin talep ettiği hakları, çalışma yaşamında eşitlik, aile yaşamında eşitlik ve sosyal hayatta eşitlik olarak üç noktada toplamak mümkündür. Kadının özgürleşmesini sağlayan en önemli etken ise kamusal alanda çalışmasıdır. Kadının çalışma yaşamına katılması onun kendi geleceği hakkında söz sahibi olmasını sağlayacak ve onu erkeğe bağımlı olmaktan kurtaracaktır. Böylelikle kadın kendi hayatını belirleme noktasında güç elde etmiş olacaktır (Payne,1997: 239, Heywood,2014; 305, Çaha, 1996).

Mary Wollstoncraft'a göre kadın da erkek gibi Tanrı tarafından yaratılmıştır ve ikisi de ontolojik olarak birbirinden farklı değildir. Bu sebeple kadın ve erkek eşit haklarla yaratılmışlardır. Wollstoncraft'ın ilk feminist teori olarak kabul edilen *A Vindication of The Rights of Women* adlı eserinde, toplumda kadının konumunun değişmesi, sosyal değişiklik meydana getirmenin yolu "eğitim"dir. Bu eserde ruhun ve zekânın cinsiyetinin olmayacağı, kadın ve erkeğin aynı eğitime tabi tutulması gerektiği savunulmuştur. Eğitim almayan kadının kendi konumunu inceleyip eleştirmesi mümkün olmayacağı için, kadın kendi geleceği hakkında da karar veremeyecektir. Wollstoncraft'a göre kadınlar eğitim aldıkları zaman erkekler gibi vatandaşlık haklarından faydalanacaklardır. Eğitim almış alan kadınlar toplumdaki konumu üzerine düşünebilecek ve kendisiyle ilgili kararları kendisi verecektir. Eğitim aynı zamanda kadına fiziksel ve entelektüel güç kazandıracaktır. Aynı zamanda kadın, eğitim sayesinde çalışma yaşamına girecek ve bu sayede ekonomik

bağımsızlık kazanacaktır. Buna göre de kadın oy kullanma hakkına ve istediği mesleği seçme hakkına sahip olabilecektir. Aydınlanmacı liberal feminist görüş, kadınların rasyonel kapasitelerinin bulunduğunu ancak eğitimsizlik sebebi ile kapasitelerini kullanamadıklarını ifade etmektedir (Donovan, 2014: 21-25).

Liberal feminizm öncelikle oy kullanma hakkını talep etmiş olsa da daha sonra bu talepler genişletilmiştir. Eğitim teorisinin merkezine eğitimi yerleştirilmiş, kadın ve erkeğe eğitim hakkında eşit olarak faydalanma hakkını talep etmişler, daha sonra da piyasada, çalışma hayatında eşit rekabet talep etmişlerdir. Kadınların toplumda bulundukları ikincil konum sebebi ile erkekler işe piyasada eşit olarak faydalanamama sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sebeple liberal feministler "eşit işe eşit ücret" talebinde bulunmuşlardır (Donovan, 2014, Altınbaş, 2006: 26, Dikici; 2016).

1.4.1.2. Devlet Feminizmi

Türkiye'de kadın hareketlerinin değerlendirilmesi Meşrutiyet yıllarında kurulan kadın örgütleri ile beraber başlamıştır. Kadına eğitim hakkı Tanzimat döneminde verilmiş, İkinci Meşrutiyetin ilanı ile beraber kadın hakları ile ilgili çalışmalar artmaya başlamıştır. Bu dönemde kadın örgütlenmelerinde ve yayın organlarında artış görülmüştür (Ateş, 2009: 24). Osmanlı toplumunda ortaya çıkan kadın hareketi, kadınların özellikle de aile içerisinde anne ve eş rolleriyle sınırlandırmalarını eleştirmişlerdir. Bu dönemde ortaya çıkmış olan güçlü kadın hareketi kadınlar için eğitim, toplum hayatına katılma ve çalışma hakkı talep etmişlerdir (Tekeli, 1990: 28). Bu dönemde yaşam modelleri, sadece ev içi ilişkilerle sınırlı kalmış olsa bile Batı'da aranmıştır. Fakat gündelik yaşama taklit yoluyla giren bu modeller kendi içinde tutarlı ve yeni bir kadın kimliği oluşturmaya açısından yeterli olmamıştır. Bu dönemde kadınlar "haremler"den çıkmış fakat aileye olan bağımlılıklarından kurtulamamıştır. Osmanlı aydını kadının eğitim almasından yanaydı fakat bu eğitimin amacı kadınların bağımsızlık kazanması değil, kadınların aile içinde kendilerine atfedilen rolü, çocukların eğitimini gerektiği gibi yapabilmeleri içindi (Tekeli; 1985: 50-53).

Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü hazırlayan savaş yılları, kadınların gündelik yaşamını alt üst etmiştir. Eşleri asker altına alınan pek çok kadın ev geçindirme sorumluluğunu üstlenmiş ve ücretli işlere ve memuriyetlere girişleri savaş sebebiyle olmuştur. Bu nedenle savaş sonrasında evlerine ve geleneksel rollerine geri dönmüşlerdir. Yeni kurulan Cumhuriyet savaşta önemli ölçüde nüfus

ve toprak kaybederek çıkmıştır. Geri kalmış bir tarım ülkesi olarak kendisini kapitalist bir dünyada bulan Türkiye'nin kadınlardan beklentisi; evlerine dönmeleri ve çok sayıda çocuk yaparak ülke nüfusuna katkıda bulunmalarıydı. Bu sebeple milyonlarca kadın sağlıkları pahasına, çocuk ölümlerinin yüksek olduğu yıllarda ard arda çocuk doğurmuş ve aynı zamanda ailesinin geçimini sağlayabilmek için hem tarlada çalışmış, hem de ev içinde mesai yapmıştır (Tekeli, 1985)

Cumhuriyetin ilk yıllarında tek parti rejiminin hakim olduğu yıllarda yasal kadın devrimi yapılmıştır. 1920-1935 yılları arasında "devlet feminizmi" ile kadınların hayatında büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Aile, kılık-kıyafet, eğitim ve siyasi hakları konusunda reformlar yapılmış ve bu reformlar kadınları önemli ölçüde etkilemiştir (Tekeli, 1985: 62-36). 1934 yılında Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Aynı zamanda kadınlar kamusal hayata kendi cinsiyetleri için uygun görülen hemşirelik ve öğretmenlik meslekleri ile başlamışlardır. Yurttaşlık, çalışma ve eğitim hakkı konusunda erkeklerle eşit haklara sahip oldukları düşünüldüğü için o dönemde kadın hareketi ile Cumhuriyet arasında köprü konumunda bulunan Türk Kadınlar Birliği kapatılmıştır. Bu dönemde kadınlar kendilerini feminizmden çok Kemalizmle özdeşleştirmiş ve bu sebeple feminizmin varlığı gerekli görülmediği için ihtiyaç duyulmamıştır (Tekeli, 1990: 29).

Kandiyoti (1980), Türkiye'de kadınların kamu yaşamına girmelerinin "cinsiyetsiz" hatta bir ölçüde erkek kimliğine bürünerek mümkün olacağını ileri sürmüştür. Erkek şerefının kadınların davranışına bağlı olduğu bir toplumda kadınların kamusal alana katılmaları ancak kendi saygınlıklarını korumaları ve erkeklerin kendilerini cinsel nesne olarak görebilecekleri herhangi bir davranışı sergilememek için verdikleri çaba sayesinde mümkün olacaktır. Cumhuriyet bu anlamda özellikle çalışma hayatına katılacak kadına yeni bir imaj çizerek kadınların kıyafetlerini, saç stillerini belirlemiştir: Koyu renk kıyafetler, kısa saç ve makyajsız bir yüz. Bu sayede daha maskülen görülen kadınlar aynı zamanda çalışma hayatına kendini adanmış kadının süslenmeye zamanı olmadığını göstermekteydi ve bu gösterge aynı zamanda kadınlar için bir zırh görevi görmekteydi (Kandiyoti, 1980: 339, Bora, 2008: 64).

Kıray (1979), kadının ücretli bir işe başladıktan sonra bile evdeki rollerinden vazgeçemediğini ifade etmiştir. Çalışan kadınlar da dışarıda en az erkekler kadar çalışmakta fakat işten eve döndüklerinde yemeği hazırlayan, evi temizleyen,

çocukların bakımını yapan kadındır. Buna göre kadın çifte mesai yapmakta ve erkeklerle aynı hakka sahip olamadığı görülmektedir (Kıray, 1979: 72).

Cumhuriyet döneminde uygulanan devlet feminizmi kadınlara yeni görevler yüklemiş ve onlara yeni bir kimlik atfetmiştir. Buna göre Cumhuriyet, iyi eğitim almış, meslek sahibi olmuş aynı zamanda iyi bir anne ve iyi bir eş olan kadını ideal kadın kimliği olarak tanımlamış ve devlet feminizminin taşıyıcısı olarak bu kadınları el üstünde tutmuştur. Kemalizm kadınlar ve erkeklere eşit haklar tanıdığını iddia etmiş, kadınlara yeni bir kimlik belirlemiş fakat bu kimliği kadınlar seçmemiştir (Tekeli, 1990).

1.5. Türkiye’de Yapılmış Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları

Araştırmamızın bu bölümünde, araştırmamızın konusuyla ilintili olan toplumsal cinsiyet yapısı ve oluşumu ile ilgili olan Türkiye’de yapılan çalışmaların sonuçları incelenecektir. Türkiye’de toplumsal cinsiyet ve ataerkillik hakkında son yıllarda yapılmış çalışmaları incelediğimizde çoğunlukla, ataerkil ilişki ağlarının söylemler ve pratikler yoluyla yeniden inşa edildiği, dinamik bir işleyişle ve süreklilik sebebiyle toplumsal gerçekliğin bir parçası haline geldiği ve toplum tarafından içselleştirildiğini görmekteyiz.

Aksu Bora ve İlknur Üstün’ün beraber hazırladıkları “Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler”, isimli çalışma cinsiyet rejimi örüntülerini incelemektedir. Araştırma kapsamında keşfedici çalışma yöntemiyle, farklı kesimlerden ve yaşlardan oluşan, toplam 72 kadın ve erkek ile derinlemesine gözlem yapılmıştır. Yapılan çalışma, toplumsal cinsiyetin ve toplumsal cinsiyet rejiminin bireyler tarafından nasıl algılandığını ve nasıl yeniden üretildiğini anlamaya çalışmaktadır. Yapılan araştırmada, kadınlık ve erkekliğin oluşumunun bireylerin karmaşık ilişkiler ağına çeşitli biçimlerde katılmaları sonucu oluştuğu, basit bir sosyalleşme sonucu olmadığı ortaya çıkmıştır. Kişisel düzeyde kadınlık ve erkekliğe dair, bir yandan toplumsal bir cinsiyet rejimine işaret eden süreç tahlil edilmiştir. Bu doğrultuda araştırma; cinsiyet eşitliği, aile, ana-baba, evlilik, ideal kadın/ ideal erkek, yakın ilişkiler, giyim kuşam, namus, cinsellik, ücretli çalışma ve gibi başlıklar altında sunulmuştur. Böylece araştırmada genel bir toplumsal cinsiyet alanı sunulmuştur (Bora ve Üstün, 2005: 41). Araştırmaya göre ailede baba figürü üzerine yapılan değerlendirmelerde, babanın daha çok disiplinli, saygı duyulması gereken ve otoriter oluşu vurgulanırken, anne figürü için ise; sevgi dolu,

duygularıyla hareket eden, mesafesiz dost canlısı, ailesi ve çocuklarıyla yakından ilgili fedakâr ve yumuşak başlı gibi tanımlar yapılmıştır (Bora ve Üstün, 2005: 49-50). Çalışmada aynı zamanda sıcak aile ortamının kadınlar tarafından kurulduğuna değinilmiştir (Bora ve Üstün, 2005: 44). Görüşme yapılan kadınlar, çocuklarını yetiştirirken kendi annelerinden nasıl etkilendikleri ve annelerini örnek aldıklarını, kendi annelik deneyimleri ve çocuklarıyla ilişkilerinin nasıl olduğunu ifade ederken, görüşme yapılan erkeklerin çoğu kadınların aksine kendi babalarını örnek almayıp, farklı bir babalık deneyimi oluşturmaya çalıştıklarını ifade etmiştir (Bora ve Üstün, 2005: 54).

Çalışmada "namus" konusu ile ilgili yapılan konuşmaların çoğu cinsellik ve cinsel ilişkilerle ve büyük kısmı da bekaret ve evlilik dışı cinsel ilişki konusundadır. Verilen yanıtlara göre namus kavramının kadının bekaretiyle aynı anlama geldiği ve kadın cinsellik duygusu olsa bile bunu bastırması gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı zamanda evlilik dışı cinsel ilişkinin hem kadın hem erkek için hala bir tabu olduğu söylenebilmektedir (Bora ve Üstün, 2005; 69). Araştırmada kadınlık ve erkeklik tanımlarının, özel alan/kamusal alan ayrımının, kadının ücretli iş yaşamına katılması, namus algısı gibi konuların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinden farklı olmadığı görülmektedir (Bora ve Üstün, 2005; 104-106). Benzer bir şekilde, kadınların kıyafet seçimi ile ilgili görüşme yapılan kişilerin çoğu, kadının başını belaya sokmayacak şekilde ve ölçülü bir biçimde giyinmesi gerektiğini ifade etmiştir (Bora ve Üstün, 2005: 72).

Araştırmada, kadının ücretli iş yaşamına katılması ile ilgili görüşler incelendiğinde, çalışmaya katılanların görüşlerinin 'kadının iş yaşamına katılmaması yönünde olduğu görülmüştür. Katılımcıların çoğuna göre iş yaşamı kadınlık rolleri ile bağdaşmamakta, kadın ev işlerini ve çocukların bakımını aksatmamalıdır. Aynı zamanda bazı katılımcılara göre iş yaşamına katılan kadınların sayısının artması erkeklerin iş bulmasını zorlaştırmakta, bu da işsizliği artırmaktadır. Bu nedenle kadınlar iş yaşamına katılmamalı, evde oturmaları teşvik edilmelidir. Bu duruma sınıfsal olarak bakıldığında, eğitilmiş orta sınıf kadınların iş yaşamına katılma şanslarının, eğitimsiz, alt sınıf kadınlara göre daha fazla olduğu görülmektedir (Bora ve Üstün, 2005: 72).

Benzer şekilde birinci sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı ölçmek amacıyla yapılmış olan, Simge Zeyneloğlu'nun "*Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi*

Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları” başlıklı çalışmasının bulgularına göre, hemşirelik bölümü öğrencilerinin cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra iş bulma kolaylığı sebebiyle bu mesleği tercih eden, ilkokulu bitirinceye kadar büyük olayan illerde yaşamış öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının diğer öğrencilere göre daha geleneksel olduğu ortaya çıkmıştır (Zeyneloğlu, 2008: 101).

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Ayda Eraydın ve Asuman Erendil tarafından hazırlanan “Yeni Üretim Süreçleri ve Kadın Emeği” (1999: 74) başlıklı çalışmada kadınların iş yaşamına katılım konusunda sahip oldukları bilinç düzeyi, kadının iş yaşamına katılımı ve iş hayatıyla ilintili olarak değerlendirilmiştir. Kadınlar para kazanmaya başladıkları zaman, özellikle erkekler kadar kazandıklarında, çalışmaya yönelik tutumlarının da değiştiği ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda kadınların yapılan işin statüsü ve niteliği üzerinde durdukları görülmüştür. Çalışmada; özel/ev içi alanın korunumu üzerine vurgu yapılmış, erkekler açısından da eşlerin çalışmasına yönelik tutumları değerlendirilmiştir. Buna göre kadın rolleri kapsamında değerlendirilen çocuk bakımı ve ev işlerinin aksaması ve erkeklerin kadınlar üzerindeki denetim mekanizmasının sekteye uğraması ve eşlerinin üzerindeki tahakkümünü kaybetme korkusu ele alınmıştır. Evde değişen cinsiyet rolleri açısından iş bölümünün farklılaşması, toplumsal cinsiyet ideolojisinin kadından beklediği geleneksel rollerini aksatarak, erkekleri ev içindeki iş bölümüne dâhil etmiştir. Geleneksel iş bölümündeki eşitsiz rol örüntüleri, erkeklik çerçevesinde bir güç imgesi olarak kabul edilmektedir. Kadının ücretli iş yaşamına katılmasıyla birlikte ortaya çıkan eşitlik talebi ise eril gücü tehdit etmektedir. Fakat diğer yandan kadının çalışma hayatında erkekten daha az ücret alıyor olmasının gücün pekiştireçlerinden olduğu söylenebilmektedir. Böylelikle erkeklerin ataerkil ideolojinin eşitsiz cinsiyet rolleri bağlamında ev işi yapmamalarını sağlayan/meşrulaştıran yapıların sarsılması, erkeğin toplum içinde kılıbıklık damgası yeme veya komik duruma düşme korkusunu da tekrar gözden geçirmeyi gerekli görmektedir (Eraydın ve Erendil, 1999).

Yine toplumsal cinsiyet üzerine yapılan, “*Eskişehir’de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması*”(1998) başlıklı çalışmada, araştırmancın

bulgularına göre örneklem grubunda yer alan eğitim düzeyi yüksek olan gençlerin, geleneksel erkeklik rolü düşüncesinden daha eşitlikçi bir düşünceye doğru yöneldikleri görülmektedir. Bununla birlikte kadınların toplumsal değişime daha açık oldukları ve erkekleri kendileriyle daha eşit görmeye başladıkları görülmüştür. Fakat yapılan çalışmalarda, kadınlık ve erkeklik rolleri algısı ile ilgili sorulara verilen yanıtlara bakıldığında, erkeğin “evin dışında çalışması”, kadının “çocuk bakımını sağlaması” gibi rollerde ‘erkek egemen söylemin’ hala geçerli olduğu görülmektedir (Onaran, vd., 1998: 47-51)

Pınar Selek’in “*Sürüne Sürüne Erkek Olmak*” (2009: 10) isimli kitabında da erkeklik rollerinin nasıl öğrenildiği, erkeklerin cinsiyet kimliklerinin oluşumunda hangi kurumların rol oynadığı araştırılmıştır. Araştırma kapsamında çeşitli mesleklerden ve yaşlardan, 16 ilden, 58 erkeğin sözlü tarih anlatımı yoluyla erkeliğin inşası ile ilgili çeşitli sorulara yanıt aranmıştır (2009: 12). Toplumsal mekanizmalarla, farklı biçimlerde, cinsiyet ayrışması üzerinden farklılaşan kurumlar kapsamında “erkekliği” erkeklerin nasıl öğrendikleri, kendi erkekliklerini nasıl algıladıkları, “erkek olmak” uğruna insanlıktan ne kadar uzaklaştıkları, kendilerini kadınların karşısında nasıl konumladıkları ve bunların dışında, kendi aralarındaki iktidar ilişkilerinin ataerkil ideolojinin üretilmesi üzerindeki etkisi anlaşılmak istenmiştir. Yapılan araştırmada görüşmeler sırasında dikkat çeken konulardan birisi ‘hegomonik erkekliğin’ işlerliği olmuştur. Araştırmanın bulgularına göre; erkeklerin genel olarak duygularını basit bir şekilde ifade edemedikleri, “erkeklik miti” nin karşısında sessiz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Askerlik döneminde erkeklere, erkeksi özelliklerin iyi, kadınsı özelliklerin kötü olduğu empoze edilmiş ve bu nedenle erkeklerden saldırgan, disiplinli basmakalıp erkeklik davranışları beklenirken, kadınlara atfedilen, duygusal olma, zayıflık gibi özelliklerden kaçınmaları gerektiği aşılalmıştır. Aynı doğrultuda erkeklere zayıf olmamaları ve zayıflara acımamaları öğretilmektedir (Selek, 2012;209). Dolayısıyla ‘askerlik’ olgusu, toplumda sıkça konuşulmasından dolayı tabu olmaktan çıkmış olmasına rağmen erkekleri hala korkulan yönleriyle, acıların, zayıflık durumlarının ve mağduriyetin paylaşıldığı anlarla karşı karşıya getirmekte, onları kendilerine ve diğer kişilere karşı bir kanıtlama durumuna yöneltmektedir. Kanıtlamanın gerçekleşme süresinde ise ‘erkek olma’ mücadelesi ve ‘erkeklik krizi’ sürekli sınama sürecinde olduğundan dolayı bu süreç tamamlanmamaktadır. Erkeklik deneyimi; bir kere elde edilince, yeterli

görülen ve sonsuza kadar süren bir durum olmadığı için, iktidarla zorunlu ve sürekli bir mücadele ilişkisi içindedir (Selek, 2009: 215). Sonuç olarak, katılımcılar kendilerinden beklenen biçimde, kendi deneyimlerini anlatırken, kimliklerinin bariz bir biçimde kullanılmasından çekinmişler ve yaşadıkları deneyimleri ‘kadınsı’ özelliklere işaret edebilecek ifadelerden uzak durarak anlatma yolunu tercih etmişlerdir (Selek, 2009: 12-13).

Serpil Sancar’ın “*Erkeklik: İmkânsız İktidar*” adlı kitabında da, yaşadıkları kesimler, dünya görüşleri, eğitim düzeyler ve yaşları birbirinden farklı olan toplam 200 erkeğin yaşam öyküleri dinlenmiş ve buna ek olarak 60 derinlemesine görüşme yapılmıştır (2009: 12-14). Çalışmada erkeklerin; kendi ailesiyle ilişkisi, çocukluk ve ergenlik deneyimleri, evlilik ve ebeveyn düşüncesi, çalışma, meslek sahibi olma, para kazanma, aile kurma, kadın ve çocuklarla birlikte yaşama, toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkında kanaatleri gibi kategoriler geliştirilmiştir. Çalışmada elde edilen niteliksel veriler doğrultusunda ve farklı erkeklik stratejileri bağlamında, erkeklerin "erkeklik" deneyimleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; içinde yaşadığımız toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili olarak; cinsiyetler arası eşitsizliğin hala doğuştan gelen biyolojik farklarla ilgili olduğu ve insan doğasının değiştirilemez olmasından dolayı bu cinsel-toplumsal farkların zorunlu olduğu düşüncesi hâkim olduğu görülmektedir. Üstelik bu düşünce yapısı, toplumun farklı kesimlerinden ve eğitim düzeylerinden destek bulan bir örüntüyle, erkek egemenliğini inşa etmektedir. Sancar'a (2009) göre bu anlayış İslami ve Laik kaynaklardan beslendiği için bu düşünce, sadece muhafazakâr, taşralı bir görüş olarak kalmamakta ve modernleşmiş kentli, eğitilmiş ve meslek sahibi orta sınıfın zihniyetini de oluşturmakta ve genel kabul görmektedir. Erkek üstünlüğü ve kadının ikincil konumu yaratılış meselesi olarak anlaşıldığından dolayı, farklı erkeklikler arasında var olan iktidar ilişkilerinin sorgulanmasına olanak tanımamaktadır (Sancar, 2009: 305). Ayrıca Türkiye’de erkeklik tarzlarının hızlı değişimine rağmen, “ geleneksel evlilik tarzı olan heteroseksüel evlilik, erkek odaklı evlilik, aileyi geçindiren erkek figürüne dayalı aile, kadınların hem toplumsal hem cinsel açıdan denetimini sağlamayı amaçlayan namus” gibi erkek tahakkümünü besleyen birçok öge varlığını devam ettirmektedir (Sancar, 2009: 306-307).

“*Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*” kitabıyla ücretli ev hizmeti alanında 14’ü çalışan, 13’ü işveren (orta sınıf) olmak üzere 27

kadınla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır (Bora, 2011: 29). Çalışmada; iktidar ilişkileri doğrultusunda, kamusal/özel alan ayrımının yarattığı, ev işinin kadın odaklı olması ve kültürel olarak kıymetsiz görülmesi anlayışına ve dolayısıyla, orta sınıf işveren kadınlar ve işçi sınıfı kadınlar arasında meydana gelen hiyerarşiye değinmektedir. Buna göre ev işi ücretli ve ücretsiz fark olmaksızın “kadın işi” olarak tanımlanmaktadır. Bu sayede cinsiyete dayalı iş bölümü yeniden üretilip pekişmekte ve erkek iktidarını görünür kılmaktadır (Bora, 2011: 24-25). Çalışmada, farklı sınıflardan olan kadınların yaşadıkları deneyimleri, kendilerinin ve başkalarının davranışlarını, diğerleriyle kurdukları ilişkilerini, bu ilişkileri nasıl değerlendirdiklerine, kendi kadınlık sınırlarını nasıl belirlediklerine yönelmektedir (Bora, 2011: 185). Bora (2011); ücretli ev hizmetlilerinin, işverenleri ile ilişki içerisinde, toplumdaki egemen sistemin kendileri için “köylü, cahil, kaba, güçsüz” gibi üretmiş olduğu simgesel söylemlere karşılık olarak, kendi farklılıklarına “becerikli, fedakâr, üretken,” şeklinde olumlu anlamlar yüklemeye çalışmakta olduklarını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra ücretli ev hizmetlilerinin orta sınıf kentli kadınlar için “asalak ve bencil” söylemlerini kurduklarını ve orta sınıf kadınların da kendileri için kurulmuş olan “bencil ve asalak” söylemlerini “eğitimli, modern, zarif” şeklinde yeniden dönüştürdüklerinden bahsetmektedir (Bora, 2011: 186-189). Bora’ya göre (2011: 189), işveren kadınların hizmetli kadınlar sayesinde, kısmen de olsa yaşam alanlarını genişletme ve kendilerini erkekler ile eşit konuma yerleştirme çabası olduğu görülmektedir. İşveren kadınlar bu sayede sadece ev işlerinin yükünden değil, aynı zamanda kadınlık rollerinin bir kısmından da kurtulmuş olurlar. Diğer yandan işveren kadınlar sembolik sermayelerini artırarak bir güce sahip olmakta ve kısmen de olsa kadınlık rollerinin dışına çıkabilme fırsatına sahip olmaktadır. Böylece iktidar ve tahakkümün kadınlar arasında da yaşandığı ve kadınlar arası hiyerarşinin somut bir biçimde var olduğu görülmektedir (2011: 189). Araştırma sonucunda, cinsiyet farkı ve sınıfsal farkın birbirlerinin inşa edilmesinde dinamik bir rol oynadığı ve toplumsal cinsiyetin doğuştan/biyolojik gelen özelliklerden kaynaklandığı görüşünden sıyrılarak toplumsal durumlara dayandığı ve cinsiyet ayrımcılığının kadınlar arasında da mevcut olduğu görülmüştür. Farklı sınıflara mensup olan kadınlar arasında toplumsal cinsiyet farklılığının gerililik/modernlik, kapalılık/açıklık, köylülük/kentlilik, cahillik/okumuşluk gibi toplumsal zıtlıklar tarafından şekillendiği, ücretli çalışmanın yeni söylemleri ve iktidar ilişkilerini meydana getirdiği görülmüştür. Aynı zamanda kadınlar arasındaki

ilişkiler incelendiğinde ise kadınların aynı ezilmişlik türü olmasa da farklı biçimlerde egemenlik altında olduğu, kadınların kendi aralarındaki farklı güçlenme ve iktidar stratejilerini kullanmaları, değersizleştirme üzerinden güçlenmeye çalışmaları, erkek egemenliğinin devam etmesine katkı sağladığı ortaya çıkmıştır (Bora, 2011: 183-190).

Arş.Gör. Duygu Vefikuluçay, Arş.Gör. Simge Zeyneloğlu, Prof .Dr. Kafiye Eroğlu, Prof. Dr. Lale Taşkın 'ın beraber yaptıkları "*Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları*" adlı araştırma, Kafkas Üniversitesi'nde lisans öğrenimine devam eden son sınıf öğrencilerinin toplumsal yaşam, çalışma yaşamı, aile yaşamı ve evlilik ile ilgili toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma kesitsel tipte olup, Kafkas Üniversitesi'ne bağlı Veterinerlik Fakültesi, Sağlık Yüksekokulu ve Fen-Edebiyat Fakültesi'nde eğitim gören son sınıf öğrencisi olan 236 öğrenciye (113 erkek ve 123 kadın öğrenci) uygulanmıştır. Araştırmada anket tekniği kullanılmış olup; sorular genel itibariyle "demografik, toplumsal cinsiyet algısı, aile yaşamı, evlilikle yaşamı, toplumsal yaşam" olarak beş kategoriye ayrılmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre, genel olarak öğrencilerin geleneksel bakış açısına sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre toplumsal cinsiyet rol ve kalıplarını daha çok benimsedikleri görülmektedir. Bunun sebebi ise, toplumsal cinsiyet kalıplarının erkeklerin yararına olması ve erkek egemenliğinin toplum tarafından destek görmesidir. (2007: 26-35)

Kahraman'ın 2010 yılında, kadınların "toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi" amacı ile yapılmış olan çalışma, Kayseri il merkezinde bulunan Halk Eğitim Merkezine giden çeşitli yaş ve eğitim düzeyindeki 251 kadın ile yapılmıştır. Yapılan araştırmada anket tekniği kullanılmış olup, kadınlara ilişkin sosyo-demografik özellikler, kadının eğitim, çalışma, evlilik ve sosyal yaşamında meydana gelen toplumsal cinsiyet eşitsizliği hakkındaki konuları içeren 29 anket sorusu sorulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre kadınların eğitim olanakları, evlilikte eş seçimlerinde karar verme ve çalışma hayatına girebilme konularında toplumsal cinsiyet eşitsizliği devam ettiği görülmüştür (Kahraman, 2010: 30-35)

1.6. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu üniversite son sınıfta eğitim gören genç kadınlardır. Üniversite son sınıfta çalışma hayatına girme potansiyeli yüksek olan ve üniversitenin potansiyellerinden fayda sağladığı varsayılan genç kadınların kadın erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerinin alınması bu konuda değişiklik yaşanıp yaşanmadığını belirlemek açısından önemli olacaktır. Uzun eğitim, toplumsal cinsiyet, kadınlık-erkeklik rolleri ve daha eşitlikçi rol beklentisinin oluşumunda fark yaratıyor mu? Fark yaratıyorsa hangi konularda ve nasıl? Buradan hareketle toplumsal cinsiyetin nasıl kurulduğu, yeniden üretilmesi sürecinde kadınların oynadıkları rol anlaşılacak istenmektedir. Bunun yapılma nedeni ise eğitimin bu süreçte nasıl bir etkisinin olduğunu görmektir. Zira eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği yolunda önemli bir araçtır ancak eğitimin bunu sağlayabilmesi için toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı olması gerekmektedir. Aksi takdirde eğitim eşitsizlikleri yeniden üreten bir araca dönüşebilmektedir. Eğitimin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini çözme aracı mı yoksa eşitsizlikleri yeniden üreten bir araç mı olduğu genç kadınların bakış açısı ile araştırılmak istenmektedir.

Tez çalışmasının temel varsayımı, eğitimin özellikle uzun eğitimin toplumsal cinsiyet eşitliği talebine katkı sunacağı, ancak bunun toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir eğitimle mümkün olacağıdır. Aksi takdirde eğitim bu eşitsizlikleri tekrar üretecektir.

1.7. Araştırmanın Amacı

Çalışmada, toplumsal cinsiyetin yeniden inşasında eğitimin rolünü araştırmak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermede etkili olup olmadığını anlamak, kadın ve erkek mesleği diye ayırt edilen mühendislik ve öğretmenlik mesleklerinin eğitimini alan genç kadınların görüşleri arasında fark olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1.8. Araştırmanın Önemi

Sosyoloji literatüründe; "feminizm", "kadın", "kadın eğitiminin önemi", "ataerkil ideoloji" "toplumsal cinsiyet" alanında birçok araştırma mevcuttur. Aynı zamanda "kadın" konusunda birçok araştırma bulunurken "eğitimin toplumsal cinsiyet ideolojisinin kurulumunda yeri" ni araştıran çalışmalar görece daha azdır. Bu kapsamda bu tez çalışmasının konusu, toplumsal cinsiyet ve

rollerinin/beklentilerinin kurulumunda uzun eğitimin etkisinin olup olmadığını görebilmektir. Üniversite son sınıf öğrencisi genç kadınların bakış açıları ve beklentilerinin anlaşılması toplumsal cinsiyet rol ve beklentilerinin kadınlar tarafından nasıl içselleştirildiği, içselleştirmenin kaynakları ve yeniden üretilme potansiyelinin nasıl açığa çıktığının anlaşılmasına katkı sunmaktır.

1.9. Araştırmanın Sayıtları ve Soru Cümleleri

Çalışma nitel bir çalışma olduğundan araştırma hakkındaki varsayımlar örneklem grubunun çalışmaya gönüllü olarak katılacağı, kendilerine sorulan sorulara samimiyetle cevap verecekleri ve bu sayede çalışmanın son şekline ulaşacağı şeklindedir.

Çalışmada “sorular” varsayımlardan daha fazla önem taşımaktadır. Alınabilecek en uzun eğitimlerden birisi olan üniversite eğitime katılmış ve son sınıfa gelmiş genç kadın öğrencilerin bakış açılarının değerlendirilmesi ile uzun eğitimin toplumsal cinsiyet değeri, beklenti ve pratiklerini nasıl etkilediği anlaşılacak istenmektedir. Bu kapsamda bu çalışmanın yanı sıra aradığı soruları vardır. Bu bağlamda çalışmanın ana sorusu: *Üniversite eğitimi alan genç kadınlar kendilerini toplumda hangi konumda görmektedir? Toplumsal cinsiyet bağlamında kendilerini nasıl konumlamaktadırlar? Aldıkları uzun eğitim erkeklik-kadınlık algıları ve beklentileri üzerinde ne tür değişimler yaratmakta ve daha eşitlikçi ilişki talebi üretme potansiyeli taşımakta mı?*

Buradan hareketle oluşan alt sorular ise şu şekildedir:

1. Üniversiteli kadınlar nasıl bir sosyo-demografik profil sergilemektedir?
2. Üniversiteli kadınların köken (anne-baba) ailelerinin yapısal özellikleri nasıldır?
3. Üniversiteli genç kadınların üniversite eğitimi almalarının temel sebebi nedir?
4. Üniversiteli kadınlar kendilerini "kadın" olarak nasıl tanımlamaktadır?
5. Üniversiteli genç kadınların genel olarak sosyal-siyasal haklar bağlamında kadın-erkek eşitliği konusundaki görüşleri nelerdir?
6. Üniversiteli genç kadınlara göre ideal erkek/ideal kadın nasıl olmalı?
7. Üniversiteli genç kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında kadınlık rolü beklentileri nelerdir?

8. Üniversiteli genç kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik rolü beklentileri nelerdir?
9. Üniversiteli genç kadınların arkadaş olarak bir erkekten beklentileri nelerdir?
10. Üniversiteli genç kadınların sevgili olarak bir erkekten beklentileri nelerdir?
11. Üniversiteli genç kadınların eş olarak bir erkekten beklentileri nelerdir?
12. Üniversiteli genç kadınlar ilerde nasıl bir aileye olmak istiyor?
13. Üniversiteli genç kadınlara göre evliliğin anlamı nedir?
14. Üniversiteli genç kadınların eşit iş bölümü hakkındaki görüşleri nelerdir?
15. Üniversiteli genç kadınların evlenecekleri erkeklerin güçlü olması (fiziksel, maddi, cinsel) önemli midir?
16. Üniversiteli genç kadınların evlenecekleri erkeklerin statüsünün kendi statülerinden yüksek olması önemli midir?

1.10. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılığı

Tez konusunun sınırları ve kapsamı bağlamında söylenmesi gereken husus, araştırmanın tüm kadınlar değil sadece üniversite eğitimi alan Ondokuz Mayıs Üniversitesi eğitim ve mühendislik fakültesinde eğitim gören son sınıf öğrencilerinden seçilmiş olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Çalışmada niteliksel araştırma yöntemi ve bu yöntemin tekniklerinden biri olan "derinlemesine görüşme" tekniği kullanılmıştır. Bu yöntemin doğası gereği, araştırma sonucunda elde edilen bulgular çalışma yapılan grup ile sınırlıdır. Dolayısıyla araştırma genelleme kaygısı taşımamaktadır ancak çalışma kapsamında yapılmış olan derinlemesine görüşmelerden zengin bir veri seti elde edilmiştir.

1.11. Tanımlar

Ataerkillik: Kelime anlamı olarak "babanın hâkimiyeti" demektir. Bu terim, ilk olarak erkek aile reislerinin hâkimiyeti üzerine kurulmuş olan toplumsal sistemleri tarif etmek için kullanılmıştır. Günümüzde ise, "ataerkillik" terimine genel itibarıyla erkek tahakkümünü kasteden, içeriği daha geniş bir anlam yüklenmiştir (Marshall, 2014: 47).

Eğitim: Kişinin yaşadığı topluma uyum sağlama sürecini kolaylaştıran, kabiliyet, tutum ve davranış biçimlerini geliştirdiği etkinlikleri ve süreçlerin tümünü

kapsamaktadır. Eğitim; önceden belirlenmiş temellere göre insanların yaşantısı yoluyla davranışlarında belirli gelişmeler ve kasıtlı olarak değişme meydana getirme sağlamaya yarayan planlı etkiler sürecidir.

Erkek(sî)lik: Erkek cinsine atfedilen ve ona ait olan özellikler olarak tanımlanmaktadır. Erkekleri ve erkekliği çözümleme sorunu, ikinci dalga feminizmin ortaya çıkışına kadar araştırılmamış, anlaşılamayan bir mesele olarak tek başına kalmıştır (Marshall, 2014: 206).

Feminizm: 18. yüzyılda İngiltere'de, cinsiyetler arası eşitliği sağlamaya çalışan toplumsal harekettir. Özellikle, kadın haklarının genişletilmesini ve kadın ve erkeğin toplumdaki olanaklardan eşit biçimde yararlanmasını savunmaktadır. (Marshall, 2014: 240).

İktidar: Kelime "güç" anlamına gelmektedir. İktidarın anlamı üzerine geçmiş yıllarda çok sayıda tartışma çıkmıştır. Sosyologların her biri iktidarı farklı şekillerde açıklamaktadır. Weber'e göre, iktidar genel olarak, kişilerin veya grupların, kendi isteklerini başkaları karşı çıktığı zaman bile gerçekleştirebilecek durumda olmalarıdır. Bu durumda, iktidar toplumsal ilişki ağlarına gönderme yapmaktadır. (Marshall, 2014: 328).

Kadın(sî)lik: Kadınlara atfedilen, onlara özgü duygu biçimlerini ve hareketleri ifade eder. Bu terim erkek(sî)lik özelliklerine karşıt olarak kullanılan bir terimdir. Hangi özelliklerin net olarak kadınsı diye görülebileceği duruma göre değişmektedir. Ancak bununla birlikte, zayıflık, bağımlılık ve pasifliğin genel olarak kadınlara özgü özellikler olduğu düşünülmektedir (Marshall, 2014: 374).

Toplumsal Cinsiyet: "Cinsiyet" (sex) biyolojik olarak kadın - erkek ayrımını anlatırken, "toplumsal cinsiyet" (gender) kavramı, kadınlık ile erkeklik arasındaki toplumsal açıdan eşitsiz bölünmeye, çeşitli rol ve beklentilere işaret etmektedir.

İş Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Ayrımı: Meslek gruplarında kadınlar ve erkekler arasında görülen cinsiyet temelli eşitsiz dağılımı ifade etmektedir. Cinsiyet ayrımı, kadınların mesleki hiyerarşi içerisinde statüsü düşük işlerde yer aldıklarını, erkeklerin ise bu hiyerarşinin üst katmanlarında konumlandıklarını ifade eder. Diğer yandan aynı mesleki sınıfta ve mesleki düzeyde bulunan erkeklerle kadınlara farklı işler düştüğünü göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, yapılan araştırmada kullanılan yöntem ve bu yöntemin neden seçildiği, araştırma sahası ve örneklem grubunun özellikleri, saha araştırmasının nasıl yürütüldüğü ve saha çalışması sırasında hangi güçlüklerle karşılaşıldığı, saha çalışmasının sonucunda ortaya çıkan bulguların çözümlenmesi ve değerlendirilmesinin nasıl gerçekleştiği ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu tezde niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Niteliksel çalışma mühendislik ve eğitim fakültesinden seçilen üniversite son sınıfa devam eden genç kadınlarla gerçekleştirilmiştir.

Niteliksel araştırmalarda; nitel araştırmacılar olayları bağlamı içerisinde inceler. Sorunları, neden-sonuç ilişkisi içinde ve içerisinde oluşup geliştiği değer sisteminden bağımsız bir şekilde analiz etmez. Durumlara hâkim olan ilişkiler ağını kendi koşullarında, tarihsel ve sosyal varoluşlarında ve değerler sistemi içerisinde yorumlamaya ve özgün anlamlar çıkarmaya çalışır. Nitel araştırmalarda, nicel araştırmalarda kullanılan determinist ve pozitivist yaklaşımın aksine, keşfedici yöntem kullanılmaktadır. Böylece üzerinde az çalışılmış konuların aydınlatılması bakımından oldukça kullanışlıdır (Neuman, 2012: 224-232). Niteliksel araştırmalarda; belli bir koşulun ya da durumun nasıl ortaya çıktığı, nasıl süregeldiği, değiştiği, geliştiği veya hangi süreçlerin işlediği araştırma sorularında ortaya çıkarılır. Bunun yanı sıra niteliksel araştırma yöntemi, araştırmanın planlanması, gerçekleştirilmesi ve araştırma kurgusunun değiştirilmesinde araştırmacıya esneklik sağlamaktadır böylelikle araştırmacı araştırmanın her aşamasında duruma göre yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirebilme, araştırmanın kurgusunda değişiklikler yapabilme ve yenilikleri keşfedebilme olanağı sağlamaktadır (Neuman, 2012: 228). Niteliksel araştırmanın bu özelliklerine ilaveten, araştırmaya katılan bireylerin süreçler ve olgular hakkındaki deneyimlerinin, fikirlerinin ve algılarının ayrıntılı bir biçimde yansıtılıp onların

toplumsal cinsiyet ve erkeklik algısının detaylı bir biçimde anlaşılması için niteliksel araştırma yöntemi seçilmiştir.

2.2. Araştırmanın Sahası ve Grubu

Araştırmanın sahası Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim ve Mühendislik Fakülteleridir. Eğitim Fakültesi'nden, Türkiye genelinde KPSS ile atanma oranı en yüksek olan "Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik", "İngilizce Öğretmenliği" ve "Okul Öncesi Öğretmenliği" bölümlerinden 10 genç kadın ile görüşme yapılmıştır. Mühendislik Fakültesi'nden mezun olduğunda iş bulma imkânı en fazla olan "Elektrik – Elektronik Mühendisliği", "Makine Mühendisliği" ve "İnşaat Mühendisliği" bölümlerinden 10 genç kadın ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler, sayılan bölümlerin son sınıflarında öğrenim gören genç kadın öğrenciler ile yapılmıştır.

2016-2017 eğitim-öğretim yılı verilerine (YÖK, 2017) göre eğitim fakültelerinde eğitim gören kadın öğrencilerin oranı %68,6 iken, mühendislik fakültesinde eğitim gören kadın öğrencilerin oranı %21,8'dir (TÜİK, 2017). Toplumsal cinsiyet ve mesleklerle ilgili yapılan çalışmaların sonuçlarına ve ÖSYM'nin üniversite öğrenimi gören kadın ve erkek öğrencilerin sayılarını gösteren istatistik verilerine bakıldığında öğretmenlik toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadın mesleği sayılırken, mühendislik erkek mesleği sayılmaktadır. Bu nedenle araştırmada, kadınlara "uygun" görülen öğretmenlik ve kadınlara "uygun görülmeyen" mühendislik bölümlerinde okuyan son sınıf kadın öğrencilerle görüşme yapılmıştır.

Araştırma grubunun oluşturulması sürecinde niteliksel çalışmalarda çoğunlukla kullanılan olasılıklı olmayan örnekleme biçiminden kartopu örneklem kullanılmıştır. Kartopu örneklem sayesinde görüşme yapılan kişilerden bazıları kaynak haline getirilerek görüşülecek yeni kişilere ulaşım sağlanmıştır (Neuman, 2012; 324 – 325).

2.3. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği ve Aracı

Bu araştırmada niteliksel araştırma yönteminin tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme/in-depth interview kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme tekniği; görüşülen bireylere konuya dair açık uçlu sorular sorma, onlara ilgi gösterme, onları dinleme ve söylenenleri, yazılı, görüntülü veya sesli şekilde

kaydetmeyi gerektirir. Sorulan soruların açık uçlu, gayri resmi ve uzun olması ve görüşme yapılan kişilerin cevaplarına yönelik ilave soruların sorulması sayesinde araştırılan konunun detaylı bir biçimde incelenmesi de derinlemesine görüşme tekniğinin özelliklerindendir (Neuman, 2012: 585 – 587).

Görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanmış olan görüşme formu kullanılmış olup, görüşme formu 5 ana ve 7 alt bölümden oluşmuştur. Görüşme formundaki sorular sırasıyla; üniversite son sınıf öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerini, aile yapısını, kadın haklarına ilişkin tutumlarını, evlilik ve aile hayatına bakışını, erkeklik ve kadınlık algılarını anlamaya yönelik oluşturulmuştur. Alt bölümler ise sırasıyla, üniversite son sınıf öğrencilerin yaşadıkları yere ve okudukları bölümlere ilişkin sorular, anne – baba – kız/erkek kardeş ve akrabalık ilişkilerine dair sorular, siyasi, sosyal, biyolojik haklarla ilgili sorular ve son olarakta ideal erkek ve ideal kadın algılarını anlamaya yönelik sorular oluşturulmuş ve sorulmuştur (EK: Görüşme Formu).

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmacının Samsun ilinde yaşıyor olması, Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimi görmesi, araştırmanın zamanında tamamlanması ve bağlantıların kolaylıkla kurulabilmesi gibi pratik nedenler araştırma sahasının Ondokuz Mayıs Üniversitesi olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.

Görüşmeler 2016 Eylül ayı boyunca, görüşülen genç kadınlar için uygun olan mekânlarda, bireylerin sözlü onayları alınarak gerçekleştirilmiştir. Yapılan tüm görüşmeler genç kadınlardan izin alınarak kaydedilmiştir. Görüşme için sözlü onayı alınan üniversiteli genç kadınlara araştırmanın içeriği, amacı ve görüşme formu ile ilgili bilgi verilmiştir. Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınlara kimliklerinin açıklanmayacağına dair garanti verilerek sorulara rahatça yanıt vermeleri sağlanmıştır. Bu bağlamda bazı görüşmeler, üniversite kantininde, devlet ya da özel yurtlarda, bazı görüşmeler ise kafelerde ve üniversiteli genç kadınların evlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda bulunan soruları yanıtlama süresi her genç kadın için değişmekle beraber en kısa görüşme elli beş dakika, en uzun görüşme ise iki saat on dakika sürmüştür. Görüşme sırasında üniversiteli genç kadınlarla araştırmacının yalnız kalmasına özen gösterilmiş, bu sayede arkadaşları ya da

tanıdıkları ile aynı ortamda konuşmanın yol açabileceği tedirginliğin önüne geçilmiştir.

Genç kadınlarla görüşme yapmak bazı zorlukları beraberinde getirmiştir. Özellikle mühendislik fakültesinde eğitim gören genç kadın bulma konusunda zorluklar yaşanmıştır. Eğitim ve mühendislik fakültelerine gidilerek, ilgili bölümlerdeki kadın öğrencilerle temas kurularak, çalışmanın amacı ve konusu anlatılarak kendilerine bilgi verilmiş, bazı genç kadınlar toplumsal cinsiyet kavramından öncelikle kendi cinsel hayatları ve cinsel görüşleri ile ilgili görüşme yapılacağını zannetmişler, fakat çalışmanın amacını ve konusunu anladıkları zaman görüşme yapmayı memnuniyetle kabul etmişlerdir. Bu tür araştırmalara ilgi duydukları ve görüşme sırasında sorulardan çok memnun kaldıkları gözlemlenmiştir. Görüşme bittikten sonra araştırmacının kendileriyle ilgili görüşlerini sormuşlar, sonuçların kendileriyle paylaşılmasını istemişlerdir. Genel anlamda verimli bir saha araştırması gerçekleşmiş, araştırmanın anlatıldığı genç kadınların hiç biri görüşmeyi reddetmemiştir.

2.5. Verilerin Çözümlemesi ve İşlenmesi

Derinlemesine görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Kayıt altına alınan ve toplamda, 1722 dakika tutan görüşmeler sesli ortamdan yazılı ortama deşifre yapılarak aktarılmış ve nihayetinde, 205 sayfalık bir derinlemesine görüşme arşivine ulaşılmıştır.

Çözümleme sürecinde demografik sorularla ilgili olarak tablolar yapılmış ve sonuç değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirme sürecinde tematik analiz tekniği kullanılmıştır. Anlam bütünlüğünün korunması amacıyla yapılan saha çalışmasının sonuçları aktarılırken genç kadınların söylemleri değiştirilmemesine özen gösterilmiş ve uzun anlatımlara çok fazla müdahale edilmeden yer verilmiştir. Görüşme yapılan genç kadınların kimliklerini gizli tutmak amacıyla, isim yerine harfler ve numaralar kullanılmıştır. Eğitim fakültesinde eğitim gören genç kadınlar için E, Mühendislik fakültesinde eğitim gören genç kadınlar için M harfi kullanılmış ve bireyler 1' den 10' a kadar numaralandırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Sosyo-Demografik Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmaya katılan genç kadınların bölümlerine göre; yaşları, ailelerinin yapıları, sosyo - ekonomik durumlarına ilişkin bulgulara yer verilecektir.

3.1.1. Görüşülenlerin Bölüm ve Yaş Dağılımları

Araştırmaya toplamda 20 üniversite son sınıf kadın öğrenci katılmıştır. 10 tanesi mühendislik, diğer 10 tanesi ise eğitim fakültesinde okuyan genç kadınların oluşturduğu araştırma grubu 20-24 yaş aralığındadır. Yaş ve bölüm dağılımları aşağıdaki tablodaki gibidir. (Tablo1, Tablo 2)

Tablo 1: Öğrencilerin Fakülte ve Bölümlerine Göre Dağılımları

Fakülte	Bölüm		
Mühendislik	İnşaat	Elektrik-Elektronik	Makine
	3	4	3
Eğitim	Okul Öncesi	İngilizce	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
	3	4	3

Tablo 2 : Öğrencilerin Yaş Dağılımları

Yaş	20	21	22	23	24
Kişi Sayısı	1	10	2	3	4

Araştırma grubunu, mühendislik ve eğitim fakültelerinden seçilen 6 farklı bölüm oluşturmaktadır. Mühendislik fakültesinden; İnşaat, Elektrik- Elektronik Makine Mühendisliği, Eğitim fakültesinden ise; Okul Öncesi Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık bölümlerinden toplamda 20 son sınıf kadın öğrenciyle görüşme yapılmıştır.

Araştırma grubunu katılan öğrencilerin doğdukları ve yaşamlarının büyük kısmını geçirdikleri yerler incelendiğinde birçoğunun kent merkezlerinde doğduğu ve hayatlarının büyük bir kısmını kentsel alanlarda geçirdikleri görülmektedir. Mühendislik fakültesinde okuyan son sınıf kadın öğrencilerin hiçbirinin köyde doğmadıkları ve yaşamadıkları görülmektedir. Eğitim fakültesinde ise doğum ve yerleşim yeri köy olan 1 tane öğrenci bulunmaktadır. Genel olarak mühendislik ve eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin doğdukları ve yaşamlarının büyük çoğunluğunu geçirdikleri yerler ilk sırada kentler, ikinci sırada ise ilçelerdir. Üniversiteli genç kadınlar, ailelerinin eğitim alma konusunda kendilerini desteklediklerini belirtmişlerdir. Araştırma grubunu kentli, aile desteği gören orta sınıf kadınlar oluşturmaktadır.

Görüşülen genç kadınların 19 tanesi herhangi bir işte çalışmamakta, sosyal güvencelerini anne-babaları üzerinden sağlamaktadırlar. Araştırma grubundaki öğrencilerden sadece 1 tanesi gelir getiren bir işte yarı zamanlı olarak çalışmaktadır (M9, Makine Mühendisliği, 21)

Tablo 3: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Burs ve Kredi alma Durumları

Fakülte	Devlet Bursu	Devlet Kredisi	Hiçbir Yardım Almayan
Mühendislik	2	3	5
Eğitim	5	3	2

Öğrencilerin burs ve kredi alma durumlarına bakıldığında 7 tane öğrencinin devlet bursu, 6 tane öğrencinin devlet kredisi aldığı, 7 öğrencinin de yardım almadığı görülmektedir. Tabloya göre Mühendislik fakültesindeki öğrencilerden yardım almayanların sayısı ve eğitim fakültesinde devlet bursu alan öğrencilerin sayısı daha fazladır.

Tablo 4: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Kaldıkları Yerler

Fakülte	Devlet yurdu	Özel Yurt	Apart	Öğrenci Evi(Arkadaşlarla)	Kardeşiyle Beraber Aynı Evde	Ailesiyle Birlikte
Mühendislik	1	3	3	1	1	1
Eğitim	5	2	-	2	-	1

Öğrencilerin bölümlerine göre kaldıkları yerler incelendiğinde ise mühendislik fakültesi öğrencilerinin birçoğunun özel yurt ve apartlarda (toplam 6 kişi) kaldığı, eğitim fakültesi öğrencilerinin ise daha çok devlet yurdunda (5 kişi) kaldığı görülmektedir.

Tablo 5: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Sahip Oldukları Sosyo-Ekonomik Düzey

Fakülte	Alt	Orta	Üst
Mühendislik	2	4	4
Eğitim	3	6	1

Araştırma grubunun sosyo-ekonomik düzeyleri incelendiğinde mühendislik fakültesinde okuyan öğrencilerin birçoğunun orta (4 kişi) ve üst (4 kişi) sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğu, eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin ise daha çok orta (6 kişi) sosyo-ekonomik düzeye sahip oldukları belirlenmiştir.

3.2. Köken Aile Yapısı

Araştırmanın bu bölümünde araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin bölümlerine göre, anne ve babalarının eğitim ve çalışma durumu, aile yapısı analiz edilecektir.

Araştırmaya katılanların 19'unun anne ve babası sağ ve birlikte (1 kişinin babası sağ değildir). Aile tipi incelendiğinde ise birçoğunun (17 kişi) çekirdek aile yapısına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bölümlerine göre annelerinin eğitim durumu incelendiğinde ise sonuç aşağıdaki tablodaki gibidir (Tablo 6).

Tablo 6: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Annelerinin Eğitim Durumu

Fakülteler	Okur - Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise ve Dengi	Meslek Yüksek Okulu	Fakülte	Lisansüstü
Mühendislik	1	3	2	2	-	2	-
Eğitim	1	6	2	1	-	-	-

Tablo 7: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Babalarının Eğitim Durumu

Fakülteler	Okur - Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise ve Dengi	Meslek Yüksek Okulu	Fakülte	Lisansüstü
Mühendislik	1	1	2	2	1	2	1
Eğitim	-	4	5	1	-	-	-

Araştırma grubu ebeveynleri eğitim düzeylerine göre değerlendirildiğinde ve Türkiye'nin 25 yaş üstü ortalama eğitim yılının 6,51 olduğu verisiyle karşılaştırıldığında (ETÜ,2016) eğitim düzeylerinin düşük olmadığı görülmektedir. Mühendislik ve eğitim fakültelerinde okuyan öğrencilerin ebeveynleri kıyaslandığında, mühendislik fakültesinde okuyan öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Fakat genel anlamda her iki fakültenin anne ve baba eğitim düzeyi kıyaslandığında, annelerin eğitim düzeylerinin, babaların eğitim düzeyinden daha düşük olduğu görülmektedir.

Türkiye genelindeki verilere bakıldığında ise kadın-erkek eğitim düzeyi kıyaslandığında kadınların eğitim düzeylerinin erkeklerin eğitim düzeyine oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Lise ve dengi okul mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştakilerin toplam nüfus içindeki oranı %19,5 iken bu oran erkeklerde %23,5, kadınlarda %15,6'dır. Yüksekokul veya fakülte mezunu olan toplam nüfus oranı %15,5 olup bu oran erkeklerde %17,9 kadınlarda ise %13,1'dir (TÜİK, 2016). Yukarıda verilen tablo da bu verileri destekler niteliktedir (20 anneden 2'si okur-yazar, 9'u ilköğretim, 4'ü ortaokul, 3'ü lise ve sadece 1'i fakülte mezunudur. Buna rağmen 20 babanın 1'i okur-yazar, 5'i ilköğretim, 7'si ortaokul, 3'ü lise ve dengi, 1'imeslek yüksekokul, 2'si fakülte, 1'i de lisansüstü eğitim mezunudur). Anne ve babanın çalışma durumları ise Tablo 9 ve Tablo 10 'da gösterilmiştir

Tablo 8: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Annelerinin Çalışma Durumları

Fakülte	Çalışıyor	Çalışmıyor	Emekli
Mühendislik	1	9	-
Eğitim	1	8	1

Tablo 9: Öğrencilerin Bölümlerine Göre Babalarının Çalışma Durumu

Fakülte	Çalışıyor	Çalışmıyor	Emekli
Mühendislik	4	-	6
Eğitim	2	-	7

Ebeveynlerin çalışma durumları incelendiğinde genel olarak annelerin birçoğunun (20 anneden 17 si) çalışmadığı görülmektedir. Bu durumda annelerin çalışma durumları babaların çalışma durumlarıyla kıyaslandığında babaların çalışma oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Araştırmada kadın-erkek iş yaşamına katılma durumlarının, TÜİK 2017 verilerindeki kadın-erkek istihdamına ve iş gücüne katılmaya yönelik verilerle paralel olduğu göze çarpmaktadır.

Görüşülen genç kadınları sosyo demografik açıdan değerlendiren bu bölümün sonunda şunlar dikkat çekici görülmüştür: Genç kadınlar kentsel alanlarda doğmuş ve büyümüş, anne-babanın birlikte olduğu, babanın işte annenin evde olduğu

geleneksel aile normuna uygun ailelerden gelmektedirler. Genel olarak orta gelir düzeyine sahip olan ailelerden gelen genç kadınların 1-2 kardeşli oldukları bu hali ile de orta sınıf kent ailesi örüntüsünü sergilemekte oldukları söylenebilir.

3.3. Aile İlişkileri

Bu bölümde araştırma kapsamında görüşme yapılan üniversite son sınıf öğrencisi olan genç kadınların anneleriyle, babalarıyla, kardeşleriyle olan ilişkisi ve anneleri ve babalarının birliktelik ilişkisi ile ev içindeki ve ev dışındaki iş bölümü ve aile bireylerinin görev dağılımları ve aile bireylerinin karar mekanizmaları üzerindeki etkileri incelenecektir.

3.3.1. Anne-Genç Kadın İlişkisi

3.3.1.1. Becerikli ve Sabırlı Anneler

Görüşme yapılan genç kadınlar annelerini genel olarak "sabırlı, fedakâr, sakın, titiz, temizlik ve yemek pişirme konusunda becerikli" ifadeleriyle tanımlamışlardır. Eğitim fakültesinde okuyan 7, mühendislik fakültesinde okuyan 6 genç kadın annelerini "sabırlı, sakın, anlayışlı" gibi ifadelerle tanımlamışlardır. Eğitim fakültesinde okuyan 6 ve mühendislik fakültesinde okuyan 8 kişi annelerini, "titiz, ev işleri ve yemek pişirme konularında becerikli" olarak tanımlamışlardır. Göze çarpan bir diğer ifade ise genç kadınların annelerinin "fedakâr olması ve her şeyi çocukları için yapmaları" dır. (Mühendislik fakültesinden 4 kişi, eğitim fakültesinden 5 kişi annelerini tanımlarken diğer ifadelerin yanında bu ifadeyi de kullanmıştır).

Mütevazı, iyi, merhametli, neşeli, titizdir. Çocuklarını düşünür, bizim için bir şeyler yapar hep (M5, İnşaat Mühendisliği, 23).

Annem anlayışlı, sabırlı, hoşgörülü, iyi bir dinleyici, ondan sonra duygusal bir kadındır. Her şeye anlayış gösterir, çok fedakâr bir insandır genelde evlatları merkezli yaşar. Onun için yaşamın anlamı bizi mutlu etmektir. Bizim iyi olmamız onun iyi olması için yeterlidir aynı şekilde kötü olmamız da kötü olması için yeterlidir. Onun haricinde, sohbet etmeyi, konuşmayı sever, sevecen, samimi bir insandır (E2, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 21).

Üniversiteli genç kadınların tamamına yakını (eğitim fakültesinden 9, mühendislik fakültesinden 7 kişi) anneleriyle aralarının iyi olduğunu söylemiş, anneleriyle her konu hakkında (eğitim, sosyal, mahrem konular dahil) konuşabildiklerini, dünya görüşlerinin aynı olduğunu ve her sıkıntılarını paylaşılabildiklerini ifade etmişlerdir. Geleneksel anne-kız ilişkisinde konuşulmayan

bazı konuların da konuşulduğu, anne-kız ilişkisinin arkadaşlık ilişkisine benzer şekilde dönüştüğü görülmektedir.

Her şeyi konuşabiliyorum annemle, her şeyimi paylaşabiliyorum, mahrem konuları bile konuşabiliyorum o konuda şanslıyım (M1, makine mühendisliği, 23).

Görüşme yapılan genç kadınların annelerinin beğendikleri yönü sorulduğunda, annelerini tanımlarken kullandıkları ifadeler, genellikle annelerinin beğendikleri yönünü ifade ettikleri kavramlarla paraleldir. 11 kişi (eğitim fakültesi 7, mühendislik 4 kişi) annesinin sabırlı olmasını, 7 kişi (eğitim fakültesi 3, mühendislik 4 kişi) ev temizliği ve yemek pişirme konusunda becerikli olmasını, 7 kişi (eğitim fakültesi 5, mühendislik fakültesi 2 kişi) anlayışlı ve kendisiyle arkadaş gibi olmasını, 4 kişi de (eğitim fakültesi 1, mühendislik fakültesi 3 kişi) fedakâr oluşunu ve çocuklarına düşkün olmasını beğendiklerini ifade etmişlerdir.

Sever'e göre (2015) iyi annelik; fedakâr ve şefkatli olmak gibi geleneksel annelik özelliklerini muhafaza ederken, aynı zamanda bakımını ihmal etmeyen, kariyerine devam eden, “çağın bilgisine” ayak uyduran anneliktir. Kadınlara dayatılan “ideal kadınlık” söyleminin içine böylece bir de “ideal modern anne” boyutu eklenmiştir (Sever, 2015: 74).

Sabırlı olmasını, bir şeyleri öğrenmeye istekli olmasını beğeniyorum (E8, İngilizce Öğretmenliği, 20).

Bana güvenmesini, sabırlı, anlayışlı, iyi bir dinleyici olmasını severim (E2, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 21).

Anneleriyle benzedikleri yönler sorulduğunda üniversiteli genç kadınların 13 tanesi (Eğitim fakültesinden 8, mühendislik fakültesinden 5 kişi) ev temizliği ve yemek pişirme konusunda becerikli olma yönünden anneleriyle benzediklerini ifade etmişlerdir. Genç kadınlardan bazıları ise (Eğitim fakültesinden 2, mühendislik fakültesinden 2 kişi) anneleriyle sabırlı olma konusunda benzediklerini belirtmişlerdir.

Temizlik konusunda benzeriz. İkimiz de titiziz (M7, Elektrik- Elektronik Mühendisliği, 24).

Panik olmamız olabilir. Bir de temizlik anlayışlarımız aynı. Bir de yemek konusunda aynı olduğumuzu söylerler hep (M5, İnşaat Mühendisliği, 23).

İnsanlara davranışlarımız hemen hemen aynıdır. İkimiz de çabuk sinirleniyoruz o da var. Beceri, maharet yönünden de benzeriz (E10, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 22).

Benzediğimiz yönlerimiz, beceriklilik konusunda ben anneme benziyordum yemek, temizlik konusunda (M9, Makine Mühendisliği, 21).

Geleneksel cinsiyet ideolojisinde kadın annedir ve ev içi alandan sorumludur. Kadının birincil görevi ve kendisinden beklenen rol ev içi alan ve doğurganlık ile ilişkili kurulum. Genç kadınların annelerini tanımlamalarının da bu çerçevede içinde olduğu görülmektedir. Genç kadınların anneleriyle olan ilişkileri incelendiğinde annelerini "sabırlı, titiz" gibi geleneksel ifadelerle tanımlamışlar ve bu yönleri beğendiklerini ifade etmişlerdir. Genel olarak genç kadınlar kendilerini anneleriyle özdeşleştirmiş, "ev işi yapma, titizlik konusunda" annelerine benzediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle üniversiteli genç kadınlar temizlik, yemek gibi toplumsal cinsiyet ideolojisinin kadınlara biçtiği roller konusunda annelerine benzemekte ve bu benzerlikten dolayı memnun olmaktadır. Üniversiteli genç kadınlar annelerinden daha eğitilmiş olmalarına ve profesyonel meslek sahibi olabilecekleri bir eğitim görmelerine rağmen bu benzerlik dikkate değer gözükmez.

3.3.2. Baba- Genç Kadın İlişkisi

3.3.2.1. Duygusal Babalar

Görüşme yapılan genç kadınlar babalarını genel olarak "otoriter olmayan, sessiz", "duygusal ve agresif", "çalışkan ve güçlü" olarak tanımlamışlardır. Genç kadınlardan 12 tanesi (eğitim fakültesinden 8, mühendislik fakültesinden 4 kişi) babalarını "duygusal ve sinirli" olarak, 7 tanesi (eğitim fakültesinden 3, mühendislik fakültesinden 4 kişi) "otoriter olmayan, sessiz", 4 kişi ise (eğitim fakültesinden 2, mühendislik fakültesinden 2 kişi) "çalışkan ve güçlü" olarak tanımlamışlardır.

Babam deyince aklıma şey geliyor. Ben üniversiteye başlayınca babam şeker hastası oldu üzüntüden. Aşırı derecede duygusal. Yani bir babaya göre çok duygusal (E7, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Çok otoriter değildir, sessizdir. Akıllı bir insandır (M5, İnşaat Mühendisliği, 23).

Üniversite son sınıf öğrencisi olan genç kadınlara babalarıyla benzer yönleri sorulduğunda çok homojen yanıtlar alınamamakla birlikte babalarıyla pek ortak yönleri olmadığını ifade etmişlerdir. Bu anlamda genç kadınların annelerine benzedikleri ve babalarıyla çok fazla ortak yönleri olmadığını söylemek mümkündür. Ailenin toplumsal cinsiyet fabrikası gibi işlediği ve kız-anne rolünün aktarıldığı söylenebilir.

Genç kadınların çoğu babalarıyla ilişkilerinin kötü olmamakla birlikte mesafeli olduklarını belirtmişlerdir. Genç kadınlar genellikle anneleriyle aralarının daha iyi olduğunu, babalarıyla iletişimlerinin sınırlı ve yüzeysel olduğunu ve bu iletişimin genellikle anneleri aracılığıyla sağladıklarını belirtmişlerdir. Üniversiteli genç kadınlardan 5'i (eğitim fakültesinden 3, mühendislik fakültesinden 2 kişi) babalarıyla ilişkisinin iyi olmadığını, babalarıyla anlaşamadıklarını, 6'sı (eğitim fakültesinden 1, mühendislik fakültesinden 5 kişi) babasıyla arasının çok iyi olduğunu ve her şeyini paylaşabileceğini, 8'i ise babalarıyla ilişkisinin fena olmadığını, iletişimin anne aracılığıyla gerçekleştiğini, yüz yüze ilişki kuramadıklarını belirtmişlerdir.

Annemden daha iyidir. Annemle de iyiyiz ama babamla daha da iyiyiz. Onunla daha rahat anlaşırım yani çalışmanın verdiği bir şey herhalde. Babam kendini daha rahat ifade edebilir. Bir de daha Dominant diye tabir edebilirim her türlü anlaşabilirsin yani senin söylemek istediğin her şeyi sen söylemeden anlayabilen birisi. Onunla iletişim kurmak daha kolay. O yüzden de insanlar rahatlıkla babamla konuşabilir. Babam da daha iyi yönlendirebiliyor insanları bu yüzden (M7, Elektrik- Elektronik Mühendisliği, 24).

Babamla çok yakın değiliz uzağız. Çok bir şey paylaşmayız. İkimizi ortak ilgilendiren konular varsa onları konuşuruz o kadar. Bir şey sorar mesela okulla ilgili filan onun dışında pek konuşmayız uzağız birbirimizden. Ya da bir ihtiyacım varsa onu sorar halimi hatırlımı sorar başka bir ilişkimiz yok pek fazla (M8, Makine Mühendisliği, 21).

Görüşme yapılan genç kadınlara babalarının beğendikleri yönü sorulduğunda 4 genç kadın (eğitim fakültesinden 3, mühendislik fakültesinden 1 kişi) "ailesine sahip çıkması" yönünü ve 2 genç kadın da eğitim fakültesinden 1, mühendislik fakültesinden 1 kişi) babasının "akıllı olması" olduğunu belirtmişlerdir.

Bize çok sahip çıkmasını beğeniyorum. Yani arar ,sorar. Sabah ,öğle, akşam sürekli arar. Neredesin kızım? Ne yapıyorsun diye arar, sorar. Mesela çok arkadaşımın duyduğum için diğer babalara göre daha iyi benim babam. Bazı babalar var. Baba demeye bin şahit ister. İlgisizler (E7, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Görüşülen genç kadınlara babalarının beğenmediği yönler sorulduğunda ise, 6 genç kadın (eğitim fakültesinden 5, mühendislik fakültesinden 1 kişi) "sinirli ve duygusal olması", 2 genç kadın ise (eğitim fakültesinden 1, mühendislik fakültesinden 1 kişi) ise "annelerine göre pasif kalması " cevabını vermiştir.

Duygusal olmasını beğenmiyorum en ufak bir şeyde ağlar. Üzüliyorum yani (E7, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Pasif kalması. Mesela ortada bir tartışma var, bir olay var hani fikir sunulması gerekiyor. Otorite annem olduğu için annemin söylediği son söz kabul ediliyor ama babam çok fazla karışmıyor. Olaylara müdahale etmiyor. Hani ben biraz daha karışsın isterim (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

3.3.2.2. Duygusal-fedakâr anneleri ve akıllı babaları olan genç kadınlar:

Üniversite son sınıfta okuyan kadın öğrenciler annelerini geleneksel rollerle tanımlarken, babalarını daha çok kişilik özellikleri üzerinden tanımlamışlardır. Kendilerini daha çok anneleriyle özdeşleştiren genç kadınların çoğunun babalarıyla mesafeli, yüzeysel ve anneleri üzerinden ilerleyen bir ilişkileri vardır. Genç kadınlar kendilerini annelerine ev işi ve yemek yapma konusundaki beceri üzerinden benzetmişlerdir. Üniversiteli genç kadınlar babalarının en çok ailesini sahiplenici yönünü sevdiklerini, "sinirli" olma yönünü ise beğenmediklerini belirtmişlerdir.

Üniversiteli genç kadınların verdikleri cevaplara göre, bir baba ataerkil ideolojinin tanımladığı "erkek" tanımıyla örtüşmektedir. Bir anlamda duygusal davranmak, pasif kalmak ve ev içi kararlarda baba yerine annenin daha çok söz hakkına sahip olması demektir. Ataerkil ideolojiye göre bir erkeğin sert ve otoriter olması ve ev içi kararlarda bir adım önde olması gerekmektedir. Bundan ötürü genç kadınlar olaylardan çabuk etkilenip sinirlenen ya da duygusal davranan babalar yerine lider gibi davranan ve olayları yöneten baba istemektedirler. Normdan sapan babalar, yani duygusal ve biraz pasif olan babalar pek makbul gözükmemektedir. Bu da üniversiteli genç kadınların erkek rollerine ilişkin algılarının geleneksel rol beklentileri ekseninde şekillenmekte olduğunu göstermektedir.

3.3.3. Anne-Baba İlişkisi

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların çoğu (15 tanesi) annesiyle babasının ilişkisinin iyi olduğunu ve genellikle ebeveynlerinin ilişkisini beğendiklerini söylemişlerdir. Üniversiteli genç kadınların çoğu ebeveynleri arasında "sevgi ve saygı bağının ön planda olduğunu, bir durum karşısında ebeveynlerden birinin daima alttan aldığını" (eğitim fakültesi 4, Mühendislik fakültesi 11), "çocukları için fedakârlık yaptıklarını" (eğitim fakültesi 1, Mühendislik fakültesi 3) ve ebeveynlerinin ilişkilerindeki bu yönleri beğendiklerini belirtmişlerdir.

Zaten genelde örnek alınacak bir ilişki beğenmediğim yön yok genelde beğeniyorum. Kavgaları aşırı olmaz, çocuklarını severler, sayarlar, değer verirler, bir konu hakkında fikrimizi alırlar, kendi içlerinde de öyle birbirlerine değer verirler. Çocukları için çok fedakârlık yapar, bu en beğendiğim yönleri başka aileler bu kadar fazla düşünmüyor çocuklarını. Birbirlerini severler sayarlar (M5; İnşaat Mühendisliği, 23).

İkisinin de anlayışlı davranması saygı, sevgi içerisinde olması alttan almaları güzel çünkü öyle olmasa sürekli kavga ederler. Bence bir ilişkide olması gereken bir şey bu. Zaten bence çok da özenilecek bir ilişkileri var (M7, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 24).

Ebeveynlerinin arasındaki ilişkinin iyi olmadığını belirten 4 üniversiteli son sınıf öğrencisi genç kadın bunun sebebini ebeveynlerin birbirine destek olmamasına, bir tartışma durumunda eşlerden birinin alttan almamasına bağlamaktadır. Üniversiteli genç kadınlar ebeveynlerinin ilişkisindeki bu yönden hoşnut olmadıklarını belirtmişlerdir.

Çok iyi olduğunu söyleyemem. Çok parlak değil. Normal. Çünkü benim gözümde çok mükemmel olmaları gerekiyor, ama onlar çok iyi değiller, tartışmalar sürekli, bana göre aile uyumlu olmalıdır. Annem de çabuk sinirlenen bir insandır, babam da. Ama annem hemen yumuşar, babamın siniri geçmez. Bir de saçma sapan şeyler hakkında tartışmaları, küçücük şeyleri tartışma konusu haline getirmelerini sevmiyorum (E10, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 22).

3.3.4. Kardeş İlişkileri

Genç kadınların hepsinin en az bir tane en fazla 4 tane kardeşi bulunmaktadır. Görüşme yapılan genç kadınlar ortalama 2 kardeşe sahiptir ve 14 genç kadının en az 1 tane erkek kardeşi (kendisinden büyük veya kendisinden küçük) bulunmaktadır. Genç kadınların kardeş ilişkileri incelendiğinde tamamının kardeşleriyle arasının iyi olduğu, erkek kardeşe sahip olan genç kadınların ise aile içinde cinsiyet ayrımcılığı görmediğini ifade ettikleri görülmüştür.

Annemle babamın ilişkisi de aynıdır kardeşimle, ben neysem o da aynıdır bizi ayırmazlar hiç birbirimizden. Geliş gidiş saatlerimiz ikimizin de aynıdır, bildikleri sürece geç kalmamıza izin verirler ikimizin de. Yani o erkek diye bir fark yok aynıdır. Yani biz çocuk olarak da öyle çok aykırı çocuklar değiliz. Gittiğimiz yerler bellidir, görüştüğümüz kişiler bellidir. Bir yere gitsek haber veririz. Zaten bana güvenirler, söylerim her türlü, zaten nereye gideceğimi nereye gitmeyeceğimi bilirler. O yüzden karışma ihtiyacı duymaz bizimkiler (M5 İnşaat Mühendisliği, 23).

Bu açıklamalara göre üniversiteli genç kadınlar anne ve baba ilişkilerini geleneksel rollere göre tanımlamaktadırlar aynı zamanda erkek kardeşleriyle aralarında eşitsiz ilişkilerin olmadığını söylemektedirler. Fakat üniversiteli genç kadınların ebeveynlerinin kendilerine ve erkek kardeşlerine davranışları ile ev işi bölümünde kendilerine ve erkek kardeşlerine paylaştırılmış olan ev içi ve ev dışı roller sorgulanmıştır. Alınan cevaplar, aralarında eşitsiz ilişkilerin varlığını göstermektedir. Genç kadınların var olan bu eşitsiz ilişkileri normal olarak gördüğü gözler önüne serilmektedir. Bu durumun onları rahatsız etmediği görülmektedir.

3.5. İş Bölümü

Bu bölümde üniversiteli genç kadınların aile içindeki kendi görevleri, annelerinin, babalarının ve kardeşlerinin görevleri incelenmiştir.

Görüşme yapılan kadınların çoğunun (eğitim fakültesi 8, mühendislik fakültesi 6) ailelerindeki görev dağılımları; genel olarak annenin ev işlerini, yemeği yaptığı, babanın tamir, fatura işlerini yapmakla görevli olduğu geleneksel iş bölümü hâkimiyeti söz konusudur.

Görüşme yapılan 20 üniversiteli genç kadının annelerinin çoğu ev kadınıdır, sadece 3 tanesinin annesi ücretli çalışandır. Bu durumda kadının evde, erkeğin işte olduğu geleneksel aile olduğu görülmekte, çalışan anne olması halinde ise geleneksel rollerde değişim olmadığı, ev içi iş bölümünün geleneksel rollere göre yapıldığı gözlemlenmektedir.

Her evdeki gibi aslında. Yani babam arada bir yemek yapar ama başka bir şey yapmaz. Sadece yemeğe yardım eder ev işi filan yapmaz (M1, Makine Mühendisliği, 23).

Annem çalıştığı için bizim iş bölümlerimiz biraz fazla. Babam iş yapmayı bilmez. Elinden gelmez yani. Bir çivi bile çakamaz. Çok sevmiyor o tür işleri. Biz genelde anneme yardımcı oluruz. Yemeği annem yapar, temizliği biz yaparız. Gerçi ben artık üniversitede olduğum için tatillerde sadece yardım edebiliyorum. Şu an kardeşim yardım ediyor. Evdeki tamir işleri babam beceremediği için direk usta çağırır. Bir keresinde tamir edeyim derken ütüyü bozdu. Ondan sonra babama yaptırmıyoruz. Çarşı, pazar alışverişlerini annem yapar .Faturaları yatırır babam (E7, İngilizce Öğretmenliği , 21).

Yemek ve temizliği annem yapar, babam işe gidip geldiği için ev işlerine karışmaz. Babam tamirat işlerini yapar, elektrik, su tesisatı ile ilgili bir durum olduğu zaman babam ilgilenir. Dışardan odun alır, bahçe işleriyle ilgilenir. Market alışverişlerine bazen annem ve babam birlikte giderler, bazen annem tek başına bazense babam tek başına gider değişir yani. Faturaları babam yatırır (Meltem, İnşaat Mühendisliği 23).

Üniversiteli genç kadınların bir kısmının (Eğitim fakültesi 2, mühendislik fakültesi 2) evindeki iş bölümü dağılımını "eşit" olarak tanımlasa da görev dağılımının; ev içindeki işlerin anne merkezli, dışarıdaki işlerin de baba merkezli olduğu görülmektedir. Ev içindeki işlerde anne, baba ve çocuklar işleri ortak yapıyor olsalar bile, ev işlerinin hala anneye bağlı olduğu, birincil derecede annenin sorumluluk sahibi olduğu görülmektedir.

"Babam anneme yardım eder genelde ev işlerinde. Kahvaltıyı babamla ben hazırlarız toplarız genelde. Kardeşim varsa hep beraber yapıyoruz. Genelde herkes her işi yapıyor evde. Yani babamda ev süpürür ya da tuvalet banyo yıkar öyle bir ayrımımız yok. Evdeki tamir işlerini, pazar - market alışverişlerini babam yapar." (M8, Makine Mühendisliği 21).

Herkes her işi yapar. Yani hiç iş bölümü diye ayrı bir şey yoktur ama şöyle bir şey var. Yemek veya temizlikte öncelik anneme aittir. Çünkü annem daha iyi yapar. Babam

emekli olduğu için evde olduğu için o da iş yapar. Mesela makineyi babam doldurur, babam boşaltır. Ev süpürülecekse babam süpürür. Annem de başka bir şey yapar. Yani şöyle söyleyeyim evde iş varsa annem yapıyorsa babam da yapar yapılacak iş varsa. Ama ortada tek bir iş varsa ve sadece onun yapılması gerekiyorsa annem yapar. Faturalar otomatik ödemede. Banka otomatik olarak öder. Alışverişte ise annem liste yapar. Babam alır. Tamir işleri içinse genelde babam ya da abim yapar (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği 21).

Üniversiteli genç kadınlar eğitim aldıkları için ailelerinin kendilerine ev içinde ve dışında görev vermediği görülmektedir. Üniversiteli genç kadınlar ev işleri ve yemek konusunda tatillerde annelerine yardım ettiklerini ifade etmişlerdir. Erkek kardeşi bulunan üniversiteli genç kadınlar erkek kardeşlerinin de eğitim görmesinden dolayı evde iş yaptırılmadığı, tatillerde ve gerekli durumlarda babalarına tamir, bahçe gibi birtakım işlerde yardım ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durumda genç kadınların annelerinin yardımcısı, erkek kardeşlerinin ise babalarının yardımcısı olduğu söylenebilir.

Ben okuyorum işte pek bir şey yaptığım yok ama tatillerde eve gittiğimde anneme yardım ediyorum. Mesela odamdan ben sorumluyum. Onun dışında da temizlikte, yemekte yardım ederim tatilde gittiğim zamanlar tabii. Onun dışında eğitim aldığım zamanlarda sadece okuyordum. Yani annem iş yaptırmıyordu (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği 21).

Annem yapar. Ne ben yardım ederim ne de bir başkası. Bir de babam. Babam anneme yemekte yardım eder mesela. Arada ben yardım ederim. Babam çok yemek filan yapar. Temizlik filan yapmaz. Evdeki tamir işlerini de babamla abim yapar. Bir de erkek kardeşim. Üç erkek yaparlar bakım onarım işlerini. Pazar, market alışverişlerini de babam yapar. Genelde annemi arar ne istiyorsun ne lazım diye. Gelirken marketten alır. Pazardan alışveriş yapmıyoruz market yakın günlük oradan alıyoruz ihtiyaçlarımızı (E6, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Üniversiteli genç kadınların evlerinde neyin alınacağı kararı genel olarak ailenin bütün üyeleriyle birlikte alınmaktadır. Eve alınacak eşya konusunda ise; anne ve diğer aile üyeleri alınacak olanları beğenmekte babaları ise parayı ödemektedir. Karar mekanizmalarına evdeki tüm bireylerin katıldığı görülmekte fakat bu katılımın toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillendiği görülmektedir.

Bir şey alınacaksa annemin dediği olur. Mesela market alışverişlerinde annem söyler babam alır. Ama babam ekstra bir şeyler almayı sevdiği için mutlaka alır. Bir yere gidilecekse filan babam karar verir. Annem Sivas'a gidecekse de babama mutlaka söyler neden gittiğini ne zaman döneceğini filan. Eşya alınacağı zamanlarda son zamanlarda annemle ablam ve ben karar verimiz. Abilerim pek karışmaz. Benim kararlarımı annem önemser o yüzden fikrimi alır. Ya da sizin beğendiğiniz bir şey olursa ben alırım der. Fikir alışverişi yaparlar babamla bir eşya alınacaksa filan babam da sonunda onaylar zaten (E2, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, 21).

Üniversiteli genç kadınların kendilerine sorulan sorulara verdikleri cevaplara göre ev içi iş bölümü, kadın ve erkek işlerinin belirgin olduğu ancak küçümsenmeyecek ölçüde eşitlikçi bir yaklaşım da dikkat çekmektedir. Özellikle üniversite düzeyinde eğitilmiş emekli olan babaların ev içi işlere katılımında yeni roller aldıkları görülmektedir. Üniversiteli genç kadınlardan 11 tanesinin babası emeklidir ve 7 tanesinin babası annelerine ev içi alanda yardım etmektedir. Genç kadınların verdikleri yanıtlara göre, emekli olan erkeklerin çalışan erkeklere göre ev içinde daha paylaşımcı kocalara dönüştüğünü söyleyebilmek mümkündür. Fakat toplumsal cinsiyet ideolojisinin büyük ölçüde değişmediği ve buna bağlı olarak kadın ve erkek arasındaki iktidar ilişkilerinin büyük ölçüde aynı kaldığı, ev içi bölüşümün öncelikli olarak hala anneye bağlı olduğu ve erkeğin paylaşımdaki yerinin annenin yardımcısı konumunda olduğu görülmektedir.

Aslında annem ev hanımı olduğu için çoğu şeyi annem yapıyor. Ama ablamlar evdeyken biz bebekken onlar ilgilenmişler. Kardeşimle bana bakmışlar yaştan dolayı tabi. Babam çalışırken çok yardımı olmuyordu anneme. Sonra emekli oldu. Manti yaparken bile anneme yardım etmeye başladı. Gerçi şimdi de çalıştığı için çok yardım edemiyor. Ama çalışmadığı zamanlarda yemekte temizlikte yapardı. Kardeşim çok dağınık, düzensizdir. Onun görevi kendi odasını toplamak zaten. Pazar annem gider babam anlamaz çünkü. Bakım onarım, tamir işlerini babam yapar, anladığı kadar (M9, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 21).

3.6. Eğitim Algısı

Bu bölümde üniversiteli genç kadınların eğitim algısı incelenecektir. Bu bağlamda üniversiteli kadın öğrencilere eğitim alma sebepleri, eğitimden beklentileri, eğitim aldıktan sonra hayatlarında nelerin değiştiği, çalışmak isteyip istemedikleri sorulmuştur.

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların okudukları bölümü seçme ve eğitim alma sebebi olarak maddi sebepleri belirtmişlerdir. Üniversiteli kadınlara göre, iş ve meslek sahibi olmak birinci motivasyondur. Kendi ayaklarının üzerinde durabilmek, ekonomik özgürlük kazanmak belirleyici amaçtır.

Hani hep derler ya ekonomik bağımsızlık, kendi ayaklarının üzerinde durmak diye, o yüzden eğitim almak istedim. Zaten hayalim de hem PDR' ci olmaktı, insanlarla iletişimim iyi olduğu için lisedeki hocalarım da bu bölüme yönlendirdi. Hem de KPSS ataması kolay olduğu için tercih ettim. Bir de eşit ağırlık öğrencisi olarak gidilebilecek sınırlı meslek vardı, en iyilerinden biri de buydu (E10, Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık, 22).

Meslek sahibi olmak, kendimi geliştirmek için istedim. Aslında anasınıfı öğretmenliği istiyordum ama eşit ağırlık puanım yetmediği için yazamadım. Veterinerlik düşündüm ama onu da ailem istemedi iş konusunda. Öğretmenlik yapmak istemişim olacaksa

anasınıfı öğretmeni olayım dedim çocukları da seviyorum diye. Bu bölümü de babam önerdi, ilerde maaşım iyi olur diye (M8, Makine Mühendisliği, 21).

Üniversite eğitimi alması konusunda üniversiteli genç kadınların tamamı, anne, baba ve varsa kardeşlerinin kendilerini desteklediğini ifade etmişlerdir.

Babam, annem, amcam, halam, babaannem böyle sülalecek diyebiliriz buna (E6, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Eğitimden beklentileri sorulduğunda ise üniversiteli genç kadınların çoğu (Eğitim fakültesi 6, mühendislik fakültesi 9) "iş bulmak" olduğunu, az bir kısmı ise (Eğitim fakültesi 4, mühendislik fakültesi 1) "kendini geliştirmek" olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda genç kadınların tamamı üniversite eğitiminin, gelecekteki işlerine hazırlama anlamında ve eğitim anlamında beklentilerini karşılamadığını da belirtmişlerdir.

Bizi mesleğe hazırlamayıydı, piyasaya hazırlamayıydı ama okulda verilen eğitim buna yönelik değil. Bunun için deneyim kazanmak lazım, stajlarla beraber öğrendik bir mühendis ne yapar diye. Bunu üniversitenin başında öğrenemedik. Okuldan ziyade stajlar daha etkili o yüzden beklentimi karşılayamadı diyebilirim eğitim (M5 İnşaat Mühendisliği, 23).

Temel olarak kendimi geliştirmek benim için, zaten bu bölümü okumamın temel sebebi de bu. Ama Türkiye'deki iş bulayım, kolay para kazanayım kafası bende hiç olmadı. Öyle bir eğitim almalıyım ki öğrencilerimi de iyi yetiştirebileyim. Yani derse girip uyuyan, sadece anlatıp çıkan bir İngilizce öğretmeniyle, öğrencisine bunu temelden anlatıp, öğrencinin memnun kaldığı bir öğretmen aynı değil. Amacım buydu yani. İş bulmak için okunmaz, insan kendini geliştirmek için okumalı. Para kazanmak için ticaret yapılmalı. Bir de çok daha iyi bir eğitim alabilirdik, bence köreldik ağır ödevlerin altında. Daha kaliteli bir eğitim alabilirdik (E3, İngilizce Öğretmenliği, 23).

Ne zamandan başlayayım, mesela eğitimden beklentim televizyonlarda gördüğüm tıklar tıklar konuşan bilim adamıydı. Kendini geliştirmiş, bilmem ne filan ama sonra baktım ki anasını satayım okulda hiçbir şey öğretmiyorlar. Yani sadece ders kültürel şeylere yönelik hiçbir şey yok. Birçok konuda cahil kaldım. Kitap cümleleri öğrettiler. Çok beklediğim gibi olmadı yani (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

Üniversiteli genç kadınların bazılarına göre (Eğitim fakültesi 4, mühendislik fakültesi 1) eğitimin tek işlevi, bireye meslek kazandırması değildir. Genç kadınların bir kısmına göre eğitimin en büyük özelliği insanı geliştirmesidir. Çünkü eğitim sayesinde insanlar bilmediklerini öğrenir, kendilerine yeni değerler katar. Bu yüzden genç kadınların bazılarına göre eğitimi değerli kılan onun geliştirici yönüdür.

Üniversiteli genç kadınlara, üniversite eğitiminin hayatlarında neleri değiştirdiği sorulduğunda, sosyal anlamda kendilerini geliştirdiğini, farklı kültürden insanlarla tanışıkça iletişim kurma becerilerinin geliştiğini, bu sayede kendilerine güvenlerinin arttığını belirtmişlerdir.

Kendime güvenim arttı diyebilirim insani ilişkiler konusunda. Yurtta kaldım ben hep. Bir sürü arkadaş edindim. Lisede de çok arkadaşım vardı kızlı erkekli ama hep aynı tarzdasın, bir de lise de zaten çocuksun farkındalığın yok çoğu şey hakkında. Her memleketten, mezhepten. Eşcinsel arkadaşım bile oldu eskiden garipsediğim şeylerin aslında normal olduğunu gördüm. İnsan birçok şeyi çevresinde olmayınca bilmiyor tabi, görünce anlıyor. Tabi eskiden de farklılıklara karşı değildim hep insanları anlamaya çalıştım ben ama yaşayınca, içine girdikçe çoğu şeyin anormal olmadığını görüyorsun. Baş etmeyi de öğreniyorsun istemediğin bir şeyi ifade etmeyi öğreniyorsun ben hep susardım mesela. Şimdi uygun dille neyi isteyip neyi istemediğini anlıyorsun. Kendimi tanımış oldum, kafam netleşti biraz daha. Yani neleri sevip sevmediğim konusunda (E3, Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık, 21).

Üniversite eğitimi genç kadınlar tarafından akademik olarak yeterli görülmemektedir. Fakat eğitim sosyal açıdan önemli değişimler üretmektedir. Üniversite eğitimi farklı kimliklere, yaşam biçimlerine ve farklı tercihlere daha tanıdık olmalarını sağlamaktadır.

Üniversiteli genç kadınların tamamı çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Çalışmak istemelerinin nedeni olarak da "kendi ayakları üzerinde durabilmek" ve "ekonomik özgürlük elde etmek" istediklerini belirtmişlerdir. Üniversiteli genç kadınlar üniversite hayatının kendilerini akademik ve kültürel anlamda geliştirmesi gerektiğini fakat üniversite eğitimini yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir.

Kendi ayaklarım üzerinde durabilmek için. Kendi paramı kazanmak için sonuçta ilerde bir gün evlendiğim zaman kocamın eline bakmamak için (E8, İngilizce Öğretmenliği, 20).

Görüşme yapılan genç kadınların birçoğu (Eğitim fakültesi 10, Mühendislik Fakültesi 7) eğitim aldıkları alanlarda (özel sektör veya kamu sektöründe) çalışmak istediklerini belirtmişlerdir.

Bir kere ekonomik yön çok ağır basıyor. Para olmadan hayatımı sürdüremem. Bir de aldığım eğitimin hakkını vermek, bir şeyler yapabilmek için. Hem de evde oturamam ben sosyal bir yönü de var çalışmanın (E10, Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık, 22).

Üniversite son sınıfta öğrenim gören genç kadınların eğitim algısını değerlendiren bu bölümde, genç kadınların eğitimden beklentilerinin temel anlamda maddi sebeplerle ilişkili olduğu görülmektedir. Eğitim almaları konusunda genç kadınların en büyük destekçileri aileleri olmuştur, araştırma kapsamında, ailelerinden eğitim almak için destek alamayan genç kadın yoktur. Genç kadınlar aldıkları eğitimi yetersiz bulduklarını, bu eğitimin kendilerini geleceğe ve iş yaşamına hazırlamadığını belirtmiş ve aldıkları eğitimin beklentilerini karşılamadığını ifade

etmişlerdir. Üniversite eğitimi boyunca, genç kadınların kendileriyle ilgili değişimleri daha çok sosyalleşme ve iletişim becerilerinin artması yönünde olmuştur.

Genç kadınların tamamı ileride çalışmak istediğini söylemiş ve çoğu kendi okudukları alanlarla ilgili işlerde çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Çalışmak istemelerinin sebebi, ekonomik anlamda bağımsızlık kazanmaktır. Dolayısıyla eğitim; genç kadınlar tarafından ekonomik açıdan güçlenmenin tek yolu olarak gözükmektedir. Kadınların bağımsız olabilmeleri, ekonomik özgürlük elde edebilmeleri üniversite eğitimi ile olanaklı gözükmektedir. Diğer yandan uzun eğitime katılabilmek ailenin sosyo-ekonomik yapısı ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle eğitime katılmayan kadınların bağımsızlık kazanmalarının güç olduğu da anlaşılmaktadır. Kadın işgücü, eğitim ve büyüme üzerine yapılan analiz sonuçları, eğitimin işgücü verimlilik artışına olan katkısının oldukça yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitimin getirisini araştıran pek çok çalışmaya göre; işgücüne katılım konusunda eğitim düzeyinin belirleyicilerden biri olduğu, eğitim düzeyi yükseldikçe ücretin ve dolayısıyla işgücüne katılımın arttığı saptanmıştır.

Eğitim; kadınların aldıkları ücretlerin yükselmesini sağlayan ve böylece detaylı bir şekilde düşündüklerinde ücretli bir işte çalışmayı evde kalmaya tercih etmelerine neden olan bir etkidir (Günsoy ve Özsoy, 2012). Üniversiteli genç kadınlar için de eğitim beraberinde ücretli bir iş getirisi olduğundan dolayı maddi bağımsızlık sağlamanın tek yolu olarak gözükmektedir. "Çalışma", geçmiş insanlığın var oluşu kadar eski olan, yaşamı sürekli kılan, insan yaşamının en başat alanlarından biridir (Keser, 2005; 361). Aile, mülkiyet ve toplumsal yaşam faaliyetleri çalışma yaşamı ile belirlenmektedir.

3.7. Kadın Hakları

Bu bölümde üniversiteli genç kadınlara, kadın hakları ile ilgili sorular sorulmuştur. Kadın hakları; sosyal haklar, siyasi haklar, eğitim, miras, iş yaşamına katılma, karar mekanizmalarına katılma, kürtaj hakkı gibi 6 temel alanda incelenmiştir. Bu bölüm kendi içinde çeşitli sorulara ayrılmıştır.

3.7.1. Haklar

Haklar konusu 3 soruda incelenmiştir; "bir kadın istediği saatte istediği yere gidebilir mi?", " bir kadının ne giyeceğine kim karar verir?", " bir kadının kiminle görüşeceğine kim karar verir? "

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların tamamı (eğitim fakültesi 10, mühendislik fakültesi 10) haklar konusunda toplumda kadın ve erkek eşitliğinin olmadığını fakat olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

"Bir kadın istediği saatte istediği yere gidebilir mi?" sorusuna üniversiteli genç kadınlar çeşitli yanıtlar vermişlerdir. "Erkekler gidebiliyorsa kadınlar da gidebilir" (şartlı eşitlik) cevabını veren 3 kişi (Mühendislik fakültesi 3), "bekarsa ailesi, evli veya nişanlılık vs. durumunda partneri karışabilir, kadının başına bir şey gelebilir" cevabını veren 11 kişi vardır (eğitim fakültesi 5, mühendislik fakültesi 6).

Bence bir kadın da istediği saatte istediği yere gidebilir, gidebilmeli de ama toplum tarafından hoş karşılanmıyor. Yani bir erkek sokakta gece 1e 2 ye kadar gezebiliyor bir sıkıntı yok bir bayanın gezmesinde de aksi bir durum olmamalı. Yani biraz da aslında erkekler laf atıyor diye çıkamıyorlar. Bayanlar rahatsız oluyor sonuçta. Yani mesela bir bayan gece tek başına dışarı çıktığı zaman erkekler laf atıyor rahatsız ediyor, kadınlarda rahatsız oluyor. Erkek çıkabiliyor bi yerlere gidebiliyorsa aynı şeyi bayanda yapabilir." (M7, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 24)

Bir kadın istediği saatte istediği yere gidebilir. Kimse karışmamalı kadının kendisi karar vermeli. Birey sonuçta. Evliken değişir. Kendimizi kandırmayalım. Adam gitme diyorsa nasıl gitsin. Aynı şekilde benim istemediğim yere de o gidemez. Nereye gidiyor öyle gebertirim onu (Gülüyor)(E6, İngilizce Öğretmenliği,21).

Bu soruya kayıtsız şartsız "evet" diyen 5 üniversiteli kadın öğrenci vardır (eğitim fakültesi 4, mühendislik fakültesi 1).

Evet gidebilmeli, hem şöyle de bir şey var kimse ona karışmamalı hem de bunun devlet olabilir bu artık hangi kurumsa toplum düzenini onun hangi saatte çıkarsa çıksın bir kadın güvende hissetmeli kendini, hem kimse karışmasın hem de onu tehlikeye atacak bir durum olmasın hangi saatte olursa olsun bunu yasalarla, toplumun düzeniyle, devlet eliyle, polis, jandarmayla her ne ise her şeyle korumalı yani (E1, Okul Öncesi Öğretmenliği,21).

" Bir kadının ne giyeceğine kim karar verir? " sorusuna üniversite son sınıfta okuyan kadın öğrencilerin büyük bir kısmı (Eğitim fakültesi 4, Mühendislik Fakültesi 7) "kendi karar verir " cevabını vermişlerdir.7 genç kadın ise (Eğitim fakültesi 4, Mühendislik Fakültesi 3) "kadın çok açık giyiniyorsa ailesi veya partneri ona karışabilir" cevabını vermiştir.

Kendi karar vermeli. Evliyse eşi belki bir derece karışabilir ama bekarsa belki ailesi de bir derece karışabilir. Çok abartılı bir biçimde açık saçık giyinirse karışılabilir. Mesela sevgilisi varsa açık giyerse illa ki karışır rahatsız olur. Ama kadın da erkeğe karışır belli bir noktada. İstemediği bir şeyi giymemesi konusunda (M8, Makine Mühendisliği, 21).

Kendisi. Evliyse ya da bekârsa da bu durum değişmez. Evlenmeden önce ailesi, evlenirken de eşi kabul etmiş demektir o yüzden kimse karışamaz. Zaten akıllı bir kadın nerede ne giyeceğini bilir, o yüzden de karışmaya gerek kalmaz. Mesela iş yeri okul gibi yerlerde çok açık giyinmez akıllı bir kadın mesela İzmir'de sahilde giyebilir, bunu kendi akıl edebilir (E8, İngilizce Öğretmenliği, 20).

Kendisi. Evliyse ve bekârken de bir farkı olmamalı. Çünkü her insanın bir tarzı vardır, o tarzı evleneceği kişi beğenmiştir, o şekilde kabul etmelidir. Bana bir insanın değiştirmeye çalışılması saçma geliyor (M3, İnşaat Mühendisliği, 24).

Kendisi karar verir ama mesela giydiği şeylerin de ona zarar verebileceği giysilerse ya da zarar gelebilecek ortamlarsa ailesi veya evliyse eşi karışabilir. 'şunu giyme' diyebilirler (M6, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 21).

"Bir kadının kiminle görüşeceğine kim karar verir? " sorusuna üniversiteli genç kadınların 12 tanesi (eğitim fakültesi 6, mühendislik fakültesi 6) "kendisi karar vermeli " cevabını, 8 kişi ise (eğitim fakültesi 4, mühendislik fakültesi 4) " eşi ve ailesi karışabilir " cevabını vermiştir.

Kimle görüşeceğine de kendi karar vermeli, yani bir kadını zaten uyumlu bir şekilde yetiştirirsen kimle konuşacağını nerde duracağını bilir zaten. Tabi ayrıca bir şey olmalı bir insan kendi sorumluluklarını atıyorum biriyle görüşecekse görüşmesini istemiyorsan bile özgür bırakmalısın. Kendi kararlarının sonucunu yaşamalı. Yani üzülse de kırılma da kendi tercihinin sonucu olduğunu bilerek yaşamalı önce kendi karar vermeli, evliyen değiştirmemeli diye düşünüyorum yani karşılıklı değiştirmemeli (E1, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

Yani bir kadının bu konuda ailesi karar verebilmeli. Ben kendi geçmişime baktığımda o zamanki aklımla bu zamanki aklım bir değil. Yanlış kararlar alabilirmişim mesela. Çevreden veya yaştan kaynaklı olarak bazı olaylarda göremediğim şeyler olmuş mesela. Şöyle olmalı evli olduğun zaman koca da karışabilmeli ama karşılıklı olarak kadın da kocasına karışabilmeli (M6, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 21).

Üniversiteli kadınların büyük bir kısmı bir kadının giyeceği kıyafetlere kendi karar vermesi gerektiğini kabul ederken, kadına ne giymesi gerektiğini söylemenin hakaret olacağını düşünmektedirler. Aynı zamanda üniversiteli genç kadınların yine büyük bir çoğunluğu bir kadının kiminle görüşeceğine kendi karar vermesi gerektiğini düşünmektedirler. Ancak bu haklar “şartlı kabul” niteliğinde gözükmektedir. Yani “kabul edilebilir sınırlarda kalmak” “sınırları zorlamamak anlamında -yani ailenin kabul edebileceği şekilde- kazanılması gereken bir durum olarak görülmektedir. Sorumlulukların yerine getirilmesi dolayımı ile hakların kazanımı ağırlıklı düşüncedir.

3.7.2. Eğitim Hakkı

Görüşme yapılan genç kadınların çoğu (eğitim fakültesi 8, mühendislik fakültesi 8), eğitim hakkı konusunda kadın ve erkeğin eğitim alma hakkı ve eğitim yaşantısı bakımından aynı haklara sahip olduğunu belirtmişlerdir. Üniversiteli genç kadınların birçoğu (16 tanesi) aynı zamanda eğitim hayatlarının herhangi bir döneminde de ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Eşitler bence ben bir ayrım görmedim. Hocalarımdan da arkadaşlarımdan da eşitsizlik görmedim, hiçbir zaman yapamazdın sen kızsın filan demediler. Bence artık kabullendi erkekler kadınların bir yerlerde olmalarını. Her yerde nasıl bilmiyorum ama benim bulunduğum çevrede bu böyle (M5, İnşaat Mühendisliği, 23).

Üniversiteli 4 genç kadın ise (eğitim fakültesi 2, mühendislik fakültesi 2), Türkiye'de özellikle Türkiye'nin doğu bölgesinde eğitim alma hakkı bakımında kadın ve erkek eşitliği olmadığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda staj gördükleri yerlerde cinsiyet ayrımcılığıyla karşılaştıklarını da ifade etmişlerdir. Özellikle aşağıdaki alıntı da görüleceği üzere pozitif ayrımcılık gibi gözüken, genç kadınlara daha fazla yardımcı olma halinin de bir tür ayrımcılık olduğu düşünülebilir. Erkek mesleğinde yer almak isteyen kadınlara karşı bir tür pozitif ayrımcı yaklaşımdan bahsetmek mümkün gözükmemektedir.

Bölümünden bölümüne değişiyor bence çünkü şöyle bir şey var bunu gördüm. Biz mühendislikte okuyoruz eşit olmak zorunda ama eşit değil çünkü çok az bir bayanız. Bazı hocalar var ki sanki bayanlara daha çok yardımcı oluyor gibi çünkü şey mantığındalar onların da çocukları var sanki erkekler yapar ama bayanlar zor yapar onlara daha yardımcı olunmalı gibi düşünüyorlar. O yüzden de eğitim konusunda özellikle mühendislikte çünkü diğerlerini bilmiyorum ama eşit olmadığına inanıyorum (M2, Elektrik - Elektronik Mühendisliği, 22).

3.7.3. Miras Hakkı

Miras paylaşımı konusunda üniversiteli genç kadınların çoğu (eğitim fakültesi 10, mühendislik fakültesi 9) kadın - erkek eşitliği olduğunu, kendi çevrelerinde de kadına ve erkeğe mirastan eşit pay verildiğini belirtmişlerdir.

Miras bizim ailede eşit dağıtılır (M5, İnşaat Mühendisliği, 24).

3.7.4. Boşanma Hakkı

15 genç kadın (eğitim fakültesi 8, mühendislik fakültesi 7) kadın ve erkeğin boşanma konusunda eşit olmadığını, erkekler isterse rahatlıkla boşanabilirken, kadınların boşanma taleplerinin ölümle bile sonuçlanabileceğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda boşanan kadınlara toplumda iyi gözle bakılmadığını da belirtmişlerdir.

Yani toplumda görüyoruz zaten bayan üzerinde şiddeti, kötü sözleri, davranışları. Erkek rahatlıkla boşanabiliyor ama kadın boşanmak istediğinde erkek sıkıntı yaratabiliyor. Eşit olmalılar bu konuda, çünkü bir evlilik yürümüyorsa zorlanmamalı (M3, İnşaat Mühendisliği, 24).

Boşanma erkek için hak, kadın için ise bedeli ödenmesi gereken bir durumdur. Özellikle eğitim ve aile yaşantısı ayrımcılığa uğramadığını belirten kadınlar bile boşanma konusunda cinsiyet ayrımcılığı yaşanabileceği belirtilmektedir.

3.7.5. Çalışma Hakkı ve İş Yaşamı

Bu bölümde üniversiteli kadınlara, kadınların çalışma yaşamına katılması hakkındaki görüşleri sorulmuş ve iş yaşamında kadın ve erkek eşitliği olup olmadığı hakkında görüşleri alınmıştır.

Üniversiteli genç kadınların 14'ü (eğitim fakültesi 8, mühendislik fakültesi 6) hem ekonomik hem de sosyal sebepler gereği kadının kesinlikle çalışması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra 4 üniversiteli genç kadın (eğitim fakültesi 3, mühendislik fakültesi 1) kadının "bekârsa ailesine, evliyse kocasına yardım için " kesinlikle iş yaşamına katılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Çalışabilir neden çalışsın ki. En doğal hakkı. Ekonomik özgürlüğünü kazanmalı ne bileyim evliyse eşine yardımcı olmak, bekârsa ailesine yardımcı olmak için (M4, İnşaat Mühendisliği, 24).

Bir kadın çalışmalı kesinlikle. Ekonomik yönden değil ya bence psikolojik yönden bile evde oturan kadın tırlatmaya çok yakın bir kadındır (gülüyoruz). Kesinlikle çalışmalı. Mesela ben 2 gün evde oturunca bile sağdan sağdan geliyorlar yani (E6, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Üniversiteli genç kadınlar her ne kadar toplumsal cinsiyet rolleri konusunda kadın ve erkeğin rollerini geleneksel bir dille yeniden üretiyorlar ise de kadınların ücretli çalışması gerektiği konusundaki düşünceleri modern değerlere yakın bir örüntü sunmaktadır. Üniversiteli genç kadınların çalışmanın gerekliliği konusunda liberalleştikleri söylenebilir.

Çalışmanın geleneksel olarak anlamı içerisinde bireyin çalışmaması söz konusu olmamaktadır. Buna göre çalışma, insan yaşamının ana eksenine haline gelmektedir. Buna paralel olarak, toplumsal yaşamda insanın statüsünü ve özsaygısını, yaptığı iş ve sahip olduğu meslek belirler nitelikte görülmektedir (Lordoğlu, Özkaplan, Törüner, 1999;4 Aktaran; Keser, 2005; 363). Çalışma kavramının anlamı ve değeri, tarihsel süreç içerisinde ve toplumsal değerlere göre değiştiği görülmektedir (Tınar, 1996;3 aktaran; Keser, 2005; 362). Geleneksel çerçevede çalışmanın birçok anlamı olduğu görülmektedir. Geleneksel anlamda çalışma; bireye ekonomik kaynak sağlarken aynı zamanda, bireyin kimlik kazanmasını ve toplumda kabul görmesini sağlamaktadır. Buna paralel olarak çalışma, toplumda bireye statü kazandırmakta ve

dolaylı olarak bireyin ailesine itibar kazandırmaktadır. Aynı zamanda çalışma yaşamı, çalışan kişinin hayatını düzenlemekte ve boş vakitlerini de belirlemektedir. Bireye yeni kişilerle tanışma ve arkadaş olma gibi sosyal ilişkiler sağlamaktadır. Psikolojik olarak çalışma hayatı, kişinin kendisini mutlu, başarılı ve bağımsız hissetmesini sağlamaktadır. Bireyin kendisini bağımsız hissetmesinin sebebi olarak çalışmanın ekonomik yönü gösterilebilmektedir (Tınar,1996; 7, Arslan, 2001; 50, Flora, 1999; 727, Coudron, 1997; 24, Demren, 2002, Aktaran; Keser, 2005; 363-364). Genç kadınların verdikleri yanıtı bakılarak mutlaka bir işte çalışmak gerektiğini ancak bir işte çalışmanın statü kazanmak olmadığı, kendi alanlarında başarılı olmak istemedikleri, idealist davranmadıkları görülmektedir.

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların birçoğu (eğitim fakültesi 9, mühendislik fakültesi 7) iş yaşamında kadın ve erkek eşitliği olmadığını ifade etmişlerdir. İş yaşamındaki cinsiyet eşitsizliğinin temel sebebini ise erkeklerin fiziksel olarak kadınlardan daha güçlü olmasına, yani kadınların ağır işlerde çalışamamasına bağlamışlardır (eğitim fakültesi 4, mühendislik fakültesi 6). Bunun dışında üniversiteli genç kadınların iş yaşamındaki cinsiyet eşitsizliğinin sebebi olarak sundukları nedenler şunlardır; "kadınlar iş bulma konusunda erkeklerle eşit değiller" (eğitim fakültesi 2), "kadınlar korumasız oldukları için erkekler tarafından tacize uğramaktadırlar" (eğitim fakültesi 1). Genç kadınlar iş yaşamında, iş bulma konusunda kadın-erkek eşitsizliğinden ve kadının iş yaşamında tacize uğramasından rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir.

İş bulmada eşit şartlar olmadığını belirten mühendis kadınlardır. Piyasadaki işlerin kadın erkek işi olarak ayrılması ve mühendisliğin erkek işi olarak görülmesi sebebiyle, mühendislik bölümünde okuyan kadınlar mezun olduklarında iş bulma konusunda zorlanacaklarını düşünmektedirler. Bu nedenle piyasadaki işlerin kadın-erkek işi olarak ayrılmış olması en çok erkek işine talip olan kadınları etkilemektedir.

Genel olarak düşünürsem çok da eşit değil aslında. Çünkü kadınların çalışamayacağı işler var aslında. Herkes her yerde çalışabilir. Kadınlar da her yerde çalışabilir ama sıkıntı oluşturuyor. Mesela erkeklerin bakış açılarından dolayı sıkıntı olabiliyor. Yani mesela kadın ağır işlerde çalışamazlar erkeklerin bakış açıları çok farklı bu konuda (E5, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

Mesela mühendis alımlarında bile erkek mühendis arıyorlar ama ağır işler hariç bayanlar da erkeklerin yapabilecekleri işleri yapabilir. Hatta belki de daha iyi yapar. Ben şu anda sınıftaki çoğu erkek arkadaşımın daha başarılıyım mesela (M9, Makine Mühendisliği, 21).

Parlaktuna (2010), çalışma hayatında kadınlar için engeller bulunduğunu, bu engellerden bazılarının kadınlara dair toplumsal ön yargılar olduğunu ifade etmektedir. Bu ön yargılar kadınların verilen üst düzey işleri yapamayacağına, rasyonel davranmayacağına dair görüşleri içerir ve kadınları kişilik, kararlılık ve azim açısından yetersiz olarak değerlendirilir. Bu sebeple kadınlar iş ararken ve iş bulduktan sonra cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktadırlar.

Görüşme yapılan üniversiteli kadınlar, kadının çalışma yaşamına katılmasını olumlu karşılamakta, ekonomik ve sosyal anlamda kadınların çalışması gerektiğini düşünmektedirler. Fakat genç kadınların çoğu iş bulma konusunda ayrımcılıkla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca mühendislik fakültesinde öğrenim gören kadınların çoğu kadınların her işi yapamayacağını belirtmişlerdir. Yani üniversiteli genç kadınların bir kısmı meslekleri erkek mesleği ve kadın mesleği diye cinsiyete uygun meslekler olarak ayırmaktadırlar. Çünkü piyasada da bu ayrım mevcuttur. Ecevit(1980), kadınların meslek seçimlerinde toplumdaki egemen ataerkil zihniyetin belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre kadınlar toplumda kendileri için uygun görülen mesleklere yönelmekte, erkek mesleklerine yönelen kadınlar ise aykırı olarak görülmektedir. Üniversiteli genç kadınlar, özellikle erkek mesleklerine talip olan kadınlar bu duvara toslamaktadır ve bunun farkına vardıkları için “herkes her işi yapabilir” demektedirler. Bu konu, kadınların hak mücadelesinde belirli bir öneme kavuşabilmesi için kadınların kadın mesleği olarak tanımlanmamış mesleklere özendirilmeleri açısından önem taşımaktadır. 2016-2017 yılı istatistiklerine göre ise Türkiye’de mühendislik bölümlerinden mezun olan erkek öğrenci sayısı 25160, kadın öğrenci sayısı ise 8625’ tir (YÖK, 2018). Mühendislik mesleği, özellikle son yıllarda bu bölüme yönelen kadın sayısının artmasıyla birlikte toplumsal cinsiyetin değişime uğratılabileceği alanlardan birisidir. Kadınların eğitime özellikle mühendislik eğitimine katılımlarının artması yakın zaman için bu alanın çatışma üretebilecek bir potansiyele sahip olacağını göstermektedir.

3.7.6. Kürtaj Hakkı

"Kürtaj bir kadın hakkı mıdır?" sorusuna üniversiteli genç kadınların 6 tanesi (eğitim fakültesi 3, mühendislik fakültesi 3) "haktır", 6 tanesi (eğitim fakültesi 4, mühendislik fakültesi 2) "hak değildir" cevabını vermiştir. 3 kişi (eğitim fakültesi 2, mühendislik fakültesi 1) "eşlerin ortak kararı olmalı" derken, 4 kişi (eğitim fakültesi

2, mühendislik fakültesi 2) kürtajın sadece "tecavüz ve hastalık gibi durumlarda" olması gerektiğini belirtmiştir.

İsteğe bağlı düşük/kürtaj Türkiye'de yasal olarak 1983 yılından bu yana mümkündür (Komut, 2011). 10 haftaya kadar gebeliği sonlandırma yasal hak olmasına rağmen üniversiteli genç kadınlar için etik ve ahlaki boyutları vurgulanarak hak olmadığı düşünülmektedir.

Bence haktır. Dinimizde günah olsa da o çocuğu doğurmak istemiyorsan, düzgün yetişebilmesi için, topluma yararlı olabilmesi için o çocuğun istenmesi gerekli düzgün bakılması gerek. Öyle çocuğu doğurmak yeterli değil. İnsanlar birazda çalıştıkları için çok fazla ilgilenemiyorlar çocuklarıyla. Annem hep şunu söyler "ilk çocuğu kendin için, ikinci çocuğu ilk çocuğun için yaparsın" der. O yüzden 2 çocuk yeterlidir diye düşünüyorum, bu yüzden kürtaja karşı değilim (M3, İnşaat Mühendisliği, 24).

Hak olmamalı bir can sonuçta iki kişi karar vermemeli. Tecavüz durumunda kadının kararı olmalı. Ama bunun dışında evlilik içinde beklenmeyen bir durumda kadının aldırması doğru değil bence (M5, İnşaat Mühendisliği, 23).

"Bir kadının kaç çocuk doğuracağına kim karar verir?" sorusuna genç kadınların çoğu (eğitim fakültesi 5, mühendislik fakültesi 7) "eşiyle birlikte karar vermeli" cevabını vermişlerdir. "Kadının kendi kararı olmalı " cevabını veren 8 (eğitim fakültesi 6, mühendislik fakültesi 2) üniversiteli genç kadın vardır. Gerekçe olarak ise kadınların doğumda çekeceği acıları ve çocuk bakımından kadının sorumlu olmasını göstermişlerdir.

Kendisi. Kaç çocuk doğurabileceğine kadın karar verebilir sonuçta kadın bakacak çocuğa. Bünyesini kendi bilir (M6, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 21.)

Eşler karar vermeli (M9, Makine Mühendisliği, 21).

Üniversiteli genç kadınların çoğu kürtajın kadın hakkı olmadığını savunmaktadır. Genç kadınların birçoğu; hastalık ve tecavüz gibi durumlarda -şartlı kürtajı- savunmaktadırlar. Bu bağlamda, ahlaki yargıların hukuksal haktan önce geldiği ve kürtajın yasal olarak hak olmasının ahlaki olarak da hak olması anlamına gelmediği görülmektedir.

3.7.7. Siyasi Haklar

Bu bölümde üniversiteli genç kadınlara, kadınların seçme ve seçilme hakkı bakımından toplumda cinsiyet eşitsizliğine maruz kalıp kalmadığı konusundaki görüşleri değerlendirilecektir. Aynı zamanda oy verecekleri partiye kimin karar verdiği de sorulmuştur.

Üniversiteli kadınların çoğu (eğitim fakültesi 7, mühendislik fakültesi 7) siyasal haklar bakımından kadın ve erkeğin eşit olmadığını düşünmektedirler. Genç kadınların bir kısmı (eğitim fakültesi 1, mühendislik fakültesi 4) kadının hem "yapısı gereği" hem siyasetin "yıpratıcı" ve "kirli bir ortam" olması bakımından kadının siyasette erkekler kadar yer almaması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuda kadınlar ve erkeklerin siyasete seçilme hakkı bakımından eşit olmamaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda kadın ve erkeğin siyasete katılım bakımından eşit olmadığını düşünen 9 üniversiteli genç kadın, bu kanıya meclisteki kadın sayısının az olmasından dolayı vardıklarını belirtmişlerdir.

Bence bu konuda erkekler daha baskın çünkü bayanlara her yerde yer vermiyorlar. Eşit olmalıydı ama yani isteyen kadın siyasette daha fazla yer alabilir ama tabi kadının evi var, çocuğu var, hani uğraşamayabilir. Çünkü ekstra vakit harcayacak bir de duygularını karıştırabilir. Hani orada birisi kendine bir şey söylese kafasına takabilir, stres yapabilir. İsteyen kadınlar yapabilir ama ben olsam yapmazdım (M7, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 24).

Meclisteki kadın sayısıyla alakalı görüyoruz televizyonda. Ama bunun sebebini bilmiyorum, yani kadınlar mı istemedikleri için siyasete katılmıyorlar orasını bilmiyorum ama isteyen mecliste yer almalı bence. Kaldırabiliyorsa neden olmasın. Ama toplumda da kadın güçsüz, yapamaz gibi bir algı var. O yüzden kadın becerebiliyorsa neden olmasın (M10, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 24).

Mühendislik ve eğitim fakültesi son sınıfta öğrenim gören kadınların tamamı (eğitim fakültesi 10, mühendislik fakültesi 10) bir kadının oy vereceği siyasi partiye kendisinin karar vermesi gerektiğini, bir başkasının bu karara müdahale etmemesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Çünkü görüşme yapılan genç kadınlara göre, oy verilecek partiyi seçme hakkı herkese verilmiş bireysel bir haktır, bu nedenle herkesin kendisine uygun gelen partiye oy vermelerini ve buna da kimsenin karışmaması gerektiğini savunmaktadırlar. Ayrıca görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların tamamı oy verecekleri partiyi kendilerinin belirlediklerini ifade etmişlerdir.

Ona kesinlikle kendisi karar vermeli. Çünkü kendi fikri kendi görüşü zaten. Oy verebiliyorsa belli bir yaşa gelmiş demektir (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

Tekeli (1989), kadınların politikada yer almamalarının sebebi olarak, kadınların toplumdaki ataerkil değerler tarafından politikaya "bulaşmasını" istememeleri ve kadınların politikaya katılma konusunda isteksiz ya da çekingen olmalarını göstermektedir. Siyaset erkek işi ve erkek alanı olarak algılanmaktadır ve kadının bu alandan uzak durması, oy verme ile yetinmesi istenmektedir (Koray, 1991).

3.8. Karar Mekanizmalarına Katılma

Bu bölümde son sınıfta öğrenim gören genç kadınlara hem aile içindeki alınan kararlara katılma durumları hem de kendi hayatlarıyla ilgili alınan kararlara etki durumları sorulmuştur. Görüşme yapılan üniversiteli kadınların çoğu (eğitim fakültesi 8, mühendislik fakültesi 9) evde alınan kararlara katıldıklarını, ailelerinin kendi fikirlerine önem verdiklerini belirtmişlerdir. Üniversiteli kadınların 15 tanesi (eğitim fakültesi 7, mühendislik fakültesi 8) kendi hayatlarıyla ilgili kararları aileleriyle ortak aldıklarını ifade etmişlerdir.

Üniversiteli genç kadınlar toplumda kadınlar ve erkeklerin eşit olmadıklarını fakat eşit olmaları gerektiğini savunmaktadırlar. Görüşme yapılan genç kadınlara göre; kadınların istedikleri saatte istedikleri yere gidebilmeleri, istedikleri kişilerle görüşmeleri, istedikleri gibi giyinmeleri sağlanmalıdır. Kadına yapacağı ve yapamayacağı şeyleri söylemeyi hakaret olarak algılamaktadırlar. Fakat kadın toplumda "korumasız, savunmasız, güçsüz" konumda bulunduğundan dolayı her zaman her istediğini dilediği gibi yapamamaktadır. Bu nedenle kadına bazen ailesi ve eşi karışabilmelidir. İş yaşamı konusunda üniversiteli genç kadınların çoğu kadınların sosyal ve ekonomik anlamda bağımsızlık adına çalışmalarını savunmaktadırlar. Fakat iş bulma konusunda ve iş yaşamı konusunda kadınların cinsiyet ayrımcılığıyla karşılaştıklarını düşünmektedirler (eğitim fakültesi 9, mühendislik fakültesi 7). Bu eşitsizliğin temel sebebi olarak; kadınların erkeklere göre fizyolojik açıdan güçsüz olduklarından dolayı ağır işlerde çalışamayacaklarını ve bu nedenle de genel olarak iş ilanlarında (özellikle mühendislik alanlarında) kadınlara az yer verildiğini belirtmişlerdir. Mühendislik eğitimi gören genç kadınlar kendi alanları konusunda mesleki anlamda kendilerine güvendiklerini, erkeklerin yapabileceği işlerin birçoğunu yapabileceklerini ifade etmişlerdir. Mühendislik eğitimi gören genç kadınlar işverenlerin mühendis erkeklerden fiziksel kuvvet gerektirecek bazı işleri talep ettiklerini aynı zamanda şantiyede içerisinde, tozlu kirli ve kadınlar için çok fazla güvenilir olmayan yerlerde nöbete kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu tarz fiziksel güç gerektiren işlerin ve şantiye içerisinde kalınan yerler için kadınların uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Bunlar dışında kalan mühendislik becerisi gerektiren işlerde ise iddialı olduklarını belirtmişlerdir.

İş piyasasında kadın-erkek meslek ayrımının toplumsal cinsiyetle ilişkili olması kadınların mühendis olmasıyla beraber gelmektedir. Mühendislik erkek işi olarak

düşünölmekte ve erkek işine talip olan kadınlar için bir tür cam tavan üretmektedir. Öğretmenlik mesleğine talip olan kadınlar için iş alanınca ayrımcılık bulunmadığı görölmektedir. Bunun temel sebebinin ise öğretmenlik mesleğinin toplumsal olarak kadınların geleneksel rollerine uygun mesleklerden biri olması aynı zamanda öğretmen olmanın piyasada rekabet alanı yaratmaması, Kamu Personeli Seçme Sınavı'nda bireylerin başarılı olmasına bağılı olmasıdır.

Üniversiteli genç kadınlar, kadının toplumda görölen güçsüz konumu yüzünden iş hayatında tacize uğradıklarını da ifade etmişlerdir (eğitim faköltesi 5, mühendislik faköltesi 6). Özellikle mühendislik faköltesi olan son sınıf genç kadınlar staj yaptıkları yerlerde cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaştıklarını, bazen cinsiyetlerinden dolayı küçümsendiklerini ve seçtikleri mesleklerin çalışanlar tarafından sorgulandıklarını, kadınlar için uygun ve rahat görölen meslekleri neden seçmediklerinin sorulduğunu ifade etmişlerdir.

Siyasi haklar konusunda ise; üniversiteli kadınların çoğı (eğitim faköltesi 7, mühendislik faköltesi 7) kadın ve erkeğin eşit olmadığını, bu alanda kadınların meclisteki sayılarının az olduğunu ve de kadınların "narin" yapısından dolayı ve toplumdaki "annelik ve kadınlık" görevlerinden dolayı siyasette daha az yer almaları (eğitim faköltesi 1, mühendislik faköltesi 4) gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun dışında üniversiteli genç kadınların tamamı oy verme hakkı bakımından kadın ve erkeğin yasalar bağlamında eşit olduğunu ve kadına bu konuda kimsenin karışmaması gerektiğini, oy verme hakkının kişilere verilmiş bireysel bir hak olduğunu ifade etmişlerdir. Miras hakkı ve eğitim alma hakkı konusunda da üniversiteli kadınların tamamı şartsız eşitliği savunmuşlardır. Kürtaj hakkı konusunda ise, üniversiteli genç kadınların çoğı (eğitim faköltesi 2, mühendislik faköltesi 2), kürtajı dinle ilişkilendirdikleri için sadece özel durumlarda (hastalık, tecavüz) kürtaj hakkının olabileceğini ifade etmişlerdir. Boşanma hakkı konusunda ise yine toplumda cinsiyete yönelik çok ciddi bir ayrımın olduğunu belirtmiş ve boşanmak isteyen kadının bu talebinin şiddetle hatta ölümlle sonuçlanabileceğini ve boşanmak isteyen kadınlara toplumda iyi gözle bakılmadığını fakat aynı durumun erkekler için söz konusu olmadığını ifade etmişlerdir (eğitim faköltesi 8, mühendislik faköltesi 7). Üniversiteli genç kadınların pek çoğı (eğitim faköltesi 8, mühendislik faköltesi 9) evde alınacak kararlarla ilgili söz sahibi olduklarını belirtirken, birçoğı (eğitim faköltesi 7, mühendislik faköltesi 8) kendileriyle ilgili bir

karar alınacağı zaman aileleriyle ortak karar verdiklerini, tek başlarına karar vermediklerini ifade etmişlerdir.

3.9. İdeal Kadınlık Algısı

Bu bölümde üniversiteli genç kadınların kendilerini nasıl tanımladıkları, onlara göre bir kadında olması gereken özellikler, bir kadının asli görevi, eğer bir kadının asli görevi var ise bunun ne olduğu sorulmuş ve alınan yanıtlar değerlendirilmiştir.

Kendilerini güçlü, güçsüz, duygusal olan, duygusal olmayan gibi kişilik özellikleriyle tanımlamayı tercih eden kadınlar, güçlü olmayı başarılı olmak, para kazanmaya hazırlanmak/bir mesleğe hazırlanmak, aynı zamanda duyguları saklayabilmek ve kolayca ağlamamak olarak tanımlamışlardır. Görüşme yapılan bazı genç kadınlar (Eğitim Fakültesi 2, Mühendislik Fakültesi 2) ise kendilerini "oturmasını-kalkmasını bilen /nerde nasıl davranacağını bilen " biri olarak tanımlamışlardır.

Güçlüyümdür her anlamda. Mantıkla daha çok hareket etmeyi seviyorum, duygularımı gerektiğinde geri planda bırakabiliyorum çok belli etmiyorum (M4, İnşaat Mühendisliği, 24).

Nerede nasıl davranacağını bilen biriyim .O konuda da aileme hiç bir zaman laf getirmedim.İnşallah da getirmem .Biraz özgürlükçü biraz sorumluluk sahibi. Birazcıkta hayalperest olarak tanımlayabilirim kendimi. Mesela hani konuştuk ya eşin giyimine karışır mı işte ne bileyim oy vereceğin partiye karışır mı diye. .Bana batarlar böyle. O yüzden evleneceğim insan da karışmamalı. Özgürlükçüyüm yani (E7, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Üniversiteli genç kadınların birçoğuna göre (Eğitim Fakültesi 6, Mühendislik Fakültesi 7) bir kadında olması gereken en önemli özellik "kendi ayakları üzerinde durabilmek / özgüvenli olmak" tır. Görüşme yapılan genç kadınlara göre kadınlar bilgili, kültürlü olmalı, kendini geliştirmeli ve her konuya hâkim olmalıdırlar. Bazı üniversiteli genç kadınlara göre (Eğitim Fakültesi 2, Mühendislik Fakültesi 2) bir kadında bulunması gereken en önemli özellik "nerde nasıl davranması gerektiğini bilmesi / edep-namus " tur.

Özgüveni olmalı. Kendini iyi ifade edebilmeli. Yani biraz sözünü dinletebilmeli çünkü her şeyde erkeklerin söz hakkı olmasını sevmiyorum. Biraz kadınlarında toplumda söz hakkı olması gerekir. Sonuçta toplumda kadınların da bir yer var ve yeri olduğunu göstermeli (E7, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 24).

Edeptir bence. Yani nerde ne konuşması gerektiğini, nasıl davranması gerektiğini, oturup kalkması gerektiğini kadın daha çok düşünmeli daha çok dikkat etmeli çünkü kadın daha hassa ve çok damgalar vurulabiliyor kadınlara. O yüzden kadınlar yani edep konusunda daha dikkatli olmalı. Tabi erkeklerde edepli olmalı ama toplum kadına daha çok yük yüklüyor. Kadınlar daha çok üzülüyor o yüzden üzülmemesi için daha dikkatli olmalıdır. Toplumda kadının edebi çok önemli. Tabi ki kadın lekelenmemeli

ama kadın çok duygusal bir varlık. Erkek çok şeyi kafasına takmıyor ama kadın takıyor. Yine zarar görmesin diye yani (M6, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 21).

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların 12 tanesi (Eğitim Fakültesi 8, Mühendislik Fakültesi 4), kadının asli görevinin "annelik" ve "iyi çocuklar yetiştirmek" olduğunu belirtmiştir. Kadının asli görevinin annelik olmasının sebebini; kadını erkekten ayıran tek özelliğin annelik olduğunu belirterek açıklamışlardır.

Bence iyi çocuklar yetiştirmek. Çünkü kadına bahşedilmiş bir yetenek bu erkekte yok. Doğurduğun şeyi de iyi yetiştirmen gerekiyor (güliyor). Bir de kendin isteyip de başaramadığın şeyleri çocuğunda görmek benim isteğim o mesela. Benim yapamadığım şeyleri yapsın. Mesela ben sporcu olamadım çocuğum olsun (M1, Makine Mühendisliği, 23)

Annelik bence. Çünkü bir kadınla bir erkeği ayıran temel özellik budur. Onun dışında kadını erkekten ayıran bir şey yok bence (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

Bunun yanı sıra, görüşme yapılan bazı üniversiteli kadınlar (Eğitim Fakültesi 6, Mühendislik Fakültesi 2) erkek ve kadın arasında cinsiyetten kaynaklanan bir görev olmadığını, bir birey olarak, cinsiyet gözetmeksizin insanın görevinin kendini geliştirmesi, kendine yetebilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bir kadının asli görevi diye bir şey değil de bir bireyin asli görevi öncelikle hayatta kalmak (güliyoruz). Ondan sonra bu dünyada bir birey olarak var olmalı. Bu her anlamda anlaşılabilir bir ifade. Kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeli, kendi sevdiklerini yapmak olabilir. Ondan sonra bu yaşamda her insanın bireysel farklılıkları olduğunu düşünüyorum ben. Bu bireysel farklılıklarını düşünüp, farkına varıp kendi olmalı diye düşünüyorum. Bunları bilip bu doğrultuda yaşayan insan toplumda yaşıyor diye düşünürüm. Yani bir amacı olmalı ve onun doğrultusunda hareket etmeli (E2, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 21).

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınlara göre bir kadın kendi ayaklarının üzerinde durabilmeli ve güçlü olmalıdır. Bu görüşe paralel olarak genç kadınların çoğu kendilerini "güçlü kadın" olarak tanımlamıştır. Kadını nasıl tanımladıkları incelendiğinde modern değer üretmiş oldukları ya da bu değere yakın oldukları söylenebilir. Geleneksel değerlerde kadının güçlü olması beklenmemektedir. Bu sebeple üniversiteli genç kadınların kadınlık algısı değişmiş denilebilir. Ancak asli görevleri yerine getirerek yani geleneksel rolleri üstlenen ve bunu modern değerlerle genişletmek isteyen kadınlar olduğu da unutulmamalıdır.

Üniversiteli genç kadınlara göre, bir kadınla bir erkeği ayıran en önemli özellik kadının doğurabilme yeteneğidir. Bu nedenle çoğu üniversiteli kadına göre bir kadının asli görevi annelik ve bunun yanı sıra iyi çocuklar yetiştirmektir.

3.10. Evlilik ve Aile Kurumuna Bakış Açısı

Bu bölümde görüşme yapılan üniversite son sınıf öğrencisi genç kadınların, evlilikle ilgili genel düşünceleri ve aile kurumu hakkındaki görüşleri alınmıştır.

Aile ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların odak noktasının üç sacayağı üzerine kurulu olduğundan söz etmek mümkündür: Ailenin evrensel oluşu, biyolojik ihtiyaçların bir ifadesi olduğu ve çekirdek ailenin temel sosyal işlevleri yerine getirdiğidir (Ecevit, 2012).

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların verdikleri cevaplara göre, evlilik 3 temel neden için yapılır: 1) Sevdiği insanla birlikte olmak 2) Yalnız kalmamak 3) Çocuk sahibi olmak. Üniversiteli genç kadınların birçoğuna göre, (Eğitim Fakültesi 7, Mühendislik Fakültesi 5) evlilik kişinin sevdiği insanla birlikte olması için yapılır. Genç kadınların bir kısmına göre ise evlilik (Eğitim Fakültesi 4, Mühendislik Fakültesi 3) yalnız kalmamak için, bir kısmına göre ise (Eğitim Fakültesi 2, Mühendislik Fakültesi 2) çocuk yapmak için yapılır.

Sevdiğin insana her an birlikte olmak için. Her an olmasa da günlük aktivitelerini beraber yapabilmek için mutlu olmak için yani (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

Kesinlikle yalnız kalmamak için. Bir de çocuk isteyen insanlar için, çocuk yapmanın en ideal yolu olabilir (güliyor). Gayrimeşru çocuk yapsan olmaz çünkü yani bence de olmamalı çocuk istiyorsan evlenmen gerek. Hem dini açıdan, hem toplumdan dışlanmamak için hem de çocuk açısından iyi değil. Ama yalnız kalmamak benim sebebim. Ömür boyu yalnız kalmak istemiyorum çünkü (E4, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 21).

Neslimizi devam ettirmek için. Vatana millete hayırlı evlat yetiştirmek için (M8, Makine Mühendisliği, 21).

Evlilikle ilgili genel görüşler hakkında, görüşme yapılan genç kadınlardan 12 tanesi (Eğitim Fakültesi 7, Mühendislik Fakültesi 5), evliliğin; insanın sevdiği biriyle yaptığı güzel bir şey olduğunu, maddi ve manevi anlamda destek olduğunu belirtmişlerdir. Genç kadınların bir kısmı ise (Eğitim Fakültesi 3, Mühendislik Fakültesi 4) evliliğin sorumluluk gerektiren, bireyi kısıtlayıcı bir olgu olduğunu ifade etmiştir. Evlilikle ilgili üniversiteli genç kadınların vermiş olduğu yanıtlardaki çarpıcı nokta, sadece mühendislik bölümlerinde okuyan bazı genç kadınların (5 tane) evliliğin kendilerine "çok uzak" olduğunu belirtmiş olmalarıdır.

Aile insanın ayakta kalabilmesi için en önemli destek. Aile önemli mutlaka olmalı. Çünkü insan belli bir yaşa gelecek bu yaştan sonra yalnız kalması var. Hani hayatı paylaşacağın biriyle aynı evde kalman önemli (E9, Okul Öncesi Öğretmenliği, 21).

Valla şu an 22 yaşımdayım eğer evlenecek durumum olsa yani maddi durumum yerinde olsa direkt evlenmek isterim. Çünkü bunun çok güzel bir şey olduğuna inanıyorum. Beni

tamamlayan insanla yan yana olmak, her gün beraber uyanmak güzel bir şey. Hayatın beni tamamlayan biriyle daha güzel olacağını düşünüyorum ama dediğim gibi işte adamlık olacak yani sevgili, saygılı olacak (E10, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 22).

Ya o bana çok uzak bir kurum yani gerçekten çok uzak. Her genç kız hayal kurar dimi evim olsun, gelinliğim olsun, çocuğum olsun vs diye benim hiç öyle hayallerim olmadı. Ben daha çok eğitimimi düşündüğüm için hiç öyle hayallerim olmadı. Bir de evlilik bana çok farklı geliyor. Böyle nasıl desem büyük bir sorumluluk cidden. Çünkü karşında bir insana sorumlusun ailen haricinde. Bir de onun ailesine de sorumlusun. Tamam, evlilik iki kişi arasında yapılır ama çok büyük sorumlulukları var. Hayatın değişiyor, kendin değişiyorsun, sıkıntıların değişiyor. Ev derdine düşünüyorsun, fatura yatırayım şunu yapayım temizlik yapıyorum falan. Yani her şeyin değişiyor (M10, Elektrik-Elektronik Mühendisliği, 24).

Üniversiteli genç kadınların 13 tanesi (Eğitim Fakültesi 8, Mühendislik Fakültesi 5) her kadının evlenmek zorunda olmadığını belirtmiştir. Genç kadınlardan bazıları ise (Eğitim Fakültesi 2, Mühendislik Fakültesi 3), kadının evlenmek zorunda olmadığını fakat evlense daha iyi olacağını belirtmiştir.

Hayır tabii ki de. Çünkü bir kere önce evlenilecek adam lazım. (gülüyor) Mesela bulursun ama anlaşılmazsın fikirlerin uymaz. Kısmet yani bu işler. Ya da önceliklerin vardır. Mesela anne baba sana muhtaçtır onları bırakıp evlenemezsin (E7, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Değil, evlenmek istemiyorsa evlenmemeli. Evlenmeli ama bence ama bir erkek de evlenmeli. Çünkü hayat tek başına devam edemez ömür boyu, kadın için de erkek için de (M5, İnşaat Mühendisliği, 23).

Genç kadınlarla yapılan mülakatların analizleri incelendiğinde, aileyle ilgili yapılan çalışmalara paralel sonuçlar ortaya çıktığı görülmektedir. Üniversiteli genç kadınların çoğu evliliği çocuk yapmak için bir araç olarak, birçoğu ise yalnız kalmamak için ortak yaşam kurmak olarak gerekli görmektedir.

3.10.1. Romantik ilişkiye dayalı evlilik talebi

Araştırma kapsamında görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların tamamı (Eğitim Fakültesi 10, Mühendislik Fakültesi 10), evlenme biçimi olarak "flört" ü tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Genç kadınların hepsi, evlenecekleri kişiyi kendilerinin tanımak istediğini ifade etmişlerdir.

Flört. Bir şeyler hissederek evlenmek isterim çünkü. İnterneti zaten sevmeyen bir insanım. Öbür türlü görücü usulü olabilir. Tanışsınız, hoşunuza giderse, hoşlanırsanız biraz tanırırsınız, bu sonradan evliliğe dönüşebilir, ama dediğim gibi bir şeyler hissetmek gerekiyor (M3, İnşaat Mühendisliği, 24).

Tekeli'nin (1989) 'da yapmış olduğu '1980'ler Türkiye"sinde Kadınlar'' isimli çalışmasının bulgularına göre 1980'li yıllarda en çok yapılan evlenme biçiminin

görücü usulü olduğu ortaya çıkmıştır. Son yıllarda, özellikle batı toplumlarında yapılan çalışmalar evliliğin bir zorunluluk olmaktan çıktığını ve romantik bir birliktelik halini aldığını söylemektedir. Birkaç kuşak öncesinde yapılan evlilikler, görücü usulü yapılırken ve pek çok insan için aşk evliliğin ilk koşulu olmazken, günümüzdeki insanlar evliliğin olmazsa olmaz koşulu olarak aşkı öne sürmektedirler (Giddens, 2014; 44-66). Görüşme yapılan genç kadınlar da yapılan çalışmalara paralel olarak, romantik birliktelik istediklerini belirtmişlerdir.

3.10.2. “İdeal yaş”: kadın için geçerlidir

Üniversiteli genç kadınlara yöneltilen "bir kadın için ideal evlilik yaşı kaçtır" sorusuna verdikleri cevaplar öğrenim gördükleri fakülteye göre değişkenlik göstermektedir. Eğitim fakültesinde öğrenim gören kadınların içerisinde kadınların evlenme yaşı alt sınır olarak 20, üst sınır olarak 30 gösterilmiştir. (Eğitim Fakültesinden 8 kadın öğrencinin verdiği cevaplar arasından en alt ve en üst sınır seçilmiştir). Mühendislik fakültesinde öğrenim gören kadın öğrencilere göre ise bir kadın için ideal evlilik yaşı alt sınır 25, üst sınır ise 35 'dir. İki fakülte arasında bir kadın için düşünülen ideal evlilik yaşının farklı olmasının temel sebebi, mühendislik fakültesinde okuyan öğrencilerin okullarını uzatmaları ve iş bulamamalarına bağlı olarak, iş yaşamına daha geç katılmaları düşünülmektedir. Yaşlarına bakıldığında ise araştırma kapsamında görüşülen kadın öğrenciler arasından mühendislik fakültesinde öğrenim gören kadın öğrencilerin yaşı, eğitim fakültesinde öğrenim gören kadın öğrencilerden daha büyüktür. (Eğitim fakültesinde öğrenim gören 2 kadın öğrenci ise, kadınlar için ideal evlilik yaşı bağlamında belirli bir yaş olmadığını, kadınların istediği yaşta evlenebileceklerini belirtmişlerdir).

Genç kadınlara "erkekler için ideal evlilik yaşı nedir?" sorusu yöneltildiğinde, kadınların ideal evlilik yaşlarına göre daha yüksek yaş ve aralıklar vermişlerdir. Aynı zamanda alt sınır ve üst sınır fakülteler arası değişkenlik göstermektedir. Eğitim fakültesinde öğrenim gören kadınların içerisinde erkeklerin ideal evlenme yaşı alt sınır olarak 22, üst sınır olarak 40 gösterilmiştir. (Eğitim Fakültesinden 8 kadın öğrencinin verdiği cevaplar arasından en alt ve en üst sınır seçilmiştir.) Üniversiteli genç kadınların verdikleri cevaplar doğrultusunda, erkekler için ideal evlilik yaşı kadınlara göre daha ileri ve daha uzun yaş aralıklarında yapılabilmektedir. Bunun sebebi sorulduğunda ise "erkeklerin kadınlara göre daha geç olgunlaştığını" ve "kadınların biyolojik saatinin erkeklere göre daha erken

durduğunu" ifade etmişlerdir. Erkeklerin neden daha geç olgunlaştığı sorulduğunda ise üniversiteli kadınların bazıları (Eğitim Fakültesi 2, Mühendislik Fakültesi 3) bunun sebebinin erkeklerin ailede ve toplumdaki yetiştirilme tarzı, bazıları (Eğitim Fakültesi 2, Mühendislik Fakültesi 2) erkeklerin ergenliğe kadınlara göre daha geç girmesini, bazıları ise (Eğitim Fakültesi 2, Mühendislik Fakültesi 2) askerlik ve iş bulma gibi sorumluluklar nedeniyle erkeklerin hayata geç atılması ve bu sebeple olgunlaşamaması olarak ifade etmiştir.

Bireylerin kadın ve erkek için uygun gördükleri ilk evlenme yaşının kaç olduğu incelendiğinde; kadınlar için en uygun ilk evlenme yaşı %46,9 ile 20-24 yaş arası, erkekler için ise %53,9 ile 25-29 yaş arası olarak belirtilmiştir. (TÜİK, 2017). Yapılan görüşmede üniversiteli genç kadınlara göre, biyolojik yaşın kadın ve erkek için farklı işlediği, kadınların doğurganlık için verilen normatif yaş aralığına bağlı kaldıkları görülmektedir. TNSA-2013'te, en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 25-29 yaş grubunda gözlemlenmiştir. Daha önceki araştırmalarda en yüksek yaşa özel doğurganlık hızları 20-24 yaş grubunda ortaya çıkarken, ilk kez TNSA-2008 araştırmasında en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 25-29 yaş grubuna ilerlemiştir. (TNSA=Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2013). Bu sonuç, Türkiye'de yaşa özel doğurganlık örüntüsünün değiştiğini ve doğumların ileri yaşlara ertelendiğini göstermektedir. Üniversiteli genç kadınların çoğunun görüşlerinin TNSA 2013 verilerine paralel olduğu görülmektedir.

Bence geç olgunlaşır diye bir düşünce var. Acaba şeyden olabilir mi hani erkekler Türk toplumunda çok kıymetli ya çok şımartılarak çok değerli bulunarak büyütüldükleri için. Genel olarak o şımarıklık erkeklerde de var zaten. Belki anatomik olarak da bir sıkıntılar vardır bilemiyorum (M9, Makine Mühendisliği, 21).

Geç olgunlaşmalarının sebebi, askerlik, iş hayatı gibi sorumluluklarının olması nedeniyle hayata geç başlamaları olabilir ya da bilemiyorum farkında mı değiller bilmiyorum daha eğlence peşindeymiş gibi geliyor bana (E8, İngilizce Öğretmenliği, 20).

Çünkü erkekler geç olgunlaşıyor. Çevremde 30 yaşında olup çevremde salak salak hareketler yapan erkekler de var. Bir de kadının biyolojik saati 30'dan sonra yavaşlıyor ama erkek her yaşta sperm üretebiliyor (E3, İngilizce Öğretmenliği, 23).

3.11. "Anne olmak şart değil"

Üniversiteli genç kadınların çoğuna göre (Eğitim Fakültesi 9, Mühendislik Fakültesi 3) kadınlar anne olmak zorunda değildir. Fakat az da olsa bazı üniversiteli kadınlar (Eğitim Fakültesi 1, Mühendislik Fakültesi 4) annelik duygusunun güzel

olduğunu ve anneliğin sadece kadına özgü olmasından dolayı bir kadının zorunda olmasa dahi anne olmasının iyi olacağını belirtmişlerdir.

Değil bence istemiyorsa olmaz. Kendi çekecek o kadar acıyı (E4, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 21).

Değil. İnsanların kendi kararıdır saygı duyarım. Ama bana göre bu özellik bir tek sana verilmiş, ben şahsen kullanmak isterim. Ama bazı kadınlar bana göre değil anne olmak der olmaz, saygı duyarım (M1, Makine Mühendisliği, 23).

İstemezse neden zorunda olsun ama eşi istiyorsa bir şey diyemem. Neden olmak istemesin ki sorumluluk istiyor diye mi acaba. Bana kalırsa ben olmak isterim. Çok farklı bir duygu yani. Annem hep der anne olunca anlarsın diye. Anlamak istiyorum (E7, İngilizce Öğretmenliği, 21).

Kadınların asli görevinin annelik olduğu toplumsal cinsiyet konulu çalışmalarda sıklıkla bahsedilmektedir. Üniversiteli genç kadınlara "sizce her kadın anne olmak zorunda mıdır?" diye sorulduğunda, pek çoğu toplumda kadının anne olarak değer bulduğunu belirtmiş ancak çocuk doğurmadan da bir kadının toplumda var olabileceğini belirtmişlerdir. Bu konuda eğitim fakültesinde okuyan genç kadınlar ile mühendislik fakültesinde okuyan genç kadınlar arasında belirgin bir fark göze çarpmaktadır. Eğitim fakültesinde okuyan genç kadınların çoğu anne olmak konusunda kadınların isteğini ve çocuk doğurmanın ve çocuk bakımıyla ilgili süreçlerin zorluğuna dikkat çekerken, mühendislik fakültesi okuyan kadınlar, "annelik" olgusunu sadece kadınlara bahsedilen bir özellik olarak görmekte, aynı zamanda anneliğin toplumda ve dinde kutsal sayılan bir durum olduğuna odaklanmakta ve kendileri de bu duyguyu yaşamak istediklerini belirtmektedirler.

3.12. Boşanma dolayımı ile değişen aile yapısı

Türkiye'de evlilik kurumunun değişmesiyle ilgili olarak üniversiteli genç kadınların tamamına yakını (Eğitim Fakültesi 9, Mühendislik Fakültesi 10), evlilik kurumunun son yıllarda değiştiğini ifade etmiştir. Üniversiteli kadınlar evlilik kurumunun değişiminin sebebini kadının iş yaşamına katılmasıyla beraber, ekonomik anlamda bağımsızlık kazanmasıyla açıklamışlardır. Genç kadınlara göre kendi ayakları üzerinde durabilen, ekonomik anlamda özgürlük kazanmış kadınlar artık kocalarına katlanmak zorunda olmadıklarından dolayı boşanmalar artmaktadır. Buna göre üniversiteli genç kadınların çoğu, Türkiye'deki evlilik kurumunun değişimini boşanmaların artışına bağlamaktadır. Türkiye'de son yıllarda kaba boşanma hızı ve boşanma oranları artmaktadır. Boşanma oranları, batılı ülkelere oranla hala çok düşük düzeyde olmasına rağmen bu konuyla alakalı yapılan

çalışmalara bakıldığında her yıl boşanma oranlarının arttığı görülmektedir. TÜİK boşanma verilerine ve Eurostat Veritabanı'na göre boşanma hızı 1990 yılında Türkiye'de 0,09 iken, 2010 yılında 0,16 'ya 2015 yılında 0,17 'ye yükselmiştir (TÜİK Boşanma verileri, 2016). AB ülkeleri ve Türkiye'nin boşanma oranları kıyaslandığında ise; Türkiye, 29 ülke içinde 21. sırada yer almıştır (TBMM Meclis Araştırması Komisyonu, 2016) ve bu durum Avrupalı ülkelere göre boşanma oranının hala düşük olduğunu göstermektedir.

Boşanmalar artıyor. Çünkü insanlar bireysel olarak hayatı daha iyi devam ettireceklerini düşünüyorlar. Mesela kadınlar eskiden çalışmıyorlarken sıkıntı çekebiliyorlarmış, şimdi çalıştıkları için ben bu sıkıntıyı çekmek zorunda değilim diyebiliyor. İmkânlar arttığı için, insanların tahammül sınırı azaldığı için (M9, Makine Mühendisliği, 21).

3.13. Orta sınıf aile olma isteği

Görüşme yapılan üniversiteli son sınıf kadın öğrencilerin tamamına yakını (Eğitim Fakültesi 8, Mühendislik Fakültesi 9) eşleriyle beraber ortak kararlar aldıkları demokratik, çocuklu (ortalama 2 çocuklu) bir aileye sahip olmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Eşim ve çocuklarımla maddi anlamda çok üst düzey bir hayat değil, mutlu, huzurlu, sevgi dolu bir hayat istiyorum. Eşimle iyi anlaşabildiğim, ortak kararlar alabildiğim, çocuklarımı iyi yetiştirebildiğim bir aile istiyorum. 2 çocuk istiyorum kız ve erkek olursa güzel olur tabi ama önemli olan sağlıklı olması (E10, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 22).

Ortak iş bölümü konusunda ise üniversiteli kadınların çoğu (Eğitim Fakültesi 7, Mühendislik Fakültesi 9) eşit iş bölümü istemediklerini, ev işleri konusunda erkeklere güvenmediklerini; ev işleri konusunda kadınların daha yetenekli olduklarını belirtmişler ve eşlerinin yemek ve temizlik yapmada kendilerine yardımda bulunmalarını istediklerini belirtmişlerdir.

Tatil ise yardım edebilir yani illaki iş yapsın diye bir derdim yok. Çünkü bayanlar evi çekip çevirmeye daha yatkın. Aileden yetişme tarzı ondan dolayı. Bayanlar daha iyi ev işi yapıyorlar. Evi daha iyi sahipleniyorlar ama bir parça da olsa erkek yardım etmeli. Mesela yemek yapıldığı zaman salata yapabilmeli ya da temizlik yaparken kanepi çekmeye filan yardım edebilmeli. Küçük de olsa yardım edebilmeli. Her şeyi karısından beklememeli diye düşünüyorum. Çocuk konusunda ise çocukları severim ama kaç çocuk istiyorum ya da gerçekten kendi çocuğunu istiyor muyum bilmiyorum şu an. O sorumluluğu alamayacakmışım gibi geliyor ama bu evlenince değişebilir. Yani sorumluluk alabileceğim evreye gelirim o zaman karar vereceğim. Tabii eşimle ortak karar olmalı. Çünkü çocuk kararı tek başına verebilecek bir karar değil (E7, Elektrik - Elektronik Mühendisliği, 24).

Mesela ben yemek yaparken yanıma gelir bana yardım eder mesela salata yaparken konuşuruz, günün analizini yapmış oluruz. Mesela ben ev süpürürken o viledalasın.

Banyo tuvalet yıkamak gibi işleri de yapmasını isterim çok yorucu çünkü ama hiç bir erkeğin yapacağını sanmıyorum, ben alıştırmaya çalışırım eşimi (M3, İnşaat Mühendisliği, 24).

Üniversiteli kadınların bir kısmı ise (Eğitim Fakültesi 3, Mühendislik Fakültesi 1) eşleri ile ortak iş bölümü istediklerini, ev işlerinin kadına ait olması gerektiğine inanmadıklarını, çalışan eşlerin ev işlerini beraber yapmaları gerektiğini dile getirmişlerdir.

Eşit iş bölümü isterim, ev işini kadına ait olduğu görüşüne katılmıyorum, bir de ikimiz de çalışacağız sonuçta o yüzden o da iş yapmalı. Mesela ben evi süpüreyim o vileda yapsın, o yemek yapsın ben salata yapayım. Banyo, tuvalet, cam silmek gibi büyük işler elinden geliyorsa yapsın tabi ama ben de çok başarılı değilim o işlerde. Yapabildiğimiz kadar yaparız (E8, İngilizce Öğretmenliği, 20).

3.14. İdeal Erkeklik Algısı

3.14.1. İmkânsız isteme

Görüşme yapılan üniversiteli genç kadınların tamamına yakını (Eğitim Fakültesi 8, Mühendislik Fakültesi 9) nasıl bir eş istedikleri hakkında genelde şu ifadeleri kullanmışlardır; "Saygılı, bilgili, donanımlı, bir ortamda sözünü dinletebilen, anlayışlı, çalışkan, akıllı". Aynı zamanda eşlerinin devlet memuru ya da özel sektörde iyi bir pozisyonda çalışarak kazanç sağlamasını istediklerini belirtmişlerdir. Bu cevaplardan hareketle üniversiteli kadınların eşlerinin en az kendileriyle eşit ve kendilerinden üst mesleklerde yer almasını ve garanti olan mesleklerde çalışmasını talep ettiklerini söyleyebiliriz.

Üniversiteli genç kadınlarla yapılan görüşmede, eşitlik istediklerini belirtmişlerdir, fakat genç kadınların çoğu ev işleri ve çocuk bakımı gibi toplumsal olarak kadına atfedilen konularda iş yükünü eşleriyle eşit bir biçimde paylaşmak istemediklerini belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak ise, kadınların bu tarz işlere erkeklere oranla daha yatkın ve daha başarılı olduklarını, bu yüzden erkeklere bu tarz konularda güvenmediklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda eşlerinin maddi durumlarının en az kendi maddi durumları kadar olması gerektiğini belirtmişlerdir. Genç kadınların verdikleri yanıtlara bakarak toplumsal cinsiyet ideolojisi pekiştirdiklerini söylemek mümkündür ve bu durumda eşitlik talebi imkânsız istemekle eş değer sayılabilir.

SONUÇ

Tezin amacı, ataerkil ideolojinin yeniden inşasında eğitimin rolünü araştırmak ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gidermede etkili olup olmadığını anlamak, kadın ve erkek mesleği diye ayırt edilen mühendislik ve öğretmenlik mesleklerinin eğitimini alan genç kadınların görüşleri arasında fark olup olmadığını ortaya koymaktır. Çalışmanın nihai amacı ise üniversite son sınıfta eğitim gören genç kadınların, kadınlık ve toplumsal cinsiyet algılarının araştırılarak, görüşlerinin hangi alanlarda ataerkil ideolojiyle uyumlu, hangi alanlarda toplumsal cinsiyet örüntülerini pekiştirici ve hangi yönlerden farklılaştırıcı olduğunu anlamaktır.

Üniversiteli genç kadınların genel olarak geleneksel cinsiyetçi ideolojiyi benimsediklerini söylemek mümkündür. Geleneksel cinsiyetçi ideoloji “kadının evde, erkeğin işte olduğu” bir yapı sunmaktadır. Genç kadınların aileleri genel olarak geleneksel kalıba uymaktadır. Ancak genç kadınlar çalışma hayatına dâhil olmak istemektedirler. Bu anlamda geleneğin kendilerinden beklemediği bir şeyi talep ettiklerini söylemek mümkündür. Genç kadınların ailelerindeki iş bölümünün geleneksel cinsiyet kalıplarına uygun olduğu görülmektedir. Buna paralel olarak üniversiteli genç kadınların, kendi kuracakları aile ile ilgili olarak geleneksel iş bölümüne uygun bir rol dağılımı gerçekleştirmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Kendileri için geleneğin bir kısmını değiştirmek ancak esasını korumak istemektedirler. Bu durum “devlet feminizmi” tartışmasını düşündürmektedir. Cumhuriyet dönemi kadına önemli haklar verdi ve kadınların özellikle profesyonel mesleklere girişini cesaretlendirdi. Şu an Türkiye’de profesyonel meslek sahibi kadınların (doktor, avukat, öğretmen gibi) Avrupa ülkelerinden bile daha fazla sayıda olması bu cesaretlendirici girişimlerin sonucu olarak görülebilir. Ancak kamusal hayata çıkış, profesyonel meslek sahibi olma “şartlı” olmuştur. Bu şart, özel alanın sorgulanmaması ve özel alanda iyi bir eş ve anne olma ile mümkün olmuştur. Özel alanın politik olmasını engelleyen bu “şartlı hak” ev içi alanın geleneksel devamını sağlamıştır. Ev içi alanın geleneksel cinsiyet rol paylaşımına dayalı kuruluyor olması genç kadınların sosyalleşmelerini sağlamakta ve özellikle bu alandaki roller sorgulanmamaktadır. Böylece bir yandan geleneği bozup ekonomik

olarak kendilerine yeten kadınlar olmak istemekte ancak ev içini “özel alan” olarak tıpkı kendi ailelerinde gördükleri gibi korumak istemektedirler. Ev işlerinin kadın odaklı, ev dışı işlerin erkek odaklı olduğu geleneksel cinsiyet rollerini benimsedikleri görülmektedir. Genç kadınların verdikleri yanıtlara bakarak, toplumsal cinsiyet rolleri ekseninde, kadının/erkeğin görevinin değişmediğini söylemek mümkündür. Çünkü “özel alan politik” değildir.

Genç kadınların anne ve babalarıyla aralarındaki ilişki incelendiğinde, genel olarak bu ilişkinin geleneksel cinsiyet ideolojisine uygun ilişki biçimleri olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Ancak geleneksel cinsiyet ideolojisinden farklılaşan noktalar olduğu da görülmektedir. Anne-genç kadın ilişkisi incelendiğinde bu ilişkinin geleneksel anne-kadın ilişkisi içerisinde yer almayan- bir nevi arkadaşlık ilişkisine dönüştüğü görülmektedir. Baba-genç kadın ilişkisi incelendiğinde ise bu ilişkinin genellikle mesafeli ve anne üzerinden kurulan, geleneksel baba-genç kadın ilişki niteliğini koruduğu söylenebilir.

Genç kadınların anneleri ve babalarına dair tanımlamaları istendiğinde, yaptıkları tanımların ve beklentilerinin geleneksel cinsiyet rollerine uygun olduğu görülmektedir. Genç kadınlar genel olarak annelerini "fedakâr ve becerikli" kelimeleriyle tanımlamışlardır. Babalarını ise "duygusal ve pasif" olarak tanımlamışlardır. Babalarıyla ilgili sorulan soruların yanıtlarına bakılarak genç kadınların geleneksel cinsiyet ideolojisindeki erkeklik tanımına uygun (otoriter, soğukkanlı, akıllı...) babalar istedikleri görülmektedir. Üniversiteli genç kadınların babalarının hegemonik erkeklik tanımına uymadıklarını söylemek mümkündür. Hegemonik erkeklik, erkeklerin her daim güçlü olması imgesiyle, imkânsız erkeklik algısını yaratmakta ve erkekleri kendilerinden beklenen fakat karşılamaları imkânsız olan rollere hapsetmektedir (Türker; 2004, Aktaran; Çelik, 2016). Genç kadınlar ataerkil söylemin dayatmış olduğu "güçlü erkeği" talep etmektedirler. Aynı zamanda uzun eğitim alan ve iş piyasasına katılım sağlamaya aday olan kadınlar güçlendikçe, karşılarında daha güçlü erkek görmek istemektedirler. Zayıf, pasif, daha az otorite kullanmayı seçen babalar kızlarının gözünde aslında biraz değer kaybına uğramaktadır. Üniversiteli genç kadınların bu görüşü bizi toplumsal cinsiyet rollerinin değişimindeki zor konuya getirmektedir. Kadınlar talep etmeden erkeklik değişemez gözükmemektedir. Ancak bu rolleri içselleştirmiş kadınların baba-erkek

talebi olmamakta hatta onlara göre beklenen rollerin biraz dışına çıkmak erkekliği ve babalığı azaltmaktadır.

Üniversiteli genç kadınların genel olarak aile yapılarının geleneksel aile yapısına uyduğunu söylemek mümkündür. Ev işlerinin anne merkezli, dış alan sorumluluğunun babaya ait olduğu bir işleyiş mevcuttur. Ancak babaları emekli olan ve ücretli bir işte çalışmayan genç kadınların aileleri içindeki geleneksel yapının dönüşmeye başladığı görülmektedir. Emekli olan babalar eşlerine ev işleri ve yemek yapma konusunda yardımcı olmaktadır. Ancak hangi işin kim tarafından yapılacağına evin annesi karar vermektedir. Böylelikle iş bölümü daha eşit olmaya başladığında bile ev içi işlerin anne eksenli sürdüğü görülmektedir.

Üniversiteli genç kadınların haklara ilişkin algılarının anlamlandırılmasına yönelik soruların yanıtlarına bakıldığında bazı hakların geleneksel rollere uygun olduğu, bazı hakların ise geleneksel rollerden farklılaştığı görülmektedir. Üniversiteli genç kadınların giyimi ve kadınların sokak ve mekân kullanımına dair görüşleri incelendiğinde, bazı şartlar dâhilinde liberalleştikleri görülmektedir. Üniversiteli genç kadınlara göre toplumun kabul edebileceği sınırlarda kalmak şartıyla kadın istediğini giyinebilir ve istediği yere gidebilir.

Siyaset hakkı ve kadının siyasete katılımı konusunda üniversiteli genç kadınların görüşleri alındığında ise geleneksel ideoloji bağlamında hem değişen hem değişmeyen unsurlar içerdiği görülmektedir. Kadınların oy kullanma hakkı üniversiteli genç kadınlara göre çok önemlidir. Kadınların kimseye bağlı kalmadan oy kullanması gerekmektedir. Fakat genç kadınlar, kadınların aktif bir biçimde siyasete katılmasını istememektedir. Siyaset halen “erkek alanı” olarak görülmektedir. Üniversiteli genç kadınların verdikleri yanıtlara bakılarak “pasif yurttaşlık” benimsedikleri, değişimin yaratılabileceği “siyaset alanına” ilişkin “aktif vatandaş” olma arzularının olmadığı, fakat daha kısa eğitimli ya da toplumda genel olarak kadınların ortalama eğilimi olan “siyaseti erkek dünyası” görme eğiliminin olduğu görülmektedir. Genç kadınlar oy kullanmak dışında siyasi hak talep etmemektedir.

Kadınların çalışması konusunda üniversiteli genç kadınların görüşleri geleneksel cinsiyet ideolojisinden farklılaşmıştır. Üniversiteli genç kadınlar, ekonomik bağımsızlık talep etmekte ve kendi ayakları üzerinde durmak

istemektedirler. Üniversiteli genç kadınlara göre ücretli bir işte çalışmak, hem ekonomik bağımsızlık kazanmak hem de sosyalleşmek açısından önemlidir. Genç kadınlar çalışmanın ekonomik ve sosyal anlamı dışında kalan anlamlarından bertaraf etmiş gözükmemektedirler. Çalışma, ekonomik anlamı dışında, toplumda statü ve saygınlık kazandırma anlamlarını içeren, bireylere kendilerini başarılı hissettirmek gibi psikolojik işlevi olan bir takım faaliyetler bütünüdür. Hem mühendislik, hem eğitim fakültesinde öğrenim gören genç kadınlar arasında çalışmanın ekonomik ve sosyal kazanımları dışında kazanım elde etmek istediğini belirten olmamıştır.

İş bulma konusunda ise sadece mühendislik fakültesinde öğrenim gören genç kadınlar piyasada kadın ve erkek işleri ayrımına değinmektedirler. Eğitim fakültesinde öğrenim gören genç kadınlar iş bulma konusunda cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaştıklarını belirtmemişlerdir. Mühendislik fakültesinde öğrenim gören genç kadınlar staj yaptıkları yerlerde cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldıklarını, iş bulma konusunda ise iş verenlerin cinsiyet ayrımı yaptıklarını ifade etmişlerdir. Mühendis adayı genç kadınlar bu durumdan şikayetçi olduklarını, meslekleri konusunda erkekler kadar başarılı olduklarını, kendilerine güvendiklerini dile getirmişlerdir.

Genç kadınların kadının görevine dair algılarının anlaşılmak istendiği soruların yanıtlarına bakıldığında; toplumsal cinsiyet ideolojisinden farklılaşmış olmadığı görülmektedir. Üniversiteli genç kadınlara göre bir kadının asli görevi "annelik" ve "iyi çocuklar yetiştirmek"tir. Çünkü genç kadınlara göre bir erkeği ve bir kadını birbirinden ayıran en temel özellik kadının "doğurabilme" yeteneğidir. Genç kadınlardan çok azı insanların cinsiyetlerinden doğan görevleri olmadığını ifade etmişlerdir.

Üniversiteli genç kadınların çoğunun kadınlar ve erkekler için belirlemiş oldukları ideal yaş aralığı bulunmaktadır. Bu yaş aralıkları kadınlar için daha erken erkekler için daha geç olmaktadır. Sadece mühendislik fakültesinde öğrenim gören kadınlar için kadının evlilik yaşı daha geç olabilir. Bunun sebebi ise mühendis kadınların bir kısmının okuldan geç mezun olmaları ve piyasadaki rekabet ve cinsiyet ayrımcılığı sebebiyle iş hayatına daha geç adım atacak olmalarıdır. Eğitim fakültesinde öğrenim gören genç kadınlar için ise, ideal evlilik yaşı TÜİK (2017) verileri ile paraleldir. İnsan cinsiyet farkı ayrımı olmaksızın istediği yaşta evlenebilir diyen genç kadın sayısı ise oldukça azdır.

Üniversiteli genç kadınların evliliği anlamlandırmalarıyla ilgili soruların yanıtları incelendiğinde, geleneksel ideolojiden farklılaşmadığı görülmektedir. Genç kadınların bir kısmı evliliği "çocuk yapmak için bir araç" olarak, bir kısmının ise yalnızlıktan kurtulmanın yolu olarak gördüğü ortaya çıkmıştır.

Üniversiteli genç kadınların hangi evlenme biçimini tercih ettikleri sorulduğunda alınan yanıtlar geleneksel ideolojiden farklılaşmaktadır. Genç kadınlar, evlenecekleri kişileri tanımak ve sevgiye dayalı bir ilişki kurmak istediklerini belirtmişlerdir. “Romantik ilişki arayışı”nın olduğu görülmekte ve eşlerini/partnerlerini kendileri seçmek istemektedirler.

Nasıl bir aile kurmak istedikleri sorulduğunda, üniversiteli genç kadınların verdikleri yanıtların geleneksel cinsiyet ideolojisine uygun olduğu görülmektedir. Üniversiteli genç kadınlar orta sınıf aile kurmak istediklerini belirtmişlerdir. Genç kadınlar eşlerinin en az kendileriyle eşit veya kendilerinden üst mesleklerde yer almasını ve kendilerinden daha fazla para kazanan eşlere sahip olmak istedikleri görülmektedir. Aynı zamanda eşlerinin garanti mesleklerde çalışmasını talep ettiklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar kendileri de ücretli çalışan kadınlar olmayı hayal ediyor olsalar da “ev geçindirme” rolünü erkeğe vermek istemektedirler.

Genç kadınların verdikleri yanıtlara bakılarak, birçoğunun toplumsal cinsiyet rollerine uygun beklentiler içinde olduklarını söylemek mümkündür. Genç kadınların çoğunun beklentilerinin hayat deneyimleri ile paralel olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan genç kadınların aile yapılarının geleneksel olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan, görüşleri toplumsal cinsiyet rollerine uygun olmayan genç kadınlar da vardır. Bu genç kadınların bir tanesinin taşrada yetiştiği, bir tanesinin babasının hayatta olmadığı, bir kısmının ekonomik durumlarının alt düzeyde olduğu, bir tanesinin kentli, orta sınıf ailelerden geldiği fakat aile içerisinde cinsiyet ayrımcılığı ile net bir şekilde karşılaştıkları belirlenmiştir. Aileleri tarafından giyim, sosyal hayat tarafından baskıya uğradıklarını belirtmişlerdir. Bu kadınların ortak özelliği ise babaları ile aralarının iyi olmaması ve anneleri ve babalarının ilişkisinin iyi olmamasıdır. Bu genç kadınlar anneleri ve babaları arasındaki ilişkiyi tanımlarken olumsuz ifadeler kullanmışlardır. Buna göre geleneksel toplumsal cinsiyet ideolojisinin yeniden üretiminde aile içindeki ilişkilerin önemli rol oynadığı görülmektedir. Buna göre genç kadınların

toplumsal cinsiyet eşitliği algısının ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin ve aile içi ilişkilerinin etkilendiği söylenebilmektedir.

Mühendislik fakültesinde ve eğitim fakültesinde öğrenim gören genç kadınlar arasında iş bulma ve kadın ve erkek için ideal evlilik yaşı konusundaki görüşleri dışında bir görüş farklılığına rastlanmamıştır. Genç kadınların çoğunun görüşleri geleneksel ideolojiyi pekiştirmek yönündedir. Bu sebeple eğitimin değiştirici işlevinin sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Eğitimin değiştirici işlevi yalnızca eğitimin toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen bir yapıya bürünmesiyle mümkün görünmektedir. Fakat yapılan çalışmaların sonuçları göstermektedir ki eğitim, toplumsal cinsiyet ideolojisini değiştirmeye yönelik değil tam tersine onu pekiştirmeye yönelik bir işleve sahip görünmektedir. Çok sınırlı olabilecek katkılarının olduğu ancak genel anlayışı değiştirmedeğini söylemek mümkündür. Uzun eğitimin, genç kadınlara mutlak anlamda çalışmanın gerekliliği ve toplumdaki insanların kültürel, düşünsel farklılıklarını hoş görme yönünde katkı sağladığı görülmektedir.

Tezin başında iddia edilen, eğitim toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılmasına katkı mı sağlıyor ya da yeniden mi üretiyor sorusuna yeniden üretiyor yanıtı verilebilir gözükmemektedir. Çalışma genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yüksek olduğu ülke deneyimlerinin gösterdiği bu modellerin “süper kadın” üretme eğilimlerini desteklemektedir. Geleneksel cinsiyet rolleri ve beklentilerine karşı gelmek, değiştirmek, dönüştürmek yerine bazı modern değerleri ekleyerek ama gelenekseli muhafaza ederek kendilerini annelerinden ayırttırmaya çalışmakta oldukları ancak eğitilmiş-çalışan kadınlar olmak istedikleri görülmektedir. Üniversiteli genç kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadele ederek kaybetme riskini almak yerine “süper kadın” olmaya aday ve istekli oldukları da söylenebilir. Üniversiteli genç kadınların ev içi alana ilişkin eşitlikçi bir ilişki talep etmediklerini söyleyebilmek mümkündür. Genç kadınlar annelik görevini kadının temel görevi olarak görmekte, aynı zamanda da çalışmak, bağımsız olmak ve romantik-kendi seçimlerine dayalı ilişki yaşamak istemektedirler. Genç kadınların kendi seçimlerini yapmak istemeleri, seçimlerinin sonuçlarını üstlenmek ve risklerini de almak anlamına gelmektedir. Zira anne-baba kararı ile evlilik yapmak aslında riski de paylaşmak anlamına gelmektedir. Buna göre; üniversiteli genç kadınlar, bir yandan kadından beklenen, ev işleri, çocuk bakımı gibi geleneksel

rolleri üstlenmek, diğ er yandan geleneksel ideolojide kadının g orevi olarak yer almayan ücretli bir i  te çalışmak istemektedirler. B oy lelikle gelenekseli muhafaza ederken bir yandan ona modern değerler eklemekte ve bu sayede bir süper kadın olmayı istemektedirler.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N., Kandiyoti, D., Kıray, M. B. (Ed.). (1979). *Türk toplumunda kadın*. Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Acar, F. (1994). "Women and Higher Education in Turkey: A Gold Bracelet for Women, In The Gender Gap in Higher Education". Lie S., Malik L. and Harris D. (eds). Kegan Page. London, 160-170.
- Acar-Savran, G. (2003). "Kadınların Emeğini Görünür Kılmak: Marx'dan Delphy'ye Bir Ufuk Taraması". *Praksis* (10),159-210.
- Acar-Savran, G. (2013). *Beden, emek, tarih: diyalektik bir feminizm için*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Acar-Savran, G.&Demiryontan, N. (2012). *Kadının Görünmeyen Emeği*. İstanbul: Yordam.
- Acker, J. (1992). "From sex roles to gendered institutions". *Contemporary Sociology* 21(5), 565–569.
- Altınbaş, D. (2006). "Feminist Tartışmalarda Liberal Feminizm". *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (9), 21-52.
- Akın, A. (2007). "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Sağlık". *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26(2),1-9.
- Arslan, M. (2001). *İş ve meslek ahlakı*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Ateş, N. Y. (2009). *Kadın Yolu/ Türk Kadın Yolu (1925-1927)*. Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı.
- Ayata, A. G. (1993). "Türkiye'de Kadının Siyasete Katılımı". *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Ş. Tekeli (der.). (s.261-278) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Aydın, S. (2000). *Mardin: aşiret, cemaat, devlet*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Bandura, A. (1977). "Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change". *Psychological review*, 84(2), 191.
- Barush, A. S. (2002). *Foundations of Social Policy: Social Justice, Public Programs and the Social Work Profession*, F.E. Peacock Publishers, Itasca.
- Berktaş, F.(2012). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın- Hristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı bir Yaklaşım*. İstanbul:Metis.
- Berktaş, F.(2015). *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul:Metis.
- Beauvoir, S. D. (1993). *İkinci Cins*. Bertan Onaran (çev.), İstanbul: Payel Yayınları.

- Bilton, T., Bonnet, K., Jones, P., Sheard, K., Stanworth, M. & Webster, A. (1987). *Introductory Sociology*, Second Edition, The Macmillan Press, London.
- Bora, A. (2005). *Sıcak Aile Ortamı: Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler: Algılar ve Zihniyet Yapıları*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı.
- Bora, A. (2005). *Kadınların sınıfı*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Bourdieu, P. (2001). *Masculine domination*. Stanford University Press.
- Butler, J., Benhabib, S., Cornell, D., & Fraser, N. (2008). *Çatışan Feminizmler Felsefi Fikir Alışverişi*. Feride Evren.Sezer (çev.), İstanbul: Metis.
- Butler, J. (2012). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi*, Başak Ertür (çev.), İstanbul: Metis.
- Bhasin K. (2003). *Ataerkil Sistem*. Ayşe Coşkun (çev.), İstanbul: Kadav Yayınları.
- Blank, H. (2013). *Bekaretin El Değmemiş Tarihi*. Emek Ergün (çev.), İstanbul: İletişim.
- Blumberg, R. L. (1991). *Gender, Family and Economy; The Triple Overlap*. Newbury Park California: Sage Publications.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Toplum. Kişi ve Cinsel Politika* (C. Soydemir Çev.), Ayrıntı, İstanbul.
- Connell, R. (2005). *Masculinities*, C.A: University Of California Press.
- Chafetz, J. S. (1990). *Gender equity: An integrated theory of stability and change*. (Vol. 176), Sage Publications.
- Çaha, Ö. (1994). Osmanlı'da sivil toplum. *AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 49(3-4), 79-99.
- Çaha, Ö. (1996). *Sivil Kadın: Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Çakır, S. (2014). "Kapitalizm ve Patriyarkaya Karşı: Sosyalist Feminizm". *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 185-196.
- Çakır, S. (2007). "Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi", B. Örs, (der.), *Modern Siyasal İdeolojiler*. (s.413-476). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, C. ve Sünbül, A. G. Ö. (2008). "Liderlik algılamalarında eğitim ve cinsiyet faktörü: Mersin ilinde bir alan araştırması". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(3), 49-66.
- Çelik, G. (2016). "Erkekler (de) ağlar!": Toplumsal Cinsiyet Rollerinde bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü" *Fe Dergi*, 8(2),1-12
- Dahrelup, D. (1988). "From a Small to a Large Minority: Women in Scandinavian Politics", *Scandinavian Political Studies*, 11(4), 275-294.
- Davidoff, L. (2002). *Feminist Tarih Yazımında Tarih ve Cinsiyet*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Day, D.M., Peterson-Badali, M. ve Ruck, M.D. (2006). "The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights". *Journal of Adolescence*, (29), 193-207.
- Delaney, C. (2001). *Tohum ve Toprak*, Servet Somuncuoğlu ve Aksu Bora, (çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2000). "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Aile ve Kadın Emeği". *Toplum ve Bilim*, (86), 139-170.
- Delpy, C. (1992). "Baş Düşman" G. Savran ve N. Tura (Der.), *Kadının Görünmeyen Emeği*. (s. 89-114). İstanbul: Kardelen.
- Demirbilek, S.(2007). "Cinsiyet Ayırmacılığının Sosyolojik Açısından İncelenmesi". *Politik Ekonomik Yorumlar*, (511), 12-27.
- Demren, İ. (2002). "Zorlamadan ve zorlanmadan yaşamak: Sevdiğiniz işi yapın". *Kaynak Dergisi*, (11).
- Demren, Ç. (2004). *Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi,
- Dikici, E. (2016). "Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist Ve Radikal Feminizm Teorileri". *The Journal of Academic Social*, 523-532.
- Dikmen, N., & Maden, D. (2012). "Kadın akademisyenlerin görünmeyen emeği üzerine bir araştırma: Ordu Üniversitesi örneği". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(21), 257-288.
- Donovan, J., (2014). *Feminist Teori*, Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek ve Fevziye Sayılan (çev), İstanbul: İletişim.
- DPB (2018) *Kamu Personeli İstatistikleri* Erişim: 28 Nisan 2018, <http://www.dpb.gov.tr/tr-tr/istatistikler/kamu-personeli-istatistikleri>
- Durakbaşı, A. (1998). "Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve 'Münevver Erkekler' B. Hacımiraçoğlu. (Ed.), *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. (s.29-50). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Ecevit, Y. (1980). "Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Kullanımı ve Değişen Biçimleri". *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Ş. Tekeli (der.). (s.105-114) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y. (2000). "Çalışma Yaşamında Kadın Emeğinin Kullanımı ve Kadın-Erkek Eşitliği", M. Tan, S. Sancar Ve Y. Ecevit,(der.). *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*, (s.117-196). İstanbul: TÜSİAD.
- Ecevit, Y. (2003). "Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?". *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(4), 83-88.
- Ecevit, Y. (2012). "Feminist Sosyal Politika Bağlamında, Türkiye'de Çocuk Bakımı ve Eğitimi'ne İki Paradigmadan Doğru Bakmak". A. Makal ve G. Toksöz (der), *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Kadın Emeği*. (s.220-265). Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Eraydın, A., & Erendil, A. (1999). Yeni üretim süreçleri ve kadın emeği. *Ankara: KSSGM*.

- Ertürk, Y. (2015). *Sınır Tanımayan Şiddet: Paradigma, Politika ve Pratikteki Yönleriyle Kadına Şiddet Olgusu*. İstanbul: Metis.
- Eşbah, A. (2006). *Modernizm postmodernizm ayrımında kadın ve siyaset*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sütçü İmam Üniversitesi SBE. Kahramanmaraş.
- ETÜ (2016). *Türkiye’de İllere Göre Ortalama ve Beklenen Okullaşma Yılı*. Erişim: 22 Aralık 22.12.2017, http://spm.etu.edu.tr/tr/publish/2016_03_31-Platform.html
- EUROSTAT (2016). *Boşanma Verileri*. Erişim: 20 Mart 2018, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00012&plugin=1>
- EUROSTAT (2017). *2017 Yılı Avrupa Ülkeleri İstihdam Verileri*. Erişim: 29 Nisan 2018, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Firestone, S. (1993). *Cinselliğin Diyalektiği*, Yasin Salman, (çev.), İstanbul: Payel Yayıncılık
- Fişek, G.O. (2014). *Gelenekten Değişime: Türkiye’de Aile ve Çocuklar*. Erişim: 12 Nisan 2014, <http://www.bupampsi.boun.edu.tr/?q=node/62>.
- Flora, G. (1999). "The Meaning of Work", *Journal of Socio-Economics*, Vol:28, Issue: 6
- Gentry, J. W., Commuri, S., & Jun, S. (2003). " Review of Literature on Gender in the Family. *Academy of Marketing Science Review*, 2003 (1), 1-18.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, Hüseyin Özel ve Cemal Güzel, (çev.) Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2014a). *Modernliğin Sonuçları*. Ersin Kuşdil, (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2014b). *Mahremiyetin Dönüşümü*. İdris Şahin, (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Girginer, H. U. (1994). *Türk Toplumunda Cinsiyet Algısı*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Gök, F. (1980). 'Türkiye’de Eğitim ve Kadınlar. *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Ş. Tekeli (der.). (s.161-176) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gök, F. (2005). "Üniversiteye Girişte Umut Pazarı: Özel Dershaneler". *Eğitim Bilim Toplum*, 3(11), 102-110.
- Gök, M., & Erdoğan, A. (2017). "Sınıf Ortamında Rutin Olmayan Matematik Problemi Çözme: Didaktik Durumlar Teorisine Dayalı Bir Uygulama Örneği". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 140-181.
- Gökkaya, V. B. (2014). "Cam Tavan, Kadın ve Ekonomik Şiddet". *International Journal of Social Science* (26), 371-383 .
- Gökkaya, V.B. (2009). *Türkiye’de Modernitenin Ötekisi: Kadın ve Kimliği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Kurumlar Sosyolojisi Bilim Dalı, Sivas.

- Gültekin, M.N. (2012). "Dişi bedenler erkek düşünceler mi? Değişen geleneksel köy yapısında kadınlar, erkekler ve ataerkil değerler, *İnsanbilim Dergisi*, 1(1), 35-55.
- Hartman, H., & Aygen, G. (2006). *Marksizm'le Feminizm'in mutsuz evliliği*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Heywood, A. (2014). *Siyasi İdeolojiler*. Ahmet Kemal Bayram, (çev.), Ankara: Adres Yayınları.
- HSK (2017). 2017 Yılı İtibariyle Hakim ve Savcılara İlişkin İstatistik Bilgiler. Erişim: 28 Nisan 2018, <http://www.hsk.gov.tr/istatistikler.aspx>
- Irigaray, L. (2006). *Ben Sen Biz: Farklılık Kültürüne Doğru*. Sabri Büyükdüvenci ve Nilgün Tural, (çev.), Ankara: İmge.
- İKÇÜ (2018). Personel İstatistikleri; Akademik Personel Sayıları. Erişim: 28 Nisan 2018, <https://ubs.ikc.edu.tr/bip/businessintelligence/Officer/Academicians>
- Kahraman, S. D. (2010). "Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi* (3)1, 30-35.
- Kandiyoti, D. (1980). "Ataerkil örüntüler: Türk toplumunda erkek egemenliğinin çözümlenmesine yönelik notlar". *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Ş. Tekeli (der.). (s.341-356) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kandiyoti D. (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. Aksu Bora vd. (çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Kandiyoti, D. (1988). *Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözülmesine Yönelik Notlar*, Ş. Tekeli (der.). İstanbul: İletişim.
- Keser, A. (2005). "Çalışmanın Değişen Anlamı ve Çalışmaya İlişkin Yeni Trendler". *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49). 361-377.
- Kılıçgün, M. Y. (2015) Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutumları İle Ebeveynlik Rollerine Arasındaki İlişki. *Hacettepe University Faculty of Healt Sciences Journal* 1(2), 511-522.
- Kıray, M. (1979). "Küçük kasaba kadınları". *Türk Toplumunda Kadın*. N. Abadan-Unat (Der.) Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği
- Koğacioğlu D. (2009). "Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması: Namus Cinayetleri Örneği". *Cogito* (58), 350-384
- Koray, M. (1991). "Günümüzdeki yaklaşımlar ışığında kadın ve siyaset". *1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Ş. Tekeli (der.). (s.81-104) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lordoğlu, K., Özkaplan, Nurcan, Törüner, Mete. (1999). *Çalışma İktisadı*, Beta Yayınları, İstanbul
- Lockwood, N. (2004). "The glass ceiling: Domestic and international perspectives". USA: *Society for Human Resource Management*, 1-10.
- Lupton, D. (2002). *Duygusal yaşantı. Sosyo-Kültürel Bir İnceleme*. Mustafa Cemal, (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Komut, S. (2011). "Türkiye’de Kadın, Cinsellik ve Kürtaj". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(1), 87-95
- KSGM (Ağustos, 2015). *Türkiye’de Kadın* Erişim: 19 Eylül 2016, <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/>
- KSGM (Mart, 2018). *Türkiye’de Kadın* Erişim: 23 Mart2018, <https://kadininstatusu.aile.gov.tr/>
- Marshall, G. (2014). *Sosyoloji Sözlüğü*. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, (çev.), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEB (2018). *Milli Eğitim İstatistikleri* Erişim: 28 Nisan 2018 http://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=270
- Myers, K. A., Anderson, C. D., & Risman, B. J. (Eds.). (1998). *Feminist foundations: Toward transforming sociology*. California: Sage Publications.
- Mora, N. (2005). "Kitle İletişim Araçlarında Yeniden Üretilen Cinsiyetçilik ve Toplumda Yansıması". *Uluslararası İnsan Bilimleri* 2(1), 1-7
- Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*. Sedef Özge, (çev.), I-II. Cilt İstanbul: Yayın Odası.
- Onaran, O. (Prof.Dr.), Büker, S. (Prof.Dr.), Bir, A.A. (Doç.Dr.), (1998). *Eskişehir’de Erkek Rol ve Tutumlarına İlişkin Alan Araştırması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Ortiz, D. R. (1994). ‘Feminisms and the Family’. *Harv. JL & Pub. Pol’y*, 18, 523-531.
- ÖSYM 2015 ve 2017 Yılları Fakültelere Göre Kadın-Erkek Öğrenci İstatistikleri Erişim Tarihi: 23.05.2018 <http://www.osym.gov.tr>
- Öncü, A. (1979). ‘Uzman Mesleklerde Türk Kadını’. *Türk Toplumunda Kadın*, N. Abadan-Unat (Der.) Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği
- Özbay, F. (1980). ‘Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme’. *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. Ş. Tekeli (der.). (s.115-140). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özçatal, E. Ö. (2011). "Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı". *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 21-39.
- Özkazanç, A. (2012). "İktidar ve direniş bağlamında toplumsal cinsiyet." *Fevziye Sayılan (der.), , Toplumsal cinsiyet ve eğitim: Olanak ve Sınırlar*, (s.103-142). Ankara: Dipnot Yayınları
- Özsöz, C. (2008). ‘Kültürel Feminist Teori ve Feminist Teorilere Giriş’. *Sosyoloji Notları*, (6), 51-55.
- Özkazanç, A. (2013). *Cinsellik, Şiddet ve Hukuk*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Özsoy, G. ve Günsoy C. (2012). "Türkiye’de Kadın İşgücü, Eğitim ve Büyüme İlişkinin VAR Analizi". *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 49(568), 23.
- Rubin, G. (1975). “The Traffic in Women: Notes on the Political Economy of Sex”. R. Reiter (Ed.). *Towards an Anthropology of Women*. (p.157-210) Monthly Review: New York.

- Parlaktuna, İ. (2010). ‘‘Türkiye’de Cinsiyete Dayalı Mesleki Ayrımcılığın Analizi/Analysis of Gender-Based Occupational Discrimination in Turkey’’. *Ege Akademik Bakış*, 10(4), 1217-1230.
- Payne, James, E. (1997), ‘‘International Evidence on the Sustainability of Budget Deficits’’, *Applied Economics Letters*, 4(12), 775-779.
- Sabuncuoğlu, A. (2006). *Televizyon Reklamlarında Toplumsal Cinsiyet*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Savcı, İ. (1999). ‘‘Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji’’, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (54) 1.
- Saraçgil, A. (2000). *Bukalemun Erkek*. Sevim AKTAŞ, (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sancar-Ü. S. (2000). ‘‘Siyasal süreçlere katılımı kadın-erkek eşitliği’’. *Siyaset*. M. Tan, S. Sancar ve Y. Ecevit,(der.) (s.197-258.) *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma ve İstanbul: TÜSİAD*.
- Sancar, S., Acuner, S., Üstün, İ., Bora, A., Romaniuc, L. (2006). *Bir de Buradan Bak : Cinsiyet Eşitsizliği Bir ‘‘Kadın Sorunu Değil Toplumun Sorunudur’’*. Ankara: KADER
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar: Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis.
- Sancar, S. (der.). (2011). ‘‘Türkiye’de Kadın Hareketinin Politikası: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler’’. *Birkaç Arpa Boyu.. 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*, (1), (s.61-117.) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sayılan, F. & Özkazanç, A. (2009). ‘‘İktidar ve Direniş Bağlamında Toplumsal Cinsiyet: Bir Okul Etnografisi’’. *Toplum ve Bilim*, (114), 51-73.
- Sayılan, F. (der.). (2012). *Toplumsal Cinsiyet ve Eğitim: Olanak ve Sınırlar*, Ankara: Dipnot Yayınları
- Selek, P. (2009). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sever, M. (2015). ‘‘Kadınlık, annelik, gönüllü çocuksuzluk: Elisabeth Badinter’den Kadınlık mı Annelik mi?, Tina Miller’dan Annelik Duygusu: Mitler ve Deneyimler ve Corinne Maier’den No Kid Üzerinden Bir Karşılaştırmalı Okuma Çalışması’’. *Fe Journal: Feminist Critique/Fe Dergi: Feminist Elestiri*, 7(2), 72-84.
- Stromquist, N. P. (2011). ‘‘Toplumsal Cinsiyet, Eğitim ve Dönüştürücü Bilginin Olanaklılığı’’. *Eğitim Bilim Toplum*, 8(29), 94-116.
- Tan, E. M. (1979). *Kadın: Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tan, M. (2000). ‘‘Eğitimde Kadın-Erkek Eşitliği ve Türkiye Gerçeği’’, M. Tan, S. Sancar Ve Y. Ecevit,(der.) (s.21-116), *Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı ve Siyaset*, İstanbul: TÜSİAD.
- TBMM Araştırma Komisyonu (2016) *Boşanma Raporu*. Erişim: 22 Aralık 2017, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>

- Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Tekeli, Ş. (1985). “Türkiye’de feminist ideolojinin anlamı ve sınırları üzerine”. *Kadınlar İçin*.
- Tekeli, Ş.(1989).“Kadınlar Neden Politikada Yoklar”, *İstanbul: Kaktüs dergisi*, (5) 18-26
- Tekeli, Ş. (der). (1990). *Kadın bakış açısından:1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar*, İstanbul: İletişim Yayıncılık
- Tınar, M. Y. (1996). *Çalışma Psikolojisi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tillion, G. (2006). *Harem ve Kuzenler*, Şirin Tekeli ve Nükhet Sirman, (çev.), İstanbul: Metis Yayınları.
- Tolan, B. (1991). Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller. *Türk Aile Ansiklopedisi*, c 2, 208-214.
- TNSA (2008). *Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008* Erişim Tarihi: 21 Aralık 2017, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TNSA2008-AnaRapor.pdf>
- TNSA (2013). *Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013* Erişim Tarihi: 21 Aralık 2017, http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2013/rapor/TNSA_2013_ana_rapor.pdf
- Türk, H. B. (2008). "Eril Tahakkümü Yeniden Düşünmek: Erkeklik Çalışmaları İçin Bir İmkan Olarak Pierre Bourdieu". *Pierre Bourdieu: Sosyal Bilimlerde Açılımlar Konferansı, (3-4 Mayıs 2007)*, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Türker, Y. (2004). “Erk ile Erkek”. *Toplum ve Bilim*, (101), 8-10
- Türkiye'nin Okullaşma Yılı. (31.03.2016). *Habertürk*. Erişim: 22. Aralık 2017, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1217780-turkiyenin-ortalama-okullasma-yili>
- TÜİK (2016). *Yenilik Araştırması*. Erişim: 12 Ocak 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24864>
- TÜİK (2016) *İstatistiklerle Kadın* Erişim: 10 mart 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24643>
- TÜİK (2017). *İstatistiklerle Kadın*. Erişim: 29 Nisan 2018, <http://www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=24643>
- TÜİK (2017). *Ulusal Eğitim İstatistikleri*. Erişim: 29 Nisan 2018, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1018
- TÜİK 2018 Hane Halkı İş Gücü İstatistikleri Erişim: 29 Nisan 2018, <http://www.tuik.gov.tr/HbGetirHTML.do?id=27693>
- Vatandaş, C. (2008). *Trabzon'da ailenin yapısı ve problemleri: Trabzon, Türkiye karşılaştırması*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). “Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları”. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14(2), 26–38.
- Wallace, A., Wolf, A., (2005), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Leyla Elbruz, Mehmet Rami Ayas (çev.), İzmir: Punto Yayıncılık.
- YÖK (2018a). *2017-2018 Öğretim Yılı Akademisyen Sayıları*.Erişim: 28 Nisan 2018, <https://istatistik.yok.gov.tr/>

YÖK (2018b). 2017-2018 Öğretim Yılı Bölümlerine Göre Mezun Öğrenci Sayıları Sayıları.Erişim: 28 Nisan 2018, <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Zeyneloğlu, S. (2008). *Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EK: GÖRÜŞME FORMU

DEMOGRAFİK SORULAR

-Yaşınız?

-Nerede doğdunuz?

-Hangi bölümde okuyorsunuz?

-Hayatınızın büyük bölümünü nerede geçirdiniz?

-Medeni durumunuz nedir?

-Sosyal güvenceniz var mı?

-Yardım/ Burs alıyor musunuz?

-Sahip olduğunuz ekonomik düzeyi etrafınızdakilerle karşılaştırdığınızda nasıl tanımlarsınız?

AİLE YAPISI

-Annenizin eğitim düzeyi nedir?

-Babanızın eğitim düzeyi nedir?

-Anneniz çalışıyor mu?

- Anneniz ne iş yapıyor? (Çalışıyorsa eğer)

-Babanız çalışıyor mu?

-Babanız ne iş yapıyor? (Çalışıyorsa eğer)

-Kardeşiniz var mı?

-Kaç kardeşsiniz? (Varsa eğer)

-Kardeşleriniz kaç yaşında?

-Kardeşlerinizin eğitim durumları nedir?

-Evde anne-baba ve kardeşleriniz dışında yaşayan birileri var mı?

Anne-Kız İlişkileri:

-Annenizi nasıl tanımlarsınız?

-Annenizle olan ilişkinizi anlatır mısınız?

-Annenizle benzer yönleriniz nelerdir?

-Annenizle farklı yönleriniz nelerdir?

Baba-Kız İlişkileri:

-Babanızı nasıl tanımlarsınız?

-Babanızla olan ilişkinizi anlatır mısınız?

-Babanızla benzer yönleriniz nelerdir?

-Babanızla farklı yönleriniz nelerdir?

Kardeş İlişkileri

(Bu soru kardeşlerin yaşı, sayısı ve cinsiyetine göre mülakat sırasında şekillendirilecektir.)

-Kardeşinizle ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?

-Anneniz ve kardeşinizin ilişkisini nasıl tanımlarsınız?

-Babanız ve kardeşinizin ilişkisini nasıl tanımlarsınız?

Anne-Baba İlişkileri

-Annenizin ve babanızın birbirleriyle olan ilişkisi nasıldır?

-Anneniz ve babanızın ilişkisinde beğendiğiniz yönler nelerdir?

- Anneniz ve babanızın ilişkisinde beğenmediğiniz yönler nelerdir?

-Evdeki iş bölümü nasıl paylaşılmaktadır?

-Sizin evdeki görevleriniz nelerdir?

-Ev işlerini nerden öğrendiniz?

-Anneniz sizi bu konuda destekledi mi?

-Evde kararları kim verir?

-Anneniz ailede alınan kararlara katılır mı?

EĞİTİM ALGISI

-Neden eğitim almak istediniz?

-Eğitim almanız konusunda sizi en çok destekleyen kimdir?

-Eğitiminizden beklentiniz nelerdir?

-Eğitim hayatınızda kendinizle ilgili neler değişti?

-Çalışmak istiyor musunuz?

-Neden çalışmak istiyorsunuz / istemiyorsunuz?

-Nerede çalışmak istiyorsunuz?

KADIN HAKLARI

-Her konuda eşitliğe inanıyor musunuz? (Miras, eğitim, iş, boşanma, sosyal ve siyasal haklar vs.. sorgulanacaktır.)

-Kaç çocuk doğuracağınıza kim karar verir?

-Sizce kürtaj hak mıdır?

-Ne giyeceğinize kim karar verir?

-Seçimlerde hangi siyasi partiye oy vereceğinize kim karar verir?

-Oy vereceğiniz partiye kim karar verir?

-Kadınların ücretli bir işte çalışması hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Evde bir konu hakkında karar verilirken genelde o tartışmaya katılır mısınız ve sizin fikrinizin önemsendiğini düşünüyor musunuz?

İDEAL KADINLIK ALGISI

-Kendinizi öncelikle ne olarak tanımlarsınız?

-Bir kadında olması gereken özellikler nelerdir?

-Sizce bir kadının asli/temel görevi nedir?

-Size göre bir kadında olması gereken en önemli özellik nelerdir?

EVLİLİK ve AİLE KURUMUNA BAKIŞ AÇISI

-Evlilik kurumu ile ilgili ne düşünümaktesiniz?

-Aile kurumu ile ilgili ne düşünümaktesiniz?

-Sizce her kadın evlenmek zorunda mıdır?

-Size göre bir kadın için ideal evlenme yaşı kaçtır?

-Sizce evlilik ne için yapılır?

-Size göre bir erkek için ideal evlenme yaşı kaçtır?

- Hangi evlenme şeklini tercih edersiniz?
- Türkiye’de evlilik kurumu değişiyor mu?
- Sizce her kadın anne olmak zorunda mıdır?
- Nasıl bir aileye sahip olmak istiyorsunuz?
- Nasıl bir eş istiyorsunuz?
- Eşinizin nasıl bir kazanç sağlamasını istiyorsunuz?

İDEAL ERKEKLİK ALGISI

- Arkadaş olarak (iş, okul vs ...) bir erkekten beklentileriniz nelerdir?
- Sevgili olarak bir erkekten beklentileriniz nelerdir?
- Eş olarak bir erkekten beklentileriniz nelerdir?
- Bir erkeği erkek yapan özellikler nelerdir?
- Erkek arkadaşlarınızla olan ilişkinizi nasıl değerlendirirsiniz?
- Sevgilinizle olan ilişkinizi nasıl tanımlarsınız? (Varsa eğer)
- Evleneceğiniz erkeğin askerlik yapmış olması önemli midir?
- Evleneceğiniz erkeğin sünnet olması önemli mi?
- Evleneceğiniz kişinin boyu nasıl olmalıdır?
- Evleneceğiniz kişinin yaşı önemli midir?
- "Evleneceğim kişinin statüsü benden daha iyi olmalı " görüşüne katılıyor musunuz?

ÖZ GEÇMİŞ

Esra OKUMUŞ 17.06.1991 tarihinde Samsun'un İlkadım ilçesinde doğdu. Canik İMKB Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra Dumlupınar Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden 2013 yılında yüksek onur öğrencisi olarak mezun oldu. Temel ilgi alanları toplumsal cinsiyet ve erkeklik çalışmaları olan OKUMUŞ, orta derecede İngilizce bilmektedir. Özel eğitim kurumlarında 3 yıllık öğretmenlik deneyimi bulunmaktadır. 2016 yılından itibaren Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kuruluşlardan birinde sosyolog olarak görev yapmaktadır.

İletişim Bilgileri:

E mail: esra_okumus@windowslive.com

